

**Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**

Факультет історії і міжнародних відносин

Кафедра всесвітньої історії і міжнародних відносин

О.А. МЕЛЬНИЧУК, А.С. ДОЛИННА

**Новітня історія країн Центральної та Східної Європи
(1914-1991рр.)**

**Навчально-методичний посібник
для студентів 3 курсу
факультету історії і міжнародних відносин**

Вінниця 2024

Мельничук О.А., Долинна А.С. Новітня історія країн Центральної та Східної Європи (1914-1991рр.). Навчально-методичний посібник для студентів 3 курсу факультету історії і міжнародних відносин. – Вінниця, 2024. – 136 с.

Укладачі: Мельничук О.А., доктор історичних наук, професор, декан факультету історії і міжнародних відносин Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Долинна А.С., кандидат історичних наук, старший викладач, доцент кафедри всесвітньої історії і міжнародних відносин Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Рецензент: Тучинський В.А., кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії і міжнародних відносин Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Схвалено на засіданні кафедри всесвітньої історії і міжнародних відносин (протокол № 2) від 4 вересня 2024 р.

Вступ

Семинарське (лат. *seminarium* – розсадник) **заняття** – вид навчальних практичних занять студентів закладів вищої освіти, який передбачає самостійне вивчення студентами за завданням викладача окремих питань і тем лекційного курсу з наочним оформленням матеріалу у вигляді реферату, доповіді, повідомлення тощо. Цей вид навчальних занять практичного характеру спрямований на поглиблення, розширення, деталізацію і закріплення теоретичного матеріалу.

Семинарські заняття тісно пов'язані з лекціями та іншими формами навчальної роботи у вищому навчальному закладі та зорієнтовані на формування у студентів умінь і навичок самостійно здобувати знання. Вони сприяють розвитку пізнавальної активності й самодіяльності студентів більшою мірою, аніж будь-які інші форми організації навчання; розвивають логічне мислення, спонтанне мовлення, уміння висловлювати й аргументувати власні думки, критично аналізувати аргументи опонентів, а також допомагають глибокому засвоєнню фундаментальних знань, формуванню переконань, виробленню активної життєвої позиції.

Окрім того, семинарські заняття дають змогу ближче познайомитися зі студентами, донести до них необхідну інформацію, а відтак перевірити, як вони засвоїли її, як користуються нею в навчальній, науковій і громадській роботі. Викладач має змогу враховувати життєвий досвід, теоретичну і практичну підготовку студента, його індивідуальні особливості і здібності, що зумовлює підвищення рівня підготовки кожного студента і цілої групи.

Семинар у порівнянні з іншими формами навчання вимагає від студентів досить високого рівня самостійності в роботі з літературою - вміння працювати з декількома джерелами, здійснити порівняння того, як одне і те ж питання викладається різними авторами, зробити власні узагальнення і висновки. При підготовці до семінару і в процесі його проведення до студентів пред'являють більш високі вимоги в плані їх самостійності, ініціативи, рівня розвитку їхнього вміння працювати з навчальною літературою, що і створює більш сприятливі умови, ніж на звичайному уроці, для організації дискусій, створення індивідуальної та колективної роботи студентів, підвищує рівень їх осмислення та узагальнення вивченого матеріалу.

Комплексність даної форми занять визначається тим, що в ході його проведення поєднуються виступи студентів і викладача; позитивне тлумачення (розгляд) обговорюваної проблеми та аналіз різних, часто дискусійних позицій; обговорення думок студентів і роз'яснення (консультація) викладача; поглиблене вивчення теорії та придбання навичок уміння її використовувати в практичній роботі.

Оскільки семінар призначений для поглибленого вивчення дисципліни, оволодіння методологією наукового пізнання, то головна мета семинарських занять - забезпечити студентам можливість оволодіти навичками і вміннями використання теоретичного знання стосовно особливостей досліджуваної галузі.

Важливим чинником результативності даного виду занять, його високої ефективності є процес підготовки. Перш за все, студенти повинні усвідомити запропонований план заняття, осмислити винесені для обговорення питання, місце кожного з питань у розкритті теми семінару. І в цьому велика роль належить викладачеві.

Підготовка до семінару активізує роботу студента з книгою, вимагає звернення до літератури, вчить міркувати. У процесі підготовки до семінару закріплюються і уточнюються вже відомі і освоюються нові категорії, «мова» студента стає багатшою. Стикаючись в ході підготовки з недостатньо зрозумілими моментами теми, студенти знаходять відповіді самостійно або фіксують свої питання для постановки і з'ясування їх на самому семінарі.

У ході семінару кожен студент опирається на свої конспекти, зроблені на лекції, власні виписки з підручників, першоджерел, статей, іншої філософської літератури, на словник з даної теми. Семінар стимулює прагнення до вдосконалення конспекту, бажання зробити його більш інформативним, якісним. Від семінару до семінару, на всіх його етапах та їх корекції студент підіймається на більш високу сходинку власної зрілості, своєї думки більш ефективно працювати над проблемами, що безпосередньо відносяться до його майбутньої професії

Записи мають першорядне значення для самостійної роботи студентів. Вони допомагають зрозуміти структуру досліджуваної книги, виділити основні положення, простежити їхню логіку і тим самим проникнути у творчу лабораторію автора. Ведення записів сприяє перетворенню читання в активний процес, мобілізує, поряд із зоровою, і моторну пам'ять. Слід пам'ятати: у студента, який систематично здійснює запис, створюється свій індивідуальний фонд підсобних матеріалів для швидкого повторення прочитаного, для мобілізації накопичених знань. Особливо важливі і корисні записи тоді, коли в них знаходять відображення думки, які виникли при самостійній роботі.

Якість проведення семинарських занять залежить від рівня підготовки студентів. Існує три форми підготовки студентів до різних видів семинарських занять: 1) усі студенти готують повідомлення з основних питань; 2) кожен студент готує реферат на певну тему; 3) студент самостійно готує доповідь творчого характеру, яка містить елементи дослідницького характеру. Усі форми підготовки до семинарських занять дають змогу виявити не лише знання студентів та їх підготовленість до самостійної роботи, а й їхнє ставлення до навчання.

Підготовка студентів до семинарського заняття здійснюється в кілька етапів: прослуховування лекції з теми семінару, добір літератури, вивчення і конспектування рекомендованої літератури, складання тексту виступу (план, тези, доповідь), безпосередня участь у проведенні семінару.

На лекції студент має уважно вислухати оголошені викладачем питання, які розглядатимуться на семінарі. Опрацьовувати рекомендовану літературу слід заздалегідь. При цьому необхідно законспектувати весь матеріал, що дасть змогу правильно зорієнтуватися в інформації. Готуючись до семінару, студенти повинні: 1. Ознайомитись з

рекомендованою літературою; 2. Розглянути різні точки зору з питання; 3. Виділити проблемні області; 4. Сформулювати власну точку зору; 5. Передбачити спірні моменти і сформулювати дискусійні питання. При такій підготовці семінарське заняття пройде на необхідному методологічному рівні і принесе інтелектуальне задоволення всій групі.

При підготовці студент повинен правильно оцінити питання, визначені для виступу на семінарському занятті. Але для того, щоб правильно і чітко відповісти на поставлене питання необхідно вміти користуватися навчальною і додатковою літературою. Але перш ніж відправлятися в книжкове сховище, спочатку необхідно оцінити свою домашню методичну бібліотеку. Можливо, в ній знайдуться корисні для роботи книги і статті з журналів. Потім слід вивчити фонди бібліотеки власного навчального закладу, а після цього вже звертатися в публічні бібліотеки. В сучасних умовах не слід ігнорувати наукову літературу, що міститься в електронних бібліотеках, застосовуючи різні пошукові системи мережі інтернет. Пошуки необхідної літератури - тривала праця. Значення її величезне, бо від повноти вивчення опублікованого матеріалу буде залежати якість навчально-дослідної або науково-дослідної роботи.

Добираючи матеріал для виступу, потрібно враховувати його цінність, інформативність. Необхідно уникати перерахування фактів, оскільки нагромадження деталей перешкоджає переконливо вибудувати доведення, розкрити внутрішні зв'язки між явищами. Форма викладу матеріалу теж має бути чіткою, літературно грамотною, але без дослівних книжних висловлювань.

У процесі підготовки та проведення семінарських занять варто рішуче відмовитися від шкідливої практики, коли студенти, отримавши перелік питань з теми семінарського заняття, розподіляють між собою ролі, якими передбачено, хто конкретно висвітлюватиме те чи те питання. Це призводить до формалізму, пасивності основної частини академічної групи. Лише активна участь усіх студентів у розв'язанні окреслених завдань активізує їх, викликає задоволення в учасників семінару.

При підготовці до виступу неприпустимо вдаватися до механічного переписування матеріалу з одного або кількох джерел, чужих конспектів. Критичне осмислення матеріалу, різних джерел, відстеження розвитку думки авторів, побудови доведень і аргументації сприяє формуванню в студентів власного погляду на проблеми, самостійного творчого мислення.

Щоб оволодіти необхідними знаннями, студент має готуватися до усіх питань плану семінарського заняття. Виступ має містити такі елементи: вступ, глибоке і добре аргументоване висвітлення питання, узагальнення, висновки. Після виступу студент повинен бути готовим відповісти на запитання викладача або товаришів, що передбачає оволодіння матеріалом з кожного питання семінару. Виступ студента на семінарі, уважне вислуховування виступів інших студентів є своєрідним повторенням і закріпленням вивченої теми.

Однією з умов, що забезпечують успіх семінарських занять, є сукупність певних конкретних вимог до виступів, доповідей, рефератів студентів. Ці вимоги повинні бути достатньо чіткими і в той же час не настільки регламентованими, щоб сковувати творчу думку, насаджувати схематизм. Перелік вимог до будь-якого виступу студента приблизно такий: 1) Зв'язок виступу з попередньою темою або питанням; 2) Розкриття сутності проблеми; 3) Методологічне значення для наукової, професійної та практичної діяльності.

Обов'язковою вимогою до виступаючого, особливо на початку семінарського курсу, є зачитування плану виступу, доповіді, реферату. Досвід показує, що багато студентів, змістовно виступивши з якого-небудь питання, часто не можуть стисло викласти основні положення своєї доповіді. На перших семінарських заняттях багато студентів не можуть чітко планувати виступ. Іноді студент при підготовці до семінару складає план не на початку роботи, а вже після того, як виступ ним написано. У таких випадках виступ зазвичай є майже дослівне відтворення фрагментів з навчальних посібників без глибокого їх осмислення. У певній ситуації можна рекомендувати студенту висвітлити лише один або два пункти його доповіді, що формує гнучкість мислення, здатність переключати увагу, швидкість переорієнтування. Керівнику ж семінару це дозволяє запобігати повторення, виділяти головне, економити час.

Найважливіші вимоги до виступів студентів - самостійність у підборі фактичного матеріалу і аналітичного відношення до нього, вміння розглядати приклади і факти у взаємозв'язку і взаємозумовленості, відбирати найбільш істотні з них. Окрім того, виступ студента має відповідати вимогам логіки. Чітке виокремлення викладення проблеми, її точне формулювання, неухильна послідовність аргументації саме даної проблеми, без невиправданих відступів від неї в процесі обґрунтування, безумовна доказовість, несуперечливість та повнота аргументації, правильне і змістовне використання понять і термінів.

Пропонований навчально-методичний посібник призначений для опанування студентами знань з історії слов'янських народів новітнього часу і вивчається упродовж двох семестрів на третьому курсі. Перший семестр включає в себе два блоки: Слов'янські народи в роки Першої світової війни та їх подальший розвиток у міжвоєнний період. Упродовж другого семестру студенти вивчають становище слов'янських народів під час Другої світової війни та їх повенний розвиток у другій половині ХХ ст.

Викладені у навчально-методичному посібнику плани семінарських занять, окрім запитань рекомендованих для розгляду, містять пропоновані теми реферативних повідомлень, методичні вказівки для студентів із підготовки до занять, рекомендовані джерела та літературу, запитання і завдання для закріплення матеріалу.

І семестр

Тема: СЛОВ'ЯНСЬКІ НАРОДИ В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (4 год.)

Заняття №1 – 2 години

1. Причини, початок і основні етапи Першої світової війни. Слов'янський фактор у війні.
2. Польські землі в 1914-1918 роках.
3. Чехія і Словаччина в період війни.

Заняття №2 – 2 години

1. Югославські народи в роки Першої світової війни.
2. Болгарія в 1914-1918 роках.
3. Військове, соціально-економічне і політичне становище Росії в період війни.
4. Білорусь в роки Першої світової війни

Реферати:

1. Владайське повстання.
2. «Чеська мафія» та її діяльність.
3. Польський національний комітет в роки війни.
4. Югослав'янський комітет і сербо-хорвато-словенська еміграція в Америці в 1914-1916 рр.
5. «Брусилівський прорив».

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Вивчаючи означену тему, студенти мають усвідомити, що Перша світова війна стала каталізатором процесів створення національної державності у слов'янських народів. Якщо сербам і болгарам у ХІХ ст. були потрібні десятиліття для створення суверенних держав, то чехи і словаки добилися того ж результату за значно коротший період. Однак, інші слов'янські народи не зуміли отримати від держав переможниць признання за ними права на власну державність. Словаки, словенці, хорвати та інші увійшли у склад новостворених багатонаціональних держав, не отримавши відповідного правового статусу.

Глибоке засвоєння теми вимагає від студентів детального розкриття всього комплексу політичних, економічних, соціальних і культурних проблем країн світу, що спричинили першу світову війну. Важливою є характеристика основних етапів війни та визначення ролі слов'янського фактору у війні. У наступних питаннях семінарського заняття студенти мають висвітлити військове, політичне та економічне становище слов'янських країн в роки першої світової війни.

Джерела

Брусилов А.А. Мои воспоминания. - М., 1963. (Е)

Ернст Юнгер В сталевих грозах / Переклад з німецької Юрка Прохаська. — Чернівці: Книги — XXI, 2014. — 324 с. (Е)

Масарик Т.Г. Мировая революция. Воспоминания. Т.1. – Прага, 1926. – 232 с. (Е)

Масарик Т.Г. Мировая революция. Воспоминания. Т.2. – Прага, 1927. – 391 с. (Е)

Підручники та посібники

Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с. (Е)

Дильонгова, Ганна. Історія Польщі 1795-1990 / Г. Дильонгова ; Пер. з польської М. Кірсенка. - К. : Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2007. - 237 с. (Е)

Дыбковская А., Жарын М., Жарын Я. История Польши с древнейших времен до наших дней. – Варшава, 1995. (Е)

Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів. – Львів, ЛНУ ім. І. Франка, 2002. - 752 с. (Е)

Зінько Ю.А., Калитко С.Л. Кравчук О.М., Поп Ю.І. Нариси історії Чехії. Навчальний посібник. – Вінниця, 2017. – 464 с. (Е)

История македонского народа. – Скопье, 1975. (Е)

История Чехии / Ред. В. И. Пичет. - М. : Гос. изд-во пол. л-ры, 1947. - 258 с. (Е)

Кріль М.М. Історія Словаччини. – Львів, 2006. (Е)

Черній В.А. Історія Болгарії. – Львів, 2007. (Е)

Спеціальна література

«Дранг нах Остен» и народы Центральной, Восточной и Юго-Восточной Европы: 1871—1918 гг. М.: Издательство «Наука», 1977.

Білобровець О. М. Перехід польської суспільної думки в Україні на позиції відновлення державної незалежності Польщі в роки Першої світової війни // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Історія. - 2017. - Вип. 25. - С. 77-81. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_ist_2017_25_15

Боечко В. Ф. Активізація польських національних сил у період Першої світової війни (1914-1918 рр.) та відродження незалежної Польщі // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Історія. - 2012. - Т. 207, Вип. 195. - С. 40-48. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2012_207_195_10

Германская восточная политика в новое и новейшее время: Проблемы истории и историографии. - М., 1974.

Затовський Б. О. Становище православного населення Угорщини на початку Першої світової війни у висвітленні російських церковних часописів 1914–1915 рр // Записки історичного факультету. - 2018. - Вип. 29. - С. 210-231. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zif_2018_29_16

Качмар Л. Роль просвіти і театру в житті українських військовополонених у таборах Австро-Угорщини та Німеччини (1915-1918) // Вісник Львівського університету. Серія : Мистецтвознавство. - 2008. - Вип. 8. - С. 133-138. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mistec_2008_8_16

Комар В. Л. Юзеф Пілсудський і його соратники в боротьбі за незалежність Польщі напередодні Першої світової війни // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. - 2015. - Вип. 26. - С. 133-139. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uks_2015_26_14

Кравчук, О. М. Т. Г. Масарик: Кардинальні політичні рішення особистості в глобальній кризі європейської цивілізації (1914-1918 рр.) / О. М. Кравчук // Наукові записки. Сер.: Історія : зб. наук. праць / за заг. ред. П. С. Григорчука. - Вінниця : ДП "ДКФ", 2015. - Вип. 23. - С. 144-150

Кравчук, О. М. Токійський меморандум Т. Г. Масарика президенту США Т. В. Вільсону (квітень 1918 року) / О. М. Кравчук // Наукові записки. Сер.: Історія : зб. наук. праць / за заг. ред. П. С. Григорчука. - Вінниця : ДП "ДКФ", 2014. - Вип. 22. - С. 200-205

Майкл Говард. Перша світова війна (Е)

Меліш О. О. Дипломатія Болгарії у вирішенні "македонського питання" напередодні першої світової війни // Грані. - 2014. - № 10. - С. 145-150. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2014_10_29

Меліш О. О. Зовнішня політика Болгарії щодо "македонського питання" напередодні та в період роботи Паризької мирної конференції // Грані. - 2014. - № 3. - С. 158-165. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2014_3_27

Мошинська Д. Участь Болгарії у Першій Балканській війні 1912-1913 років // Емінак. - 2012. - № 1-4. - С. 28-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2012_1-4_7

Писарев Ю. А. Тайны первой мировой войны. Россия и Сербия в 1914-1915 гг. - М., 1990.

Писарев Ю.А. Великие державы и Балканы накануне Первой мировой войны. - М., 1985.

Писарев Ю.А. Образование югославского государства. – М., 1975.

Писарев Ю.А. Освободительное движение югославских народов Австро-Венгрии 1905-1914 гг. - М., 1969.

Писарев Ю.А. Сербия и Черногория в Первой мировой войне. - М., 1968.

Скрипник О. М. Революція 1918 р. в Австро-Угорщині: погляд Р. Куденхове-Калергі // Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки. - 2018. - № 2. - С. 39-45. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuI_2018_2_6

Яблоньский Г. Политика Польской социалистической партии во время войны 1914—1918 гг. М., 1963.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Назвіть причини, що призвели до початку Першої світової війни.
2. Охарактеризуйте основні етапи Першої світової війни.
3. Обґрунтуйте слов'янський фактор у Першій світовій війні.
4. Скільки країн світу було втягнуто у Першу світову війну
5. Назвіть основні битви, що відбулися на території Сербії.
6. В чому суть Нішської декларації?
7. Кому належать гасла «На Софію!», «Смерть винуватцям катастрофи!».
8. Коли і ким був заснований Югослов'янський комітет?
9. Коли та з якою метою була підписана Корфська декларація?
10. Розкрийте позицію політичних партій Чехословаччини в період війни.
11. Охарактеризуйте орієнтацію польських політичних сил в роки війни.
12. Хто очолив Польську військову організацію після її створення Ю. Пілсудським?
13. Чому Росія виявилася невідготовленою до війни?
14. Яке значення Брусилівського прориву у Першій світовій війні?
15. Які території Білорусі були окуповані німецькими військами в ході війни.
16. Складіть хронологічну таблицю найважливіших подій (10-15) участі слов'янських народів у роки Першої світової війни.

Тема: РОСІЯ В ПЕРІОД 1917 РОКУ (4 год.)

Заняття I – 2 години

1. Лютнева буржуазно-демократична революція в Росії. Повалення самодержавства.
2. Політичне становище в країні в період двовладдя (березень-червень 1917 року).
3. Російське суспільство від липня до жовтня 1917 року.

Заняття II – 2 години

1. Російські політичні партії, їх програми і діяльність у 1917 році:
 - а) кадети і октябристи;
 - б) есери і меншовики;
 - в) більшовики.
2. Національні політичні партії в період російської революції.
3. Жовтневий більшовицький переворот. Утвердження однопартійної системи в Росії.

Реферати

1. Кризи Тимчасового уряду.
2. Корніловський заколот.
3. Тактика більшовиків у квітні-жовтні 1917 р.
4. «Невідомий» В.І. Ленін.
5. Петроградська рада робітничих та солдатських депутатів.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Тема, що вивчається, хронологічно охоплює весь 1917 р., починаючи від лютневої буржуазно-демократичної революції до жовтневого більшовицького перевороту та утвердження більшовицької диктатури. Вивчаючи означену тему, студенти мають чітко усвідомити причини, характер, рушійні сили лютневої буржуазно-демократичної революції в Росії та її наслідки. На основі аналізу чисельних мемуарів основних політичних діячів того часу, загальної та спеціальної літератури, студенти мають охарактеризувати політичне життя в країні упродовж означеного періоду, проаналізувати внутрішню та зовнішню політику Тимчасового уряду. На основі комплексного аналізу поведінки політичних сил після завершення лютневої революції студенти мають прийти до розуміння тих факторів, що дозволили більшовикам захопити владу в країні та

встановити однопартійну диктатуру. При цьому студенти мають знати основні політичні партії Росії, їх керівників, аналізувати програмні положення. Важливим є розуміння ролі національних політичних партій в період та після Лютневої революції.

Джерела

- Брусилов А.А. Мои воспоминания. - М., 1963. (Е)
- Волин Всеволод. Неизвестная революция 1917-1921 (Е)
- Горький М. Несвоевременные мысли: заметки о революции и культуре / М. Горький; вступ. ст., публ., подгот. текста и коммент. И. Вайнберга. - М. : Сов. писатель, 1990. - 394 с. (Е)
- Граскин Д. Воспоминания старого большевика. – М., 1982. (Е)
- Керенский А.Ф. Россия на историческом повороте: Мемуары. -М., 1993. (Е)
- Ленин, Владимир Ильич. Неизвестные документы. 1891-1922 / В. И. Ленин; сост.: Ю. Н. Амиантов, Ю. А. Ахапкин, В. Н. Степанов [и др.] ; . - М. : РОССПЭН, 2000. - 607 с.
- Маннергейм Карл. Как я отделился от России. – М., 2013. (Е)
- Милюков П.Н. Воспоминания. В 2-х т. - М., 1991.
- Милюков, Павел Николаевич. Воспоминания / П. Н. Милюков; предисл. Н. Г. Думовой ; . - М. : Вагриус, 2001. - 633 с. (Е)
- Набоков В. Временное правительство. Воспоминания. - М., 1991.
- Октябрьская революция. Мемуары. / Революция и гражданская война в воспоминаниях белогвардейцев.-М.,1990.
- Падение царского режима. Стенографические отчёты допросов и показаний, данных в 1917 году Чрезвычайной следственной комиссии Временного правительства. В 7 т. – Л., 1924. (Е)
- Раскольников Ф.Ф. Кронштадт и Питер в 1917 году. – М., 1990. (Е)
- Родзянко М.В. Крушение империи. - М., 1929. (Е)
- Родзянко, Михаил Владимирович. Крушение Империи: Книга воспоминаний / М.В. Родзянко. - М. : Скифы, 1992. - 288 с.
- Суханов Н.Н. Записки о революции. В 3 томах, 7 книгах. -М., 1991-1993. (Е)
- Троцкий Л.Б. Преданная революция -М., 1991(Е)
- Троцкий Л. Моя жизнь. – М., 1992 (Е)
- Троцкий, Лев Давидович. К истории русской революции / Л.Д. Троцкий ; . - М. : Политиздат, 1990. - 447 с. (Е)
- Хрестоматия по истории СССР. 1917-1945 [Текст] : учеб. пособие для пед. ин-тов по спец. "История" / сост. С. И. Дегтев. - М. : Просвещение, 1991. - 544 с.

Хрестоматия по отечественной истории (1914-1945 гг.): учеб. пособие для студентов вузов / под ред. А. Ф. Киселева, Э. М. Щагина ; сост.: Э. М. Щагин, А. В. Лубков, Д. О. Чураков. - М. : Владос, 1996. - 896 с.

Чернов В.М. Перед бурей: Воспоминания. -М., 1993.

Підручники та посібники

Верт, Ніколас. Історія Радянської держави. 1900-1991: навч. посібник. - Рівне : Вертекс, 2001. - 480 с. (Е)

Вітенко М. Історія Росії. Від найдавніших часів до наших днів. – Івано-Франківськ, 2013. (Е)

Рибак І. В. Історія радянського суспільства. -Кам'янець-Подільський, 1998.

Рибак І.В. Новітня історія Росії радянської доби (1917 – 1991 рр.). – Кам'янець-Подільський, 2006.

Спеціальна література

Аврех, Арон Яковлевич. Масоны и революция / А.Я. Аврех; Предисл. П.В.Волобуева. - М. : Политиздат, 1990. - 348 с.

Боффа, Джузеппе. История Советского Союза: в 2 т.. Т. 1: От революции до второй мировой войны. Ленин и Сталин. 1917-1941 гг. / Д. Боффа; пер. с итал. И. Б. Левина ; . - М. : Междунар. отношения, 1994. - 632 с. (Е)

Верт Н. История советского государства. - М., 2003 (Е)

Верт Н. История советского государства: 1900-1991 / Н. Верт ; пер. с фр.. - М. : Весь мир, Изд. Дом "Инфра-М", 1998. - 554 с.

Карр, Эдвард. История Советской России: [в 14 т. : пер с англ.]. Кн. 1. Т. 1/2:Большевитская революция. 1917-1923 / Э. Карр; предисл. А. П. Ненарокова ; . - М. : Прогресс, 1990. - 1990 с.

Карр Э. Х. Русская революция от Ленина до Сталина 1917-1929: пер. с англ. Л. А.Черняховской / Э. Х. Карр - М. : Интер-Версо, 1990. - 206 с. (Е)

Пайпс Р. Российская революция. - М., 1994.- Ч.1-2

Спирин Л.М. Россия. 1917 год. Из истории борьбы политических партий. - М., 1987.

Черменский Е.Д. Вторая российская революция. Февраль 1917 г. - М., 1986.

Хоскинг Джефри. История Советского Союза. 1917-1991. – М., 1995. (Е)

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Назвіть причини, характер, рушійні сили Лютневої буржуазно-демократичної революції в Росії.
2. В чому особливості Лютневої революції в Росії?
3. Прокоментуйте текст зречення царя Миколи II.
4. Охарактеризуйте двовладдя в Росії.
5. Назвіть основні політичні партії Росії та їх представників.
6. Назвіть кризи Тимчасового уряду в Росії, розкрийте їх зміст.
7. Які національні політичні партії Росії періоду Лютневої революції Ви знаєте?
8. Дайте оцінку жовтневих подій в Росії: переворот чи революція?
9. Проаналізуйте основні документи більшовикців «Декрет про мир» та «Декрет про землю»
10. Які причини перемоги більшовиків у політичній боротьбі?
11. Складіть хронологічну таблицю найважливіших подій (10-15) політичного життя в Росії у 1917 р.

Тема: ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА В РОСІЇ (1918-1922 РР.) (4 год.)

Заняття №1 – 2 години

1. Передумови Громадянської війни. Основні етапи війни і їх характеристика.
2. “Червоні”: політика і соціальна база, збройні сили, причини перемоги.
3. “Білі”: політика і соціальна база, програма, збройні сили, причини поразки.
4. “Третя сила”: селянство, його становище, політична поведінка.

Заняття №2 – 2 години

1. Більшовицька політика “воєнного комунізму”: зміст і наслідки.
2. Червоний і білий терор.
3. Політика радянської влади щодо культури.
4. Історичні уроки і наслідки війни.

Реферати

1. Комбіді в системі радянської влади на селі.
2. Нестор Махно: політичний портрет.
3. Селянський опір більшовицькій диктатурі.
4. Розстріл царської сім'ї.
5. Радянсько-українська війна.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Розглядаючи одну із непростих тем радянської історії, студенти передусім мають з'ясувати суть терміну «громадянська війна», вказати на її особливості в Росії. Проаналізувавши дії більшовиків із захоплення влади в Росії та встановлення однопартійної диктатури, вони мають чітко виокремлювати основні її етапи, даючи кожному із них детальну характеристику.

Аналізуючи позиції двох непримиренних таборів – «червоних» та «білих», студенти мають розкрити їх політичні програми, соціальну базу, збройні сили тощо. На фоні існуючого протистояння, важливим є з'ясування політичної поведінки «третьої сили» - селянства.

Важливим моментом є розкриття основних положень більшовицької політики «воєнного комунізму» в умовах громадянської війни та її негативних наслідків, в першу чергу для селянства. Студенти мають усвідомити також значення червоного терору для утвердження більшовицької диктатури. Аналіз більшовицької політики у сфері культури дасть змогу студентам глибше зрозуміти її руйнівний характер. Підсумковим аспектом є з'ясування історичних уроків та наслідків війни.

Джерела

Атаман Семёнов. О себе. Воспоминания, мысли, выводы. – М., 2002. (Е)

Борис Савинков Перед военной коллегией Верховного Суда СССР. Полный отчёт по стенограмме суда. – М., 1924. (Е)

Гражданская война в России. Перекрёсток мнений. – М., 1994. – 377 с. (Е)

Деникин А.И. Поход на Москву ("Очерки русской смуты") / А. И. Деникин; ред. В. Г. Федосеев ; . - К. : Воениздат, 1990. - 288 с. (Е)

Красноармейцы в польском плену в 1919-1922 гг. Сборник документов и материалов. – М., 2004. (Е)

Ленин, Владимир Ильич. Неизвестные документы. 1891-1922 / В. И. Ленин; сост.: Ю. Н. Амиантов, Ю. А. Ахапкин, В. Н. Степанов [и др.]. - М. : РОССПЭН, 2000. - 607 с.

Махно Н.И. Воспоминания анархиста. - М., 1993.

Октябрьская революция. Мемуары. / Революция и гражданская война в воспоминаниях белогвардейцев.-М.,1990. (Е)

Польские военнопленные в РСФСР, БССР и УСРР в 1919-1920 гг. Документы и материалы. – М., 2004. (Е)

Польско-советская война 1919-1920 гг. (Ранее не опубликованные документы и материалы). Ч. 1—2. М., 1994.

Россия антибольшевицкая. Из белогвардейских и эмигрантских архивов. – М., 1995. (Е)

Тухачевский М. Поход за Вислу. Пилсудский Ю. Война 1920 года. – М., 1992. – 320 с. (Е)

Шульгин, Василий Витальевич. Годы. Дни. 1920.: [Мемуары члена Гос. думы царской России] / В.В. Шульгин . - М. : Изд-во "Новости", 1990. - 832 с.

Підручники та посібники

Верг, Ніколас. Історія Радянської держави. 1900-1991: навч. посібник. - Рівне : Вертекс, 2001. - 480 с. (Е)

Вітенко М. Історія Росії. Від найдавніших часів до наших днів. – Івано-Франківськ, 2013. (Е)

Карр, Эдвард. История Советской России: [в 14 т. : пер с англ.]. Кн. 1. Т. 1/2:Большевицкая революция. 1917-1923 / Э. Карр; предисл. А. П. Ненарокова ; . - М. : Прогресс, 1990. - 1990 с.

Рибак І. В. Історія радянського суспільства. -Кам'янець-Подільський, 1998.

Рибак І.В. Новітня історія Росії радянської доби (1917 – 1991 рр.). – Кам'янець-Подільський, 2006.

Спеціальна література

Боффа, Джузеппе. История Советского Союза: в 2 т.. Т. 1: От революции до второй

мировой войны. Ленин и Сталин. 1917-1941 гг. / Д. Боффа; пер. с итал. И. Б. Левина. - М. :
Международ. отношения, 1994. - 632 с. (Е)

Булдаков В.П., Кабанов В.В. «Военный коммунизм»: идеология и общественное
развитие // Вопросы истории. – 1990. - №3.

Гавриш Иван. Таємниці "вождя пролетаріату" : 145 років тому на світ з'явився
Володимир Ульянов, справжня біографія якого довгий час була найбільшим
секретом СРСР / Иван Гавриш // Історія. - 2015. -Квітень, № 4. - С. 18-19.

Карпенко С. В. Крах последнего белого диктатора. – М., 1990. (Е)

Карр Е. Русская революция. От Ленина до Сталина 1917-1929 гг. – М., 1990. – 208
с.

Комин В.В. Нестор Махно: мифы и реальность. - М., 1990.

Маля М. Радянська трагедія: історія соціалізму в Росії. 1917-1991. – К., 2000.

Мельгунов, Сергей Петрович. Красный террор в России 1918-1923 / С.П.
Мельгунов; Послесл. А.Даниэль ; . - М. : СП" РУСО", 1990. - 207 с.

Хоскинг Джефри. История Советского Союза. 1917-1991. – М., 1995. (Е)

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Охарактеризуйте передумови та причини Громадянської війни.
2. Хто, на Ваш погляд, є винуватцем розв'язання Громадянської війни в Росії?
3. Назвіть основні етапи Громадянської війни.
4. Розкрийте порядок формування Білої армії, назвіть її основних очільників.
5. В чому причини успіху Червоної армії?
6. Які втрати Росії у Громадянській війні?
7. Охарактеризуйте політичну поведінку селянства у Громадянській війні.
8. Назвіть основні положення політики «воєнного комунізму».
9. Охарактеризуйте наслідки Громадянської війни.
10. Дайте порівняльну характеристику «червоного» та «білого» терору.
11. Проаналізуйте політику радянської влади щодо культури.
12. Складіть хронологічну таблицю найважливіших подій (10-15) Громадянської війни в Росії.

Тема: РАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В 20-30-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ (6 год.)

Заняття 1 – 2 години

1. Радянська країна після закінчення громадянської війни. Запровадження нової економічної політики.

2. Утворення СРСР і його сучасна оцінка.
3. Політична боротьба в 20-і роки. Утвердження сталінської диктатури.
4. Зовнішня політика СРСР в 1921-1928 рр.

Заняття 2 – 2 години

1. Радянська модернізація промисловості.
2. “Революція зверху” у радянському селі.
3. Кінець 30-х років – апогей сталінізму. Масові репресії в СРСР.
4. Духовний стан радянського суспільства в 20-30-і роки.
5. Радянська зовнішня політика в 30-і роки.

Реферати

1. Й. Сталін: політичний портрет.
2. Поведінка та настрої селянства в період суцільної колективізації.
3. Соціально-побутові умови робітників на індустріальних будовах СРСР.
4. Співробітництво СРСР та Німеччини у 1922-1933 рр.
5. «Великий терор» 1937-38 рр.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Історія радянського суспільства 20-30-х років ХХ ст. включає в себе два періоди, які суттєво різнилися між собою. Перший з них, 1921-1928 рр. – це період нової економічної політики, який був вимушеним тимчасовим відступом більшовиків від втілення в життя комуністичної доктрини з метою відновлення економіки, зруйнованої в період Громадянської війни. Другий (1929-1939 рр.) – є періодом відродження військово-комуністичного штурму та формування в СРСР політичного режиму тоталітарного типу. Кожен з означених періодів вивчається в межах трьох семінарських занять.

Під час першого із них студенти мають розкрити соціально-економічне та політичне становище радянських республік після завершення Громадянської війни та визначити причини, які змусили більшовиків перейти до впровадження основ нової економічної політики. Важливим є з'ясування студентами основних положень непу та її суттєву відмінність від попередньої економічної політики. Розглядаючи питання про створення СРСР, студенти мають охарактеризувати запропоновані варіанти для об'єднання республік та розкрити реалізацію «плану федерації», запропонованого В.І. Леніним. Політичну боротьбу за владу в СРСР слід розуміти як шлях Й. Сталіна до

одноосібної влади через знищення своїх політичних опонентів. Зовнішня політика СРСР 1920-х років включала в себе: період радянсько-німецького співробітництва, хвилю визнання СРСР окремими капіталістичними країнами та намагання радянського керівництва реалізувати через Комінтерн спроби «експорту революції».

На другому та третьому семінарському занятті студенти мають усвідомити механізм реалізації в СРСР сталінської моделі суспільного розвитку, що призвела до встановлення тоталітарного режиму в усіх сферах суспільного життя. В цьому контексті студенти мають проаналізувати: основні заходи з модернізації промисловості та їх фінансове забезпечення; політику більшовиків з усупільнення селянських господарств; ідеологізацію культурного життя радянського суспільства та вироблення нової стратегії зовнішньої політики радянської держави; політичні репресії 1930-х рр.; заходи і прорахунки в забезпеченні обороноздатності країни перед другою світовою війною

Джерела

Академия наук в решениях политбюро ЦК РКП(б) - ВКП(б) 1922-1952 / сост. В. Д. Есаков ; ред. кол.: Ю. С. Осипов (председатель), Н. А. Платэ, К. М. Андерсон [и др.]. - М. : РОССПЭН, 2000. - 591 с.

Архив Троцкого. Коммунистическая оппозиция в СССР. В 4-х тт (1923-1927). – М., 1990. (Е)

«Великий терор» в Україні: Німецька операція 1937-1938 рр. Збірник документів. – К., 2018. (Е)

Бухарин Н.И. Проблемы теории и практики социализма. – М., 1989. (Е).

В.К. Блюхер в Китае. 1924-1927. Новые документы главного военного советника. – М., 2003. (Е)

Великий терор. Польська операція 1937-1938 рр. – Варшава-Київ, 2010. (Е).

Великий голод в Україні. Свідчення очевидців для комісії конгресу США. У 4-х т. – К., 2008. (Е).

Відлуння Великого терору. Збірник документів у 3-х т. – К., 2017. (Е).

Голод та голодомор на Поділлі 1920-1940 рр. Збірник документів і матеріалів. – Вінниця, 2007. – 704 с. (Е).

Дети Гулага 1918-1956. Документы. – М., 2002. (Е)

Документы свидетельствуют. Из истории деревни накануне и в ходе коллективизации. 1927 – 1932.- М., 1989.

Документы и материалы кануна второй мировой войны. В 2-х т.- М., 1981

Дьяков, Юрий Леонтьев. Фашистский меч ковался в СССР. Красная армия и рейхсвер тайное сотрудничество. 1922-1933: неизвестные документы [Текст] / Ю. Л. Дьяков, Т. С. Бушуева ; ред. Г. М. Ульянова. - М. : Сов. Россия, 1992. - 384 с. (Е)

Заключённые на стройках коммунизма. Гулаг и объекты энергетики в СССР. Собрание документов и фотографий. – М., 2008. (Е)

История советской политической цензуры: документы и комментарии / предисловие, коммент., сост. Т. М. Горяевой; сост.: Э. К. Водопьянова, Т. В. Домрачева, Б. Л. Луначарский [и др.] ; . - М. : РОССПЭН, 1997. - 672 с.

История сталинского Гулага. Конец 20-х – первая половина 1950-х годов: Собрание документов в 7 томах. – М., 2004. (Е)

Колективізація і голод на Україні. 1929-1933 рр. Збірник документів і матеріалів. – К., 1993. (Е).

Командиры великого голода. Документы. Под ред. В. Васильева, Ю. Шаповала. – К., 2001. (Е).

Кооперативно - колхозное строительство в СССР 1917 - 1922 [Текст] : документы и материалы / отв. ред. : В. П. Данилов. - М. : Наука, 1990. - 398 с.

Кооперативно - колхозное строительство в СССР 1923-1927 [Текст] : документы и материалы / отв. ред. : В. П. Данилов. - М. : Наука, 1991. - 428 с.

Культурное строительство в СССР, 1917-1927. Разработка единой государственной политики в области культуры. Документы и материалы [Текст] / отв. ред. А. П. Ненароков. - М. : Наука, 1989. - 383 с.

Ленин, Владимир Ильич. Неизвестные документы [] : 1891-1922 гг. / Владимир Ильич Ленин ; Рос. гос. архив социально-политической истории. - М. :РОССПЭН, 2000. - 671 с.

Мальков, Павел Дмитриевич. Записки коменданта Кремля / П.Д. Мальков. - М. : Воениздат, 1987. - 367 с.

Мандельштам Н. Я. Воспоминания / Н. Я. Мандельштам; примеч. и сост. А. А. Морозо. - М. : Книга, 1989. - 478 с.

Материалы «Особой папки» Политбюро ЦК РКП(б) – ВКН(б) по вопросу советско-польских отношений 1923 – 1944 гг. – М., 1997.

Михайленко, А. В. Новые итальянские дипломатические документы о военно-политическом кризисе накануне второй мировой войны / А. В. Михайленко // Новая и новейшая история. - 2010. - № 4. - С. 130-154

Настрої та поведінка населення Поділля в умовах сталінської революції згори (1928-1940). Збірник документів і матеріалів. – К., 2013. – 528 с. (Е).

Радянські органи державної безпеки у 1939 – червень 1941 рр. Документи ГДА СБ України. – К., 2009. (Е).

Советская деревня глазами ВЧК-ОГПУ-НКВД. 1918-1939: Документы и материалы в 4-х томах/ И-т рос. истории РАН, Дом наук о человеке (Франция). Центральный архив ФСБ Р Ф. И-т истории новейшего времени (Франция); под ред. : А. Береловича (Франция), В. Данилова (Россия) . Т.1: Советская деревня глазами ВЧК-ОГПУ. 1918-1922: Документы и материалы / сост.: Л. Борисова, В. Данилов, Н. Ивницкий [и др.] ; . - М. : РОССПЭН, 2000. - 864 с.

Советское руководство. Переписка. 1928-1941 гг. [Текст] / Сост. А.В. Квашонкин. - М. : РОССПЭН, 1999. - 519 с.

Трагедия советской деревни : Коллективизация и раскулачивание (1927-1939): В 5 т : документы и материалы. / редкол.: Н. Ивницкий, В. Виноградов, Л. Виола [и др.]; сост.: Н. Ивницкий, М. Кудюкина, Е. Хандурина [и др.] ; . - М. : РОССПЭН, 2000. - 927 с.

Троцкий Л. Сталинская школа фальсификаций. - М., 1990. (Е)

Троцкий Л.Д. Моя жизнь / Л.Д. Троцкий; Предисл. И.Розенталь ; . - М : Вагриус, 2001. - 572 с.

Троцкий, Лев Давыдович. Моя жизнь: опыт автобиографии. В 2 т. - М. : Книга, 1990. - 327 с.

Хрестоматия по истории СССР. 1917-1945.-М., 1991.

Хрестоматия по истории СССР. 1917-1945 [Текст] : учеб. пособие для пед. ин-тов по спец. "История" / сост. С. И. Дегтев. - М. : Просвещение, 1991. - 544 с.

Хрестоматия по отечественной истории (1914-1945 гг.): учеб. пособие для студентов вузов / под ред. А. Ф. Киселева, Э. М. Щагина ; сост.: Э. М. Щагин, А. В. Лубков, Д. О. Чураков. - М. : Владос, 1996. - 896 с.

Эзотерическое массонство в Советской России. Документы 1923-1941. – М., 2005. (Е)

Підручники та посібники

Баран З., Полещук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період (навчально-методичний посібник). Львів, 1999.

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Верг, Ніколас. Історія Радянської держави. 1900-1991: навч. посібник. - Рівне : Вертекс, 2001. - 480 с. (Е)

Вітенко М. Історія Росії. Від найдавніших часів до наших днів. – Івано-Франківськ, 2013. (Е)

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. К., 2003.

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. К., 2013. 624 с.

Історія західних та південних слов'ян. XX століття: Навчальний посібник. Під ред. канд. іст. наук, доц. Є.П.Пугача. Харків, 1998.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Карр, Эдвард. История Советской России: [в 14 т. : пер с англ.]. Кн. 1. Т. 1/2:Большевитская революция. 1917-1923 / Э. Карр; предисл. А. П. Ненарокова. - М. : Прогресс, 1990. - 1990 с.

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець XX – початок XXI ст.). Київ. 2008.

Рибак І. В. Історія радянського суспільства. -Кам'янець-Подільський, 1998.

Рибак І.В. Новітня історія Росії радянської доби (1917 – 1991 рр.). – Кам'янець-Подільський, 2006.

Ротшильд Дж. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. Київ, 2001.

Черній А.І., Черній В.А. Історія південних і західних слов'ян. В 3-х частинах: Навчальний посібник. Рівне, 1999.

Яровий В.І. Історія західних та південних слов'ян у XX ст. К., 1996.

Яровий В.І. Новітня історія центральноєвропейських та балканських країн. XX століття. К., 2005.

Спеціальна література

Авторханов А. Технология власти. – М., 1991. (Е)

Балашова, Г.Ф. СРСР наприкінці 20-х -у 30-ті роки / Г.Ф. Балашова // Історія та правознавство. - 2006. - Лют. (№ 5). - С. 17-23.

Білокінь С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917-1941рр). – К., 2017. (Е).

Білокінь, Сергій. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917-1941рр): джерелознавче дослідження. Т. 1 / С. Білокінь ; КНТ ім. П. Могили [та ін.]. - К. : ДМП "Полімед", 1999. - 446 с.

Боффа, Джузеппе. История Советского Союза: в 2 т.. Т. 1: От революции до второй мировой войны. Ленин и Сталин. 1917-1941 гг. / Д. Боффа; пер. с итал. И. Б. Левина ; . - М. : Междунар. отношения, 1994. - 632 с. (Е)

Брицький, П. Утворення СРСР: радянський стереотип та історико-правова діяльність [Текст] / П. Брицький // Пам'ять століть. - 2003. - № 4. - С. 23-51

Васильєв В., Подкур Р. Радянські карателі. Співробітники НКВС – виконавці «Великого терору». – К., 2017. – 240 с. (Е).

Ватлин, А. Ю. Граф Фридрих Вернер фон дер Шуленбург и эпоха массовых репрессий в СССР / А. Ю. Ватлин // Вопросы истории. - 2012. - № 2. - С. 32-54.

Великий терор 1937-1938 років: жертви і виконаці. Збірник наукових статей. – Полтава, 2018. – 210 с. (Е)

Голанд Ю.М. Кризисы, разрушившие НЭП. – М., 1991.

Гончар, Тетяна. Зовнішня політика СРСР напередодні Другої світової війни:(Всесвітня історія, 10 кл.) / Тетяна Гончар // Історія в школі. - 2013. - № 7/8. - С. 20-26

Гончаренко, В. Право законодавчих органів УРСР на конституційні протести і його реалізація у 1920-ті роки / В. Гончаренко // Вісник Академії правових наук України. - 2007. - № 1. - С. 108-116

Граціозі, А. Голод у СРСР 1932-1933 рр. та український голодомор: чи можлива нова інтерпретація? / А. Граціозі // Український історичний журнал. - 2005. - № 3. - С. 120-132.

Граціозі, А. Голод у СРСР 1932-1933 рр. та український голодомор: чи можлива нова інтерпретація? [Текст] : громадсько-політична література / А. Граціозі // Український історичний журнал. - 2005. - № 3. - С. 120-132.

Даниелс, Роберт Винсент. Взлет и падение коммунизма в России [Текст] / Роберт Винсент Даниелс ; пер. с англ. И. Кожановской. - М. : РОССПЭН : Президентский центр Б.Н. Ельцина, 2011. - 510 с.

Сфіменко Г.Г. Національна політика керівництва ВКП (б) в Україні. 1932-1938. – К., 2000. (Е).

Завелев А.И. Истоки сталинизм. –М., 1990.

История и сталинизм: сб. статей / сост. и авт. предисл. А. Н. Мерцалов ; . - М. : Политиздат, 1991. - 446 с.

Карр Э. Х. Русская революция от Ленина до Сталина 1917-1929: пер. с англ. Л. А.Черняховской / Э. Х. Карр. - М. : Интер-Версо, 1990. - 206 с. (Е)

Конвест Роберт. Жнива скорботи. Радянська колективізація і голодомор. – К., 1993.

Король, Віктор. "Змова військових": як це насправді було / Король // Історія в школі. - 2010. - № 11/12. - С. 25-31

Кульчицький С.В. Червоний виклик. У 3-х кн. – К., 2013. (Е).

Кульчицький, С.В. Голодомор 1932-1933 рр.: механізми сталінського терору / С.В. Кульчицький // Український історичний журнал. - 2007. - № 4. - С. 4-25.

Кульчицький, С.В. Закономірності еволюції радянської влади (короткі тези) / С.В. Кульчицький // Український історичний журнал. - 2007. - № 6. - С. 181-218

Купчик, О. Участь УСРР в радянській зовнішньої політики в контексті утворення СРСР (1922-1923 рр.) / О. Купчик // Історичний журнал. - 2008. - № 4. - С. 100-115

Марочко В. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні. – К., 2007 (Е).

Марочко В. Територія голодомору 1932-1933 рр. – К., 2014. (Е).

Медведев Р. О Сталине и сталинизме. –М., 1990.-Кн.1.

Палатна, О. М. Від воєнного комунізму до непу. Створення СРСР : розробка уроку, 10 клас / О. М. Палатна // Історія та правознавство. - 2011. - № 3. - С. 10-12.

Пивоварова, Ю. М. Росія - СРСР у 1917-1939 рр. : урок, 10 клас / Ю. М. Пивоварова // Історія та правознавство. - 2012. - № 11. - С. 10-11.

Пиріг, О. А. Місце грошової реформи 1922-1924 рр. у здійсненні нової економічної політики [Текст] / О.А.Пиріг // Український історичний журнал. - 2000. - № 3. - С. 92-102.

Подкур, Р. Регіональні особливості "Великого терору" 1937-1938 рр. на західному кордоні СРСР-УРСР (на матеріалах Поділля) / Р. Подкур // Краєзнавство. - 2012. - № 1. - С. 75-84.

Редчиць, Наталія. СРСР у 1920-ті роки : урок, 10 клас / Н. Редчиць // Історія України . - 2013. - Березень (№5). - С. 14-20

Секушин, Владимир Иванович. Отторжение: НЭП и командно-административная система / В. И. Секушин. - Л. : Лениздат, 1990. - 96 с.

Суспільство і влада в Україні років непу (1921-1928). Колективна монографія у 2 т. – К., 2015. (Е).

Хапаєва, Діна Зачаровані сталінізмом [Текст] / ДінаХапаєва // Критика. - 2008. - № 3. - С. 18-20

Хоскінг Джефри. История Советского Союза. 1917-1991. – М., 1995. (Е)

Хоффман И. Подготовка СССР к наступательной войне. // Отечественная история. - 1993.- №4

Шелестов, Дмитрий Кузьмич. Время Алексея Рыкова / Д.К. Шелестов ; . - М. : Прогресс, 1990. - 352 с.

Шишкин, Валерий Александрович. Цена признания СССР и страны Запада в поисках компромисса (1924-1929гг.) [Текст] / В. А. Шишкин. - Л. : Наука, 1991. - 438 с.

Яковенко, Ю. Л. Іноземна технічна допомога у СРСР (1920-ті - початок 1930-х рр.): сутність та значення / Ю. Л. Яковенко // Гілея: науковий вісник : зб. наук. пр. / Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, УАН. - К. : ВІР УАН, 2011. - Вип. 55 (№ 12). - С. 96-101.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Проаналізуйте наслідки Громадянської війни для радянської держави.
2. Визначте основні положення нової економічної політики.
3. Коли відбувся I з'їзд Рад СРСР?
4. Назвіть основні політичні процеси 1920-х рр.
5. Які капіталістичні країни визнали СРСР упродовж 1920-х рр.?
6. Назвіть основні індустріальні об'єкти збудовані в СРСР в роки першої п'ятирічки.
7. Назвіть методи здійснення суцільної колективізації в СРСР.
8. Якими термінами можна охарактеризувати політику радянської держави у сфері духовного життя громадян.
9. Назвіть держави, з якими СРСР встановив дипломатичні відносини у 1930-х рр.
10. Охарактеризуйте наслідки політичних репресій в СРСР.
11. Складіть хронологічну таблицю найважливіших подій (10-15), що відображають історію радянського суспільства у 20 – 30-х рр. XX ст.

Тема: ПОЛЬСЬКА РЕСПУБЛІКА В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1918-1939 РР.)

(2 год.)

1. Відновлення польської державності. Становлення політичної системи Другої Речі Посполитої (1918-1921 рр.) Польща в період парламентської демократії (1921-1926 рр.).
2. Польське суспільство в умовах “санаційного режиму (1926-1939 рр.).
3. Зовнішньополітичні пріоритети країни в 20-30-і рр.
4. Польська культура.

Реферати

1. Ю.Пілсудський: життя і боротьба.
2. Польсько - радянська війна 1920 року.
3. Західноукраїнські і західнобілоруські землі у складі Другої Речі Посполитої.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Глибоке засвоєння даної теми вимагає від студентів детального розкриття на занятті всього комплексу політичних, економічних, соціальних і культурних проблем розвитку Польщі в зазначений період. Насамперед важливо з’ясувати внутрішні і зовнішні передумови відновлення Польської держави в 1918 році, показати практичні кроки керівництва країни на чолі з Ю.Пілсудським у створенні державного апарату, збройних сил, утвердженні кордонів країни, прийнятті конституції. Слід охарактеризувати позицію країн Антанти щодо т.з. «польського питання», зокрема, розгляд цього питання на Паризькій мирній конференції. Необхідно розкрити загальні тенденції розвитку країни в 20-30-і роки, разом з тим виокремити особливості її політичного і економічного поступу в цей час, визначити роль народних мас і політичних партій в історії Польщі, простежити взаємини держави з країнами слов’янського світу, зокрема, з Радянським Союзом. Необхідно показати роль Польської держави у розвитку освіти, науки, літератури і мистецтва; з’ясувати особливості зовнішньополітичного становища країни в кінці 30-х рр. ХХ ст., яке призвело до втрати Польщею своєї незалежності в результаті укладення СРСР із Німеччиною горезвісного пакту Молотова-Ріббентропа.

Джерела

Великий терор. Польська операція 1937-1938 рр. – Варшава-Київ, 2010. **(Е)**.

Кров українська, кров польська... Трагедія Холмщини та Підляшшя в роках 1938-1948 у спогадах [Текст] / упоряд. Мирослав Іваник. - Торонто ; Л. : Львівська політехніка, 2014. - 392 с.

Політичні кризи та антитоталітарні рухи у країнах Східної Європи (50-80-ті рр. ХХ ст.). Хрестоматія / Упорядники Постолювський Р.М., Пугач Є.П., Страшнюк С.Ю. - Харків, 2000.

Польские военнопленные в РСФСР, БССР и УССР в 1919-1920 гг. Документы и материалы. – М., 2004. (Е)

Україна і Польща в документах, 1918-1922. Ч. 1 / Зібрав і зред. Т. Гунчак ; НТШ. - Нью-Йорк [та ін.] : [б. в.], 1983. - 456 с.

Польско-советская война 1919-1920 гг. Ранее не опубликованные документы и материалы: В 2-х т. - М., 1994.

Підручники та посібники

Алексієвець Л.М. Новітня історія Польщі (1918-1939). – Київ-Тернопіль: Т «Астон», 2002. – 320 с. (Е)

Баран З.А., Поліщук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період. – Львів, 1999. (Е)

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. К., 2003.

Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с. (Е)

Дейвіс Н. Боже ігрище: історія Польщі. Київ, 2008.

Дильонгова, Ганна. Історія Польщі 1795-1990 / Г. Дильонгова ; Пер. з польської М. Кірсенка. - К. : Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2007. - 237 с. (Е)

Дыбковская А., Жарын М., Жарын Я. История Польши с древнейших времен до наших дней. – Варшава, 1995. (Е)

Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів. – Львів, ЛНУ ім. І. Франка, 2002. - 752 с. (Е)

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. К., 2013. 624 с.

Історія західних та південних слов'ян. ХХ століття: Навчальний посібник. Під ред. канд. іст. наук, доц. Є.П.Пугача. Харків, 1998.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець XX – початок XXI ст.). Київ. 2008.

Польша. История / Е. Клочовский, Х. Лашкевич, Я. Скарбек, Р. Внук; пер. Е. Гендель, пер. А. Гиль ; Ин-т Центрально-Восточной Европы. - Люблин : 2011. - 167 с.

Польща. Нарис історії / за ред. В.Менджецького, Є.Брацисевича. – Варшава, 2015. – 366 с.

Ротшильд Дж. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. Київ, 2001.

Черній А.І., Черній В.А. Історія південних і західних слов'ян. В 3-х частинах: Навчальний посібник. Рівне, 1999.

Яровий В.І. Історія західних та південних слов'ян у XX ст. К., 1996.

Яровий В.І. Новітня історія центральноєвропейських та балканських країн. XX століття. К., 2005. вими війнами / Дж. Ротшильд; пер. з англ. В. П.Канаш. - К. : Мегатайп, 2001. - 496 с.

Спеціальна література

Алексієвець Л. М. Відродження Польщі 1918 р. як закономірна подія в польській національній історії // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Історія. - 2004. - Вип. 7. - С. 174-179. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_ist_2004_7_37

Алексієвець Л.М. Польща: утвердження незалежної держави 1918-1926. – Тернопіль, 2006. – 448 с.

Баран З.А. Відродження і становлення Польської держави. 1918-1921. – Львів, 1995.

Баханова С. С. Висвітлення "режиму санації" в Польщі 1926–1939 рр. у шкільних підручниках з історії // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. - 2013. - № 12. - С. 56-60. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnui_2013_12_13

Булавина С. Конституції Польщі 1921 та 1935 років в українській та польській історіографії // Історико-правовий часопис. - 2014. - № 1. - С. 8-12. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2014_1_4

Гайдай В. В. Історичні обставини і передумови відновлення незалежності Польщі у 1918 р. // ScienceRise. - 2015. - № 3(1). - С. 38-42. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/text_2015_3\(1\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/text_2015_3(1)_8)

Гайдай В. В. Участь клерикальних громадських організацій та католицької церкви в суспільно-політичному житті міжвоєнної Польщі (1918 – 1939) // Вісник аграрної історії. - 2018. - Вип. 23-24. - С. 203-208. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vai_2018_23-24_32

Ганський В. О. Організація відпочинку населення у міжвоєнній Польщі (1918-1939 рр.) // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - 2017. - Вип. 49. - С. 171-175. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2017_49_34

Гісем О. Дипломатичний наступ УСРР на Польщу в другій половині 1922 - на початку 1923 років / О. Гісем // Пам'ять століть. - 2005. - № 6. - С. 64-78.

Горак, В. "За нашу і вашу свободу!" : військово-політичний союз УНР і Польщі 1920 року: надії та реальність / В. Горак // День. - 2008. - 7 червня. - С. 7

Гудь, Богдан. Українці - поляки: хто винен? [Текст] : у пошуку першопричин укр.-пол. конфліктів 1 пол. ХХ ст. / Б. Гудь. - Л. : Кальварія, 2000. - 180 с.

Гусак Р. Культура українців у міжвоєнній Польщі (1921–1939 рр.) // Наукові записки з української історії. - 2012. - Вип. 32. - С. 144-149. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzzui_2012_32_26

Домбровський, Даріуш. Польща і Закарпаття: 1938-1939 [Текст] / Даріуш Домбровський ; пер. О. Снігурський. - К. : Темпора, 2012. - 392 с.

Дрозд, Роман. Історія українців у Польщі в 1921-1989 роках [Текст] / Роман Дрозд, Богдан Гальчак, Ірина Мусієнко ; пер. з пол. І. Мусієнко. - Х. : Золоті сторінки, 2013. - 272 с/

Жулинський М. Україна і Польща міжвоєнного двадцятиліття: пошуки шляхів порозуміння // Київські полоністичні студії. - 2011. - Т. 18. - С. 446-454. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kps_2011_18_76

Зарецка, Т. Симон Петлюра і Юзеф Пілсудський [Текст] : магістральне місце в історії україно-польських відносин / Т. Зарецка // Історія України. - 2005. - Квітень (№ 16). - С. 1-8

Івашук С., Горевалов С. Нариси до проблем історії Польщі (Новітній час). Листопад 1917 – травень 1945 р. – Львів, 1998.

Кватира І. Особливості економічного розвитку Польщі у міжвоєнний період (1919–1939 рр.): історіографічний огляд // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: : Історія, міжнародні відносини. - 2012. - Вип. 10. - С. 319-324. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2012_10_36

Кіселевський, Тадеуш. Польща-СССР: Гібралтар і Катинь [Текст] / Тадеуш А. Кіселевський ; пер. А. Бондар. - К. : Темпора, 2011. - 258 с.

Ковач Л. Національне питання у міжвоєнній Польщі: аналіз основних концепцій // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. - 2019. - Вип. 3-4. - С. 83-99. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nziped_2019_3-4_7

Комар В. Політика прометеїзму Польщі міжвоєнного періоду в історіографії // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць.. Серія: : Історія, міжнародні відносини. - 2013. - Вип. 11. - С. 232-241. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2013_11_25

Комар, В. Л. "Українське питання" в політиці урядів Польщі (1926-1939 рр.) [Текст] / В.Л.Комар // Український історичний журнал. - 2001. - № 5. - С. 120-128

Красівський, Орест. Українсько-польські взаємини в 1917-1923 рр. [Текст] / Орест Красівський. - К. : ПІЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2008. - 544 с.

Крюков А. Аграрні реформи польських урядів міжвоєнної Польщі і в українській історії // Вісник Прикарпатського університету. Історія . - 2013. - Вип. 23-24. - С. 394-400. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_Ist_2013_23-24_55

Крюков А. Аграрна політика Польщі в Галичині в польській історіографії міжвоєнного періоду // Галичина. - 2013. - Ч. 22-23. - С. 500-506. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nikp_2013_22-23_62

Литвин М. Українсько-польська війна 1918-1919 рр. - Львів, 1998.

Лицур Н. Матеріальне становище української міської інтелігенції у міжвоєнній Польщі (1921–1939) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. - 2008. - Вип. 17. - С. 306-312. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uks_2008_17_39

Мархлевский Ю. О советско-польских отношениях в 1918— 1921 гг. - М., 1990.

Матвієнко, В. Україна і Польща в 1918 р.: проблема формування новітніх міждержавних відносин / В.Матвієнко // Історія в школі. - 2002. - № 5/6. - С. 13-17

Михутина И.В. Советско-польские отношения. 1931-1935 гг. - М., 1977.

Місько В. Політика Польщі щодо ліворадикального руху в Західній Україні (1918–1939 рр.): історіографія проблеми // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць.. Серія: : Історія, міжнародні відносини. - 2013. - Вип. 12. - С. 231-239. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2013_12_26

Наленч, Дарья. Юзеф Пилсудский: легенды и факты [Текст] / Д. Наленч, Т. Наленч. - М. : Политиздат, 1990. - 399 с.

Ольшанский П. Н. Рижский договор и развитие советско-польских отношений. 1921—1924 гг. М., 1974.

Ольшанский П. Н. Рижский мир. Из истории борьбы Советского правительства за установление мирных отношений с Польшей (конец 1918 — март 1921 г.). М., 1969.

Ольшанский П.Н. Рижский договор и развитие советско-польских отношений 1921-1924 гг. - М., 1974.

Очерки истории советско-польских отношений /1917-1977 гг./ - М., 1979.

Парсаданов В.С. Советско-польские отношения (1945-1949). - М., 1990.

Пилсудский против Тухачевского. (Два взгляда на советско - польскую войну 1920 года) [Текст] : сборник / ред. : А. А. Александр. - М. : Военное издательство, 1991. - 254 с.

Підлущкий, О. Юзеф Пілсудський: начальник, який створив собі державу [Текст] / О. Підлущкий // Постаті ХХ століття. - 2004. - С. 5 – 21

Польша та Україна в боротьбі за незалежність 1918-1920 [Текст] : наук. конф. в Луцьку, 14-15 лист. 2008 р. / під ред. Тадеуша Кшонстка. - Варшава : Віпарт, 2010. - 521 с.

Прушинський, Мечислав Драма Пілсудського. Війна 1920 [Текст] : [Про іст. події у Польщі та Україні у 1918-1920] / Мечислав Прушинський; Пер. з пол. В.В. Булгаков, В.П. Ведіна. - К. : Лібра, 1997. - 335 с.

Роговий, В. Українське студентство в таборах інтернованих у Польщі у 1920 - 1924 рр. / В. Роговий // Київська старовина. - 2008. - N1. - С. 50 - 62

Савченко О. О. Соціально-економічні умови життя Українського і Польського селянства у міжвоєнній Польщі // Гілея: науковий вісник. - 2020. - Вип. 155. - С. 92-97. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2020_155_19

Сергійчук В.І. Трагедія Польщі. - Тернопіль, 1997.

Скробач, Б. М. 3-я російська армія в Польщі періоду польсько-радянської війни 1920 р.: нереалізований проект барона Врангеля / Б. М. Скробач // Гілея: науковий вісник : зб. наук. пр. / Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, УАН. - К. : ВІР УАН, 2011. - Вип. 55 (№ 12). - С. 112-117.

Советско-польские отношения.1918-1945: Сб. статей / Ред.кол.:И.И. Костюшко и др. ; . - М. : Наука, 1974. - 296 с.

Стоколос, Н. Г. Політика урядів міжвоєнної Польщі (1918-1939 рр.) щодо православної церкви й українців [Текст] / Н.Г. Стоколос // Український історичний журнал. - 2005. - № 5. - С. 59-81.

Таравська Я. В. Становище українських емігрантів в Польщі у міжвоєнний період (1920 – 1939 рр.) // Гілея: науковий вісник. - 2019. - Вип. 143(1). - С. 200-204. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2019_143\(1\)_43](http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2019_143(1)_43)

Трофимович Л. В. Російська історіографія про українське питання в зовнішній політиці Польщі та Радянського Союзу в 1938-1939 рр. // Військово-науковий вісник. - 2012. - Вип. 17. - С. 208-219. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnv_2012_17_21

Трофимович Л. Вітчизняна історіографія про українське питання в зовнішній політиці Польщі та Радянського Союзу в 1938 – 1939 рр. // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Історичні науки. - 2012. - Вип. 19. - С. 338-348. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2012_19_29

Турчак, О. Українські політичні партії в Польщі в першій половині 1930-х рр.: правове становище та діяльність [Текст] / О. Турчак // Юридичний вісник. - 2014. - № 4. - С. 264-268.

Тютюник Ю. З поляками проти Вкраїни. [Текст] : з передмовою і примітками М. Любченка / Ю. Тютюник. - Репр. відтворення вид. 1924 р. - К. : Україна, 1990. - 103 с.

Україна і Польща: історичне сусідство [Текст] : матеріали міжнар. наук. конф. 17-18 трав. 2012 р. / відп. ред. Ю. Зінько. - Вінниця : Нілан-ЛТД, 2012. - 636 с.

Федевич, Климентій Климентійович. Галицькі українці у Польщі 1920-1939 (інтеграція галицьких українців до польської держави у 1920-1930-ті рр.) [Текст] / К. К. Федевич ; пер. з рос. : Тетяна Портнова. - К. : Основа, 2009. - 280 с.

Федик І. Національна політика міжвоєнної Польщі в Галичині: єврейський контекст (На прикладі діяльності правоохоронних органів) // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. - 2012-2013. - Вип. 13-14. - С. 589-595. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzif_2012-2013_13-14_48

Футала В. Українське питання у міжвоєнній Польщі: польський дискурс // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Історія. - 2013. - Вип. 1(1). - С. 174–184. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ist_2013_1_33

Шваб А. Г. Особливості характеру зайнятості населення міжвоєнної Польщі: національний та регіональний аспекти // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. - 2013. - № 12. - С. 105-112. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnui_2013_12_22

Юрчук О. Національне питання у міжвоєнній Польщі: погляд польських консерваторів // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2010. - Вип. 19. - С. 119-136. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mzu_2010_19_15

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. За яких обставин було відновлено незалежність Польщі?

2. Яке місце посідало “польське питання” на Паризькій мирній конференції?
3. Яка роль Юзефа Пілсудського в історії Польщі?
4. Коли і за яких обставин Польща захопила західноукраїнські і західнобілоруські землі?
5. Назвіть особливості періоду польської історії 1922-1926 рр.
6. Охарактеризуйте причини державного перевороту 1926 р. Визначте власне ставлення до нього.
7. У чому полягає сутність режиму «санації»?
8. Порівняйте зміст Польських конституцій 1921 і 1935 рр.
9. Як міжнародна обстановка кінця 30-х рр. вплинула на внутрішню і зовнішню політику Польщі?
10. За яких обставин Польща втратила свою незалежність у 1939 році?
11. Складіть хронологічну таблицю найважливіших подій (10-15) міжвоєнної історії Польщі.

Тема: ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1918-1939 РР.) (2 год.)

1. Створення держави чехів і словаків. Політичний розвиток країни 1920-1938 рр.
2. Чехословацька економіка в міжвоєнні роки.
3. Чехословацщина в системі міжнародних відносин. Мюнхенська змова.
4. «Друга Чехословацька республіка» та її занепад.
5. Чеська і словацька культура.

Реферати:

1. Томаш Масарик: політичний портрет.
2. Чехословацщина і українська еміграція.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Розгляд даної теми варто розпочати з повторення раніше вивченого матеріалу, який характеризує становище чеських і словацьких земель у складі Австро-Угорської імперії у роки Першої світової війни. Це дасть можливість визначити внутрішні і зовнішні передумови утворення Чехословацької республіки у 1918 році. При розгляді першого питання семінарського заняття важливо показати перебіг подій в Чехії і Словаччині, які призвели до проголошення 28 жовтня 1918 р. новоствореної Чехословацької держави, розкрити місце політичних партій і їх керівників в утворенні республіки. Окремо слід охарактеризувати роль Тамаша Масарика як першого президента ЧСР у становленні і розвитку країни у міжвоєнний період. При розгляді наступних питань виходити з того, що у 20-30-і рр. Чехословацщина була однією з найдемократичніших і найбільш індустріально розвинутих держав Європи. Одночасно варто відзначити труднощі і складнощі міжвоєнної історії ЧСР, зокрема з'ясувати суть т.з. “судетського” і “словацького” питань. Це допоможе об'єктивно підійти до показу однієї з визначальних причин втрати Чехословацщиною своєї незалежності в кінці 30-х рр. Нарешті, у відповідях студентів належне місце має зайняти характеристика політики Німеччини, Італії, Великобританії і Франції по відношенню до ЧСР, яка в свою чергу призвела до ліквідації держави і проголошення на її теренах “протекторату Богемії і Моравії”. Окремим аспектом є висвітлення розвитку чеської та словацької культури в означений період.

Джерела

Документы и материалы по истории советско-чехословацких отношений. Т.1-5. – М., 1973-1988.

Масарик Т.Г. Мировая революция. Воспоминания. Т.1. – Прага, 1926. – 232 с. (Е)
Масарик Т.Г. Мировая революция. Воспоминания. Т.2. – Прага, 1927. – 391 с. (Е)
Політичні кризи та антитоталітарні рухи у країнах Східної Європи (50-80-ті рр. ХХ ст.). Хрестоматія / Упорядники Постолювський Р.М., Пугач Є.П., Страшнюк С.Ю. - Харків, 2000.

Свобода Л. От Бузулука до Праги. Воспоминания. - М., 1984. (Е)

Чешско-Словацкий (Чехословацкий) корпус. 1914-1920. Документы и материалы. Т. 2. Чехословацкие легионы и Гражданская война в России. 1918-1920 гг. М.: Кучково поле, 2018. 1024 с.

Підручники та посібники

Баран З.А., Поліщук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період. – Львів, 1999. (Е)

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Ванечек В. История государства и права Чехословакии. - М., 1981.

Верг, Ніколас. Історія Радянської держави. 1900-1991: навч. посібник. - Рівне : Вертекс, 2001. - 480 с. (Е)

Вітенко М. Історія Росії. Від найдавніших часів до наших днів. – Івано-Франківськ, 2013. (Е)

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. – К., 2008. (Е)

Гуса В. История Чехословакии. – Прага, 1963.

Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с. (Е)

Зінько Ю.А., Калитко С.Л., Кравчук О.М., Поп Ю.І. Нариси історії Чехії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця, 2017. – 464 с.

История Чехии / Ред. В. И. Пичет. - М. : Гос. изд-во пол. л-ры, 1947. - 258 с. (Е).

История Чехословакии. М.: Издательство АН СССР, 1956. Т. 1. – 440 с.

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. К., 2013. 624 с.

Історія західних та південних слов'ян. ХХ століття: Навчальний посібник. Під ред. канд. іст. наук, доц. Є.П.Пугача. Харків, 1998.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Карр, Эдвард. История Советской России: [в 14 т. : пер с англ.]. Кн. 1. Т. 1/2:Большевитская революция. 1917-1923 / Э. Карр; предисл. А. П. Ненарокова. - М. : Прогресс, 1990. - 1990 с.

Краткая история Чехословакии: С древнейших времен до наших дней / Отв. редакторы А. Х. Клеванский, В. В. Марьина, И. И. Поп. М.: Издательство "Наука", 1988.

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Київ. 2008.

Кріль М.М. Історія Словаччини. – Львів, 2006. (Е)

Рибак І. В. Історія радянського суспільства. -Кам'янець-Подільський, 1998.

Рибак І.В. Новітня історія Росії радянської доби (1917 – 1991 рр.). – Кам'янець-Подільський, 2006.

Ротшильд Дж. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. Київ, 2001.

Черній А.І., Черній В.А. Історія південних і західних слов'ян. В 3-х частинах: Навчальний посібник. Рівне, 1999.

Яровий В.І. Історія західних та південних слов'ян у ХХ ст. К., 1996.

Яровий В.І. Новітня історія центральноєвропейських та балканських країн. ХХ століття. К., 2005.

Спеціальна література

Бетлій, О. Гуманізм Т.Г.Масарика та українське питання [Текст] / О. Бетлій // Пам'ять століть. - 2004. - № 1. - С. 106-116

Бочковський О.І., Масарик Т.Г. Національна проблема та українське питання. - Подебради, 1930.

Гусев, В. До і після Мюнхена: 15 березня 1939 р. перестала існувати Чехословаччина / В. Гусев // Історичний журнал. - 2009. - № 2. - С. 120-126

Даниленко О. Українська еміграція в Чехословаччині (1920-і роки): соціокультурний аспект // Етнічна історія народів Європи. - 2001. - Вип. 10. - С. 37–40. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2001_10_8

Десятничук І. О. Утворення Чехословаччини та німецьке питання (1918-1919 рр.) // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - 2015. - Вип. 44(2). - С. 71-75. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2015_44\(2\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2015_44(2)_15)

Домбровський, Даріуш. Польща і Закарпаття: 1938-1939 [Текст] / Даріуш Домбровський ; пер. О. Снігурський. - К. : Темпора, 2012. - 392 с.

Зубко О. Українська політична еміграція в міжвоєнній Чехословаччині (1921–1939). Світ захоплень й уподобань її представників // Історичні і політологічні

дослідження. - 2019. - № 2. - С. 72-82. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Iipd_2019_2_9

Івасюк О. М. Влада і українські письменники Чехословаччини міжвоєнного періоду // Питання літературознавства. - 2003. - Вип. 10. - С. 100-103. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pl_2003_10_18

Кізченко А.Ф. Напередодні трагедії. З історії зовнішньої політики Чехословаччини /травень 1935 – березень 1938 р./ – К., 1971.

Кірсенко М. Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років. Політико-дипломатична історія з доби становлення Чехословацької республіки. Київ, 1997.

Клеванский А. Х. Чехословацкие интернационалисты и проданный корпус: Чехословацкие политические организации и воинские формирования в России. 1914–1921 гг. М.: Издательство "Наука", 1965.

Компанієць О. В. Аграризм у Болгарії та Чехословаччині першої третини ХХ століття: компаративний аналіз // Український селянин. - 2021. - Вип. 25. - С. 57-63. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrsel_2021_25_11

Кравчук О. Національна політика Чехословаччини на Закарпатті в оцінках Томаша Масарика // Етнічна історія народів Європи. - 2009. - Вип. 28. - С. 65–71. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2009_28_10

Кравчук О. Національна політика президента Чехословаччини Т. Г. Масарика у другій половині 1920-х рр. // Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи. - 2017. - Вип. 6. - С. 318-333. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pikctse_2017_6_35

Кравчук О.М. Судетські німці в історії Центральної Європи. – Вінниця: «Нілан-ЛТД», 2012. – 204 с.

Кравчук, О. М. Виникнення судетсько-німецького питання (1918-1920 рр.) / О. М. Кравчук // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки / ред. В. С. Степанков. - Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2010. -Т. 20. - С. 423-435.

Кравчук, О. М. Конституції Чехословацької Республіки 1918 і 1920 рр. / О. М. Кравчук // Вісник інституту історії, етнології і права : зб. наук. праць / редкол.: Ю. А. Зінько (відп. ред.), В. М. Белінський, П. С. Григорчук [та ін.]. - Вінниця : Вид. відділ ВДПУ, 2010. -Вип. 8. - С. 75-78

Кравчук, О. М. Культурно-освітні процеси у Чехословаччині в період президенства Томаша Масарика (1918-1935 рр.) / О. М. Кравчук // Вісник інституту історії, етнології і права : зб. наук. праць / редкол.: Ю. А. Зінько (відп. ред.), П. С. Григорчук [та ін.]. -

Вінниця : ФОП Корзун Д. Ю., 2011. -Вип. 10. - С. 97-104

Кравчук, О. М. Діяльність чехословацької влади по врегулюванню національного питання в 1926-1929 рр. [Текст] / О.М. Кравчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія : збірник наукових праць. - Вінниця, 2003. -Вип. 6. - С. 219-225.

Кравчук, О. М. Словацькі політики в урядах ЧСР у 1918-1929 рр. [Текст] / О. М. Кравчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. - Вінниця, 2010. - Вип. 18. - С. 267-270.

Кравчук, О. М. Словаччина в економічній політиці уряду ЧСР (1918-1929 рр.) [Текст] / О. М. Кравчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія : збірник наукових праць. - Вінниця, 2007. -Вип. 12. - С. 282-285.

Кравчук, О. М. Словаччина в національній політиці Праги (1918-1929 рр.) [Текст] / О.М. Кравчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. - Вінниця, 2006. - Вип. 10. - С. 286-293.

Кравчук, О. М. Чехословацька політика щодо судетських німців в оцінці Т. Г. Масарика (1918-1935 рр.) [Текст] / О. М. Кравчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. - Вінниця, 2009. - Вип. 16. - С. 170-172.

Кравчук, Олександр Миколайович. Національна політика Чехословацької республіки. 1918-1929 рр. [Текст] / Олександр Кравчук. - Вінниця : Едельвейс і К, 2008. - 248 с.

Ладжун Ю. Ю. Національна політика Чехословаччини в Підкарпатській Русі 1919-1923 років // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. - 2014. - Вип. 1. - С. 89-97. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2014_1_16

Ландовський Я. Е. Схвалення конституції Чехословаччини 1920 р. і еволюція конституційно-правового статусу Підкарпатської Русі в складі республіки // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2021. - Вип. 63. - С. 61-64. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2021_63_13

Маначинский, Александр. 75 лет спустя. От пакта Чемберлена - Гитлера ко второй мировой войне / А. Маначинский // Наука и техника. - 2014. - № 9. - С. 65-70.

Масарик Т.Г. Світова революція. Спомини. - Львів, 1926.

Мельничук О. А., Кравченко П. М. Соціальний захист робітників та службовців у Чехословаччині в роки Першої республіки (1918 – 1939 рр.) // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Історія. - 2023. - Вип. 44. - С. 123-133. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvdpdpu_ist_2023_44_16

Морозов, С. В. Польша и Чехословакия в дни майского кризиса 1938 года [Текст] / С. В. Морозов // Славяноведение. - 2006. - № 3. - С. 38-43.

Муратов, О. Золотий запас Росії та Чехословацький корпус: бувальщина і небелиці [Текст] / О. Муратов, Д. Муратова // Дзеркало тижня. - 2012. - 24-30 березня. - С. 1, 15

Мюнхен - преддверие войны. Исторические очерки. - М., 1988.

Пашенко О. Б. Діяльність українських жіночих організацій Польщі й Чехословаччини 1919 - 1939 рр. (за документами ЦДАВО України) // Архіви України. - 2000. - № 4-6(244). - С. 59-67. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2000_4-6\(244\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2000_4-6(244)_10)

Петерс И.А. СССР, Чехословакия и европейская политика накануне Мюнхена. - К., 1972.

Підлуцький, О. Едуард Бенеш: президент, який двічі втратив республіку [Препринт] / О. Підлуцький // Постаті ХХ століття. - 2004. - С. 54 - 69

Підлуцький, О. Томаш-Гарріг Масарик : "нова людина" у "новій Європі" [Текст] / О. Підлуцький // 25 портретів на тлі епохи. - Х., 2012. - С. 11-29

Підлуцький, О. Томаш-Гарріг Масарик: "нова людина" у "новій Європі" [Препринт] / О. Підлуцький // Постаті ХХ століття. - 2004. - С. 23 – 37

Піковська Т. В. Еволюція програми комуністичної партії Чехословаччини на Закарпатті в 1920-1938 рр. // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Історія. - 2009. - Вип. 16. - С. 172-176. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpdpu_ist_2009_16_35

Піковська, Т. В. Місце і роль політичних партій в першій Чехословацькій республіці [Текст] / Т. В. Піковська // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. - Вінниця, 2009. - Вип. 15. - С. 243-246.

Піскун, В. Політичний вимір права перебування української еміграції в Чехословаччині (20-ті роки ХХ ст.) / В. Піскун // Історичний журнал. - 2007. - № 1. - С. 17-33

Поп, Юрій Іванович. Українська система освіти у міжвоєнній Чехословаччині [Текст] / Ю.І. Поп // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету

ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія : збірник наукових праць. - Вінниця, 2003. - Вип. 5. - С. 200-204.

Постоловський Р. М. Національно-демократичні основи проголошення Чехословаччини 28 жовтня 1918 року // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. - 2013. - Т. 23. - С. 238-248. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_2013_23_19

Прасолов С.И. Чехословакия в европейской политике. 1935 – 1938 гг. - М., 1989.

Савчук Г. В. Томаш Масарик і конституційні процеси в Чехословаччині // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - 2016. - Вип. 45(2). - С. 170-173. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2016_45\(2\)_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2016_45(2)_37)

Советско-чехословацкие отношения между двумя войнами. 1918 – 1939: Из истории государственных, дипломатических, экономических и культурных связей. - М., 1968.

Ференц, П. Розвал Чехо-Словаччини і державницькі устремління українців Закарпаття / П.Ференц // Визвольний шлях. - 2002. - № 8. - С. 55-67

Фирсов Е.Ф. Эволюция парламентской системы в Чехословакии в 1920 - е годы.- М., 1989.

Шмераль Я.Б. Образование Чехословацкой республики в 1918 г. – М., 1967.

Шмігель М. Чехословаччина в період національної та соціальної революції (1918-1919): суспільно-політичний аспект Словаччини // Український селянин. - 2019. - Вип. 21. - С. 44-49. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrsel_2019_21_9

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. За яких обставин виникла Чехословацька держава?
2. Яка роль Томаша Масарика в історії Чехословаччини?
3. Які факти свідчать про те, що Чехословаччина була однією з найдемократичніших держав Європи.
4. Назвіть основні положення конституції Чехословаччини 1920 р.
5. Як ви вважаєте, Чехословаччина в 1918-1939 рр. була унітарною чи демократичною державою? Відповідь обґрунтуйте.
6. Поясніть особливості міжнаціональних відносин у Чехословаччині. Порівняйте становище західноукраїнських земель у складі Чехословаччини та Польщі.
7. За яких обставин Чехословаччина втратила свою незалежність?
8. Які факти свідчать про світові досягнення Чехословацької культури?

9. З якими подіями, партіями, періодами історії країни пов'язані прізвища: Е. Бенеш, К.Генлейн, Р.Беран, В.Тусар, Е.Гаха, К.Крамарж.

10. Складіть хронологічну таблицю найважливіших подій (10-15) міжвоєнної історії Чехословаччини.

Тема: БОЛГАРІЯ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1918-1939 РР.) (2 год.)

1. Внутрішнє і зовнішнє становище Болгарії після Першої світової війни. Нейнський мирний договір.

2. Політичне життя країни в міжвоєнний період.

3. Соціально-економічний розвиток Болгарії у 20-30-і рр.

4. Болгарська культура.

Реферати:

1. Болгарія в системі міжнародних відносин.

2. О.Стамболійський: політичний портрет.

3. Вересневє повстання 1923 року.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Розкриваючи перше питання, слід виходити з того, що Болгарія виступала в роки Першої світової війни на боці австро-німецького блоку. Акцентування уваги на цій особливості поведінки країни допоможе пояснити важкі для неї економічні і політичні наслідки війни, посилення соціальної активності болгар по завершенню війни, а також принизливі умови Нейського мирного договору. Характеризуючи політичне становище країни в міжвоєнний період, важливо підкреслити його крайню нестабільність, часті зміни урядів, державні перевороти. Пояснюючи причини цього явища, необхідно в якості аргументів назвати наявність в країні монархічної влади, постійні суперечки між БЗНС і БКП, сильні позиції генералітету, слабкість громадянських інститутів. На цьому фоні, як виняток, варто позитивно охарактеризувати політику О.Стамболійського – одну з найбільш яскравих постатей тогочасної Болгарії. При показі особливостей соціально-економічного розвитку країни необхідно звернути увагу на однобокий, аграрний характер економіки, важке становище народних мас, залежність Болгарії від західного капіталу, поступове, з кінця 30-х рр., переорієнтування країни на Німеччину. Останнє врешті-решт

призвело до відмови Болгарії від умов Нейського мирного договору, визначило лінію поведінки в роки Другої світової війни як союзниці Німеччини. Аналізуючи розвиток болгарської культури в 20-30-і роки, слід наголосити, що політика держави в цій галузі була спрямована на остаточне подолання ісламізації, формування національної свідомості громадян і підпорядковувалась завданню модернізації країни. Найбільш виразно це виявилось у реформуванні освіти, появі і розвитку таких сучасних видів мистецтва, як опера, балет, кіно.

Підручники та посібники

Баран З.А., Поліщук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період. – Львів, 1999. (Е)

Барбара Славіч. Історія Балкан ХХ століття. Т.2. – К.:Свенас, 2004. (Е)

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Верг, Ніколас. Історія Радянської держави. 1900-1991: навч. посібник. - Рівне : Вертекс, 2001. - 480 с. (Е)

Вітенко М. Історія Росії. Від найдавніших часів до наших днів. – Івано-Франківськ, 2013. (Е)

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. – К., 2008. (Е)

Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с. (Е)

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. К., 2013. 624 с.

Історія західних та південних слов'ян. ХХ століття: Навчальний посібник. Під ред. канд. іст. наук, доц. Є.П.Пугача. Харків, 1998.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Київ. 2008.

Ротшильд Дж. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. Київ, 2001.

Черній А.І., Черній В.А. Історія південних і західних слов'ян. В 3-х частинах: Навчальний посібник. Рівне, 1999.

Черній В.А. Історія Болгарії. – Львів, 2007. (Е)

Яровий В.І. Історія західних та південних слов'ян у ХХ ст. К., 1996.

Яровий В.І. Новітня історія центральноєвропейських та балканських країн. ХХ століття. К., 2005.

Спеціальна література

Белл Д. Александр Стамболийский и теория и практика аграризма в Болгарии / Дж Белл. – Огайо, 1976. – 286 с.

Бонев В. О едином, народном и Отечественном фронте в Болгарии. - М., 1973.

Бурдяк В. Політичний процес у Болгарії міжвоєнного періоду // Історико-політичні проблеми сучасного світу. - 2014. - Т. 27-28. - С. 16-22. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ippss_2014_27-28_5

Бурдяк В. Республіка Болгарія на зламі епох. Політична трансформація суспільства. – Чернівці, 2004.

Власенко В. М. Культурна діяльність міжвоєнної української еміграції в Болгарії: (музика, танці, театр) // Сумська старовина. - 2018. - № 52. - С. 38-50. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/SumS_2018_52_5

Власенко В. М. Українська емігрантська преса іжвоєнного періоду в Болгарії // Сумська старовина. - 2017. - № 51. - С. 35-47. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/SumS_2017_51_6

Гришина Р.П. Возникновение фашизма в Болгарии. 1919-1923 гг. - София, 1976.

Громович У. "Союз козаків-націоналістів" в Болгарії: консолідація козацького руху в документах 1930-х років // Чорноморська минувшина. - 2022. - Вип. 17. - С. 141-150. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chormyn_2022_17_17

История и культура Болгарии: К 1300-летию образования болгарского государства / ред. кол.: А.А. Улунян (отв. ред.) [и др.]. - М. : Наука, 1981. - 351 с.

Кодацкий В.Ф. Политическая борьба в Болгарии в 30-е годы ХХ в.-М., 1984.

Козакевич, О. Брест-Литовський мирний договір як початковий етап українсько-болгарських міжнародних відносин / О. Козакевич // Вісник КНУ Шевченка: Сер. Історія. - 2003. - Вип. 65-66. - С. 99-102.

Компанієць О. В. Аграризм у Болгарії та Чехословаччині першої третини ХХ століття: компаративний аналіз // Український селянин. - 2021. - Вип. 25. - С. 57-63. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrsel_2021_25_11

Косенко О. В. Архівна україніка міжвоєнного періоду в Болгарії // Архіви України. - 2011. - № 2-3. - С. 204-211. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2011_2-3_21

Крапивин А. В. Александр Стамболийский : жизнь, взгляды, деятельность / А. В. Крапивин. – Москва, 1988.

Мельцер Д.Б. Советско-болгарские отношения. 1917-1939 гг. - Минск, 1975.

Миколенко Д. Поразка Болгарії у Першій світовій війні в оцінках Народно-ліберальної ("стамболовістської") партії // Сіверянський літопис. - 2019. - № 1. - С. 197-202. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sl_2019_1_16

Патер І. Союз визволення України і Болгарія // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Історичні науки. - 2008. - Вип. 10. - С. 388-402. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2008_10_37

Потрашков С. В. Болгарія від правління Болгарського Землеробського Народного Союзу (БЗНС) до встановлення режиму особистої влади Бориса III — сучасний погляд з України // Вісник Харківської державної академії культури. - 2011. - Вип. 34. - С. 288-290. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2011_34_36

Сохань П. Очерки истории украинско-болгарских связей. -К., 1976.

Стамболийски А. Живот, дело, заветы. – София, 1980. – 416 с.

Чери Ф. Александр Стамболийски създател на селската партия. // Съюзен живот. – 1979. - №6. – С.35.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Схарактеризуйте становище Болгарії після Першої світової війни. Назвіть основні положення Нейського мирного договору.
2. Проаналізуйте головні причини підвищення соціальної активності болгар у 1918-1919 рр.
3. Порівняйте стратегію і тактику БЗНС і БКП.
4. Назвіть головні напрямки діяльності уряду О.Стамболийського. В чому полягали особливості аграрної реформи в країні?
5. Чому стабілізація в Болгарії на початку 20-х рр. виявилася нетривалою?
6. Які основні причини вересневого повстання 1923 року?
7. Зробіть порівняльний аналіз переворотів 1923 і 1934 рр. Які їх наслідки?
8. Чому Болгарія і СРСР не знайшли спільної мови в міжвоєнний період?
9. Схарактеризуйте міжнародне становище Болгарії в кінці 30-х років.
10. Складіть хронологічний ланцюжок подій (10-15) міжвоєнної історії Болгарії.

**Тема: ЮГОСЛАВСЬКА ДЕРЖАВА В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1918-1939
РР.) (2 год.)**

1. Становлення Королівства сербів, хорватів і словенців. Відовданська конституція.
2. Політичний розвиток держави в 20-30-і рр. ХХ ст..
3. Економіка країни в міжвоєнний період.
4. Культура народів Югославії.

Реферати:

1. Югославія в системі міжнародних відносин.
2. Національні відносини в Югославській державі.
3. Король Олександр: політичний портрет.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Ця тема є однією з найскладніших у всій історії слов'янських народів у міжвоєнний період. Її всебічне розкриття вимагає глибокого аналізу і синтезу всього комплексу подій і фактів, які характеризують політичну, економічну, соціокультурну діяльність правлячих кіл Югославії, починаючи з Першої світової війни і закінчуючи її становищем у зв'язку з підготовкою і початком Другої світової війни. Щонайперше слід підкреслити, що до 1918 року югослави не мали єдиної держави, хоч ідея її створення виникла ще у ХУІІІ-ХІХ ст. На кінець Першої світової війни у зв'язку з розпадом Австро-Угорщини і волею югославських народів ця ідея набула нового якісного наповнення і реального втілення. А тому проголошення 29 жовтня Держави словенців, хорватів і сербів (ДСХС) і її трансформація 1 грудня 1918 року в Королівство сербів, хорватів і словенців (КХСХ) стали позитивними факторами не лише югославської, але й європейської історії. Водночас варто зауважити, що проголошення КСХС не призвело до створення на його теренах демократичної, високо розвинутої, соціальної держави. Характеризуючи політичний розвиток країни, необхідно наголосити, що в його основі були: функціонування монархічної влади на чолі з королем Олександром, відсутність демократичних свобод, шовіністична політика по відношенню до національностей несербського походження, урядова нестабільність. Концентрованим виразом останньої є зміна в КСХС протягом 20-30-х років більше 20 урядів. При розгляді економіки країни слід звернути увагу на її суттєву відсталість і нерівномірність як в розвитку промисловості, так і сільського господарства, пояснити, що головна причина цього полягала в тому, що нова держава об'єднала регіони з різним рівнем розвитку, а тому процес модернізації югославського народного господарства був досить повільним. Варто нагадати, що найбільш відсталими в

економічному відношенні були Македонія, Боснія і Герцеговина, Чорногорія і регіон Косово. Ця відсталість і нерівномірність розвитку зберігалась протягом всього міжвоєнного часу. Не привабливішим було становище і в культурній сфері. Недостатній розвиток економіки призвів до того, що загальний рівень науки, освіти і культури, попри їх певні досягнення, значно поступалися середньоевропейському. Як висновок, треба вказати на те, що Югославія була досить крихким державним утворенням, конгломератом народів з різною власною історією, релігією, менталітетом. А тому при відсутності належного рівня демократії, сильної економічної і національної політики в історичній перспективі розпад такої держави був неминучим.

Джерела

Македонія: Документи истории и культуры. - София, 1978.

Москва — Сербия; Белград — Россия. Сборник документов и материалов. Том 4. Русско-сербские отношения. 1917–1945 гг. М.; Белград, 2017. 1008 с.

Советско-югославские отношения. 1917-1941. Сб. документов и материалов. – М., 1992.

Підручники та посібники

Баран З., Полещук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період. Львів, 1999.

Баран З., Кріль М. Історія Югославії. 1918–1990. Текст лекцій. Львів, 1997.

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. – К., 2008. (Е)

История македонского народа. – Скопье, 1975. (Е)

История Югославии. Т. 1–2. М.: Издательство АН СССР, 1963. – 736 с.; 430 с.

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. К., 2013. 624 с.

Історія західних та південних слов'ян. ХХ століття: Навчальний посібник. Під ред. канд. іст. наук, доц. Є.П.Пугача. Харків, 1998.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Київ. 2008.

Ротшильд Дж. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. Київ, 2001.

Фрейдзон В.И. История Хорватии: Краткий очерк с древнейших времен до образования республики (1991). – СПб, 2001.

Черній А.І., Черній В.А. Історія південних і західних слов'ян. В 3-х частинах: Навчальний посібник. Рівне, 1999.

Яровий В.І. Історія західних та південних слов'ян у ХХ ст. К., 1996.

Яровий В.І. Новітня історія центральноєвропейських та балканських країн. ХХ століття. К., 2005.

Спеціальна література

Власенко В. М. Формування міжвоєнної української політичної еміграції в Югославії (перша хвиля) // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - 2014. - Вип. 39. - С. 119-125. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2014_39_23

Волков В. К. Германо-югославские отношения и развал Малой Антанты. 1933–1938. М.: Наука, 1966. – 272 с.

Волков В. К. Мюнхенский сговор и балканские страны. М.: Наука, 1978. 328 с.

Волков В.К. Операция «Гевтонский меч». – М., 1966

Гряник В. Зміна фасаду : "октройована" конституція 1931 року і впровадження елементів "керованої демократії" в Югославії // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. - 2013. - Вип. 16. - С. 95-108. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvvi_2013_16_14

Гула О. Діяльність українських культурно-просвітницьких організацій у Королівстві СХС/Югославія як чинник збереження національної ідентичності (1918–1941 рр.) // Часопис української історії. - 2018. - Вип. 37. - С. 30-38. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ChasUkr_2018_37_6

Джурич М.М. Образование многонационального государства Югославии. 1918-1921.- М., 1970

Косик, В. И. Вардарская Македония между двумя мировыми войнами [Текст] / В. И. Косик // Славяноведение. - 2013. - № 1. - С. 11-23.

Мальшина К. Бановина Словенія: нездійснена мрія про Словенську автономію у Першій Югославії (1939 – 1940 рр.) // Наукові записки Національного університету

"Острозька академія". Серія : Історичні науки. - 2015. - Вип. 24. - С. 163-169. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2015_24_27

Мальшина К. В. Державний кордон Першої Югославії (1918–1924 рр.) та його словенська ділянка: історико-географічні виміри // Історія торгівлі, податків та мита. - 2013. - № 2. - С. 108–117. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/itpm_2013_2_17

Мальшина К. В. Державний кордон Першої Югославії (1918–1924 рр.) та його словенська ділянка: теоретичні засади встановлення // Історія торгівлі, податків та мита. - 2014. - № 1. - С. 67-77. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/itpm_2014_1_12

Мальшина К. Дінко Пуц та його час: словенська політика за часів першої Югославії крізь призму діяльності Жупана і Бана (1918–1935 рр.) // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Історія. - 2016. - Вип. 2(1). - С. 123-129. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ist_2016_2\(1\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ist_2016_2(1)_26)

Нечак Д., Репе Б. Перелом: 1914 – 1918: Мир и словенцы в Первой мировой войне. Любляна, 2012. 432 с.

Овсійчук В.В. Образотворче мистецтво Югославії. Нарис історії. - К., 1983.

Писарев Ю. А. Образование югославского государства. М.: Наука, 1975. – 416 с.

Рамач Я. Тарас Шевченко в національному відродженні русинів Югославії (1918—1941) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. - 2014. - Вип. 1. - С. 193-198. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuufilol_2014_1_44

Русская эмиграция в Югославии. М.: Издательство «Индрик», 1996.

Сумарокова М.М. Демократические силы Югославии в борьбе против реакции и угрозы войны. 1929-1939.-М., 1980.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Чому виявилася неспроможною Держава словенців, хорватів і сербів?
2. За яких обставин було утворене Королівство сербів, хорватів і словенців?
3. Які з перелічених територій, областей, районів входили до складу КСХС? Які не входили: Сербія, Трансільванія, Герцеговина, Баварія, Закарпаття, Хорватія, Далмація, Каталонія, Македонія, Словаччина, Чорногорія, Боснія, Добруджа, Сілезія, Словенія.
4. Назвіть основні положення Відовданської конституції.
5. Порівняйте Відовданську і т.з. “Даровану” конституції.
6. Охарактеризуйте національні відносини в КСХС.
7. Назвіть причини і сутність державного перевороту 1929 р.

8. Які факти свідчать про зближення Югославії і Німеччини в кінці 30-х рр.?
9. З якими партіями, політичними силами, подіями пов'язані імена: Д.Симович, Д.Цветкович, С.Радич, М.Пашич, М.Стоядинович, П.Карагеоргійович.
10. Складіть хронологічну таблицю найголовніших подій (10-15) міжвоєнної Югославії.

Тема: КРАЇНИ БАЛТІЇ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (2 год.)

1. Країни Балтії у Першу світову війну. Проголошення незалежності Литви, Естонії та Латвії.
2. Війна за незалежність країн Балтії 1918-1920 рр.
3. Політичний розвиток країн Балтії у 1920-1939 рр. Встановлення "оксамитових диктатур".
4. Культура країн Балтії у міжвоєнний період.

Реферати:

1. Участь країн Балтії у Першій світовій війні.
2. Більшовизація балтійських республік.
3. Визначні діячі війни за незалежність країн Балтії.
4. Визначні діячі культури балтійських держав.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Вивчаючи запропоновану тему студенти мають усвідомлювати, що більшість територій майбутніх балтійських республік були у складі Російської імперії. Однак в умовах бойових дій під час Першої світової війни вони були окуповані військами Німеччини. За їх допомогою балтійські республіки змогли не лише захиститись від більшовиків, але й проголосити свою незалежність. Студенти мають чітко виокремити основні етапи війни за незалежність та вказати на причини перемоги в ній. Детального аналізу потребує політичний розвиток незалежних держав у міжвоєнний період. Особливої уваги потребує засвоєння студентами основ культурного розвитку країн Балтії в означений період.

Джерела

Manifest kõigile Eestima rahvastele. 24 veebruar 1918. President.ee: веб-сайт. URL: <https://president.ee/et/eesti-vabariik/iseseisvusmanifest>

Eesti Vabariigi põhiseadus: Asutawa Kogu poolt 15. juunil 1920. Digar: веб-сайт. URL: <https://www.digar.ee/arhiiv/et/kollektsioonid/73606>

KGB documents. Kgbdocuments.eu: веб-сайт. URL: <https://www.kgbdocuments.eu/>

The Constitution of the Republic of Latvia. 15 february 1922. Saeima.lv: веб-сайт. URL: <https://www.saeima.lv/en/legislative-process/constitution>

Lithuanian constitutionalism. The past and the present. Vilnius, 2017

Підручники, посібники

Баран З., Полещук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період. Львів, 1999.

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. – К., 2008. (Е)

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. К., 2013. 624 с.

Історія західних та південних слов'ян. XX століття: Навчальний посібник. Під ред. канд. іст. наук, доц. Є.П.Пугача. Харків, 1998.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець XX – початок XXI ст.). Київ. 2008.

Ротшильд Дж. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. Київ, 2001.

Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи (кін.XVIII – поч.XXI ст.). Острого, 2010.

Спеціальна література

Eidintas A., Bumblauskas A., Kulakauskas A., Tamošaitis M. The history of Lithuania /tr. by Kondratas S., Kondratas R. Vilnius: Publishing House «Eugrimas», 2015.

Iwaskiw W. Estonia, Latvia, and Lithuania: country studies. Washington, D.C., 1996.

Kasekamp A. A history of the Baltic States. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2010.

Lieven A. The Baltic revolution: Estonia, Latvia, Lithuania, and the path to independence. New Haven & London: Yale University Press, 1993.

Shwabe A. The story of Latvia. Stockholm, 1949.

Snyder T. The Reconstruction of Nations. Poland, Ukraine, Lithuania, Belarus, 1569-1999. New Haven & London: Yale University Press, 2003.

Бумблаускас А., Ейдінтас А., Кулакаускас А. Історія Литви кожному. К.: Балтія-Друк, 2018.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Розкажіть про участь населення Балтії у першій світовій війні.
2. Як відбувалася більшовизація балтійських республік.
3. Які особливості німецької окупації країн Балтії.
4. Яка роль відіграв Брестський мирний договір для подальшої долі країн Балтії.
5. В яких умовах відбулося проголошення незалежності балтійських республік.
6. Назвіть основні етапи війни за незалежність країн Балтії у 1918-1920 рр.
7. Які особливості політичного розвитку країн Балтії у міжвоєнний період.
8. В чому суть «оксамитових диктатур».
9. Якими були умови розвитку національних культур країн Балтії.
10. Назвіть найвідоміших діячів балтійських країн.

Тема: УГОРЩИНА В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (2 год.)

1. Революція «осінньої троянди». Проголошення Угорської народної республіки.
2. Угорська радянська республіка: 133 дні комуністичного експерименту.
3. Відновлення монархії в Угорщині. Хортистський режим в 1920-1939 роках.
4. Культура Угорщини у міжвоєнний період.

Реферати:

1. Політичний портрет Міклоша Хорті
2. Угорська радянська республіка
3. Визначні діячі культури Угорщини.
4. Взаємовідносини хортиського та нацистського режимів.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Розглядаючи тему, студенти мають усвідомити, що Угорщина у Першій світовій війні брала участь на боці Центральних держав, оскільки входила до Австро-Угорщини – дуалістичної держави. Війна не лише ускладнила соціально-економічне становище держави, але й сприяла поширенню революційних настроїв серед населення. Характеризуючи соціально-економічне та політичне становище наприкінці Першої світової війни, студенти мають проаналізувати передумови та причини революції «осінньої троянди». Феноменом міжвоєнної Угорщини була Угорська радянська республіка. Студенти мають дати власну оцінку комуністичного експерименту, який

знав краху. Детального аналізу потребує проблема виникнення авторитарного Режиму Міклоша Хорті та його функціонування у 1920-1939 роках. Важливо продемонструвати вплив Великої депресії на Угорщину та зближення Угорщини з Третім Райхом. Грунтовного висвітлення потребує політичний та соціально-економічний розвиток хортиського режиму.

Джерела

Károlyi M. Fighting the World: The Struggle for Peace. New York: Albert & Charles Boni, 1925.

The peace-treaty of Trianon. Режим доступу: <https://mek.oszk.hu/20700/20751/20751.pdf>

Підручники, посібники

Баран З., Полещук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період. Львів, 1999.

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. – К., 2008. (Е)

Дейвіс Н. Європа: Історія. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001.

История Венгрии в 3 т. -М.: Наука. -1971-1976. Т. 2 / ред. кол.: Т. М. Исламов, Р. А. Авербух, Ю. А. Писарева ; 599 с.

История Венгрии: В 3-х т. - М., 1971-

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. К., 2013. 624 с.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Коротка історія Угорщини. - Ньїредьгаза, 1997.

Краткая история Венгрии. - М., 1991.

Краткая история Венгрии: С древнейших времен до наших дней / Т. М. Исламов, А. И. Пушкаш, В. П. Шушарин; отв. ред. Т. М. Исламов ; АН СССР. Ин-т славяноведения и балканистики. - М. : Наука, 1991. - 607 с.

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Київ. 2008.

Очерки новой и новейшей истории Венгрии. - М., 1963.

Ротшильд Дж. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. Київ, 2001.

Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи (кін.ХVІІІ – поч.ХХІ ст.). Острог, 2010.

Чизмадиа А., Ковач К., Асталош Л. История Венгерского государства и права. - М., 1986.

Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн ХХ століття. Київ: Генеза, 2005.

Спеціальна література

Bancila A. Hungarian Geopolitics during the interwar period. Euro-Atlantic Studies. No. 3 (2020). pp. 7-23.

Deak I. Budapest and the Hungarian Revolutions of 1918-1919. The Slavonic and East European Review. Vol. 46, no. 106. (Jan. 1968). pp. 129-140.

Macartney C. Hungary: A short history. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1962.

Pál P. Hungarian Foreign Policy in the Interwar Period. Hungarian Studies Vol. 17, no. 1 (2003) pp. 13-32.

Pastor P. Hungary in World War I: The End of Historic Hungary. Hungarian Studies Review. Vol. 28, no. 1-2 (2001). pp. 163-184.

Бердар Я. Угорський фактор у створенні Словацької Радянської республіки 1919 року. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Історія». Вип. 2 (43), 2020 С. 121-129.

Бертолон О. Система політичного режиму Міклоша Горті в Угорщині (1920-1939 рр). Карпатська Україна – незалежна держава. Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 80-річчю проголошення незалежності Карпатської України (м. Ужгород, 14-15 березня 2019 року). Ужгород: видавництво ПП «АУТДОР-ШАРК», 2019. С. 211-218.

Держалюк М.С. Угорські демократи проти тоталітаризму. 20-30-ті рр. ХХ ст. - К., 1993.

Кенде Я, Гечени М., Штейнбах А. Венгерские революции 1918 и 1919 гг. М., 1969.

Липтан Э. Венгерская Советская Республика. - М., 1970.

Нежинский Л.Н. 133 дня 1919 года. Советская Россия и Венгерская социалистическая республика. – М., 1989.

Пендзей І. В. Версальська система та проблеми етнонаціонального й територіального облаштування в Центральній та Південно-Східній Європі // Україна:

культурна спадщина, національна свідомість, державність. - 2015. - Вип. 26. - С. 107-116. -

Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uks_2015_26_12

Ронай Л. М. Розвиток державно-церковних відносин в Угорщині в міжвоєнний період // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Серія : Історичні науки. - 2022. - Т. 33(72), № 3. - С. 163-167. - Режим доступу:

[http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2022_33\(72\)_3_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2022_33(72)_3_26)

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Розкажіть про участь Угорщини у Першій світовій війні.
2. Назвіть причини революцій 1918 та 1919 рр. В Угорщині.
3. Які причини падіння Угорської радянської республіки.
4. Назвіть ознаки авторитарного режиму Міклоша Хорті.
5. Охарактеризуйте політичний розвиток хортиського режиму.
6. Проаналізуйте соціально-економічний розвиток Угорщини за правління М. Хорті.
7. Назвіть найвизначніших діячів культури Угорщини у міжвоєнний період.

Тема: РУМУНІЯ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (2 год.)

1. Наслідки Першої світової війни. Соціально-економічне і політичне становище у перші повоєнні роки (1918-1921 рр.).
2. Румунія в 1920-х рр. Правління націонал-лібералів (1922-1928 рр.). «Двірцева криза».
3. Світова економічна криза 1929-1933 рр. в Румунії.
4. Режим особистої влади Кароля II.
5. Культура Румунії.

Реферати:

1. Легіон «Михаїла Архангела»: створення та діяльність.
2. Політичний портрет Кароля II.
3. Румунія у Першій світовій війні.
4. Конституція Румунії 1923 р.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Розгляд теми семінарського заняття передбачає розкриття участі держави у Першій світовій війні, визначення її результатів для подальшого післявоєнного розвитку. Детального аналізу потребує висвітлення суспільно-політичного розвитку Румунії у 1920-х рр: характеристика правління націонал-лібералів та «двірцевої кризи». Важливим є усвідомлення кризових явищ в економіці Румунії 1929-1933 рр. та вплив її на політичні процеси в державі. Невід'ємною частиною політичного життя є формування режиму особистої влади Кароля II. Особливої уваги потребує засвоєння студентами основ культурного розвитку Румунії в означений період.

Джерела

Підручники, посібники

Баран З., Полещук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період. Львів, 1999.

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. – К., 2008. (Е)

История Румынии нового и новейшего времени. - М., 1964.

История Румынии. 1918-1970. - М., 1970.

История Румынии: В 2-х т. - М., 1971.

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. К., 2013. 624 с.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Краткая история Румынии. С древнейших времен до наших дней.- М., 1987

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Київ. 2008.

Ротшильд Дж. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. Київ, 2001.

Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи (кін.ХVІІІ – поч.ХХІ ст.). Острог, 2010.

Спеціальна література

«Восточноевропейский социализм». Становление режима, политики, модернизации, причины краха. - М., 1992.

Ветрова Г. Особливості економічного розвитку Південної Бессарабії у складі королівської Румунії (1918–1940 рр.) // Краєзнавство. - 2013. - № 1. - С. 47-53. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kraeznavstvo_2013_1_9

Виноградов В.Н. Румыния в годы Первой мировой войны. - М., 1969.

Власенко В. До діяльності Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Румунії (1919—1923 рр.) // Україна дипломатична. - 2007. - Вип. 8. - С. 176-217. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrdip_2007_8_14

Власенко В. М. Кооперативний досвід міжвоєнної української політичної еміграції в Румунії // Український селянин. - 2010. - Вип. 12. - С. 203-206. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrsel_2010_12_73

Власенко В. М. Правове становище міжвоєнної української еміграції в Румунії (міжнародний аспект) // Сумська старовина. - 2014. - № 45. - С. 29-36. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/SumS_2014_45_6

Власенко В. М. Соціальна структура міжвоєнної української політичної еміграції в Румунії // Сумська старовина. - 2015. - № 46. - С. 43-53. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/SumS_2015_46_7

Власенко В. Самооподаткування міжвоєнної української політичної еміграції у Румунії // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Історичні науки. - 2010. - Вип. 15. - С. 99-109. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2010_15_8

Волощук Ю. І. Політичне становище української національної меншини Румунії між двома світовими війнами // Політологічний вісник. - 2014. - Вип. 74. - С. 347–356. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pv_2014_74_34

Волощук Ю. І. Релігійна політика Румунії по відношенню до української меншини (1918-2000 рр.) // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. - 2010. - Вип. 3. - С. 130-136. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2010_3_24

Губань Р. В. Вхідження Бессарабії та Північної Буковини до складу Румунії (історико-правовий аспект) // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. - 2014. - № 2. - С. 5-8. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_2_3

Даки М. Опір інтелігенції румунізації навчальних закладів Південної Бессарабії (1918-1940 рр.) // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. - 2020. - Вип. 46. - С. 59-66. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2020_46_9

Демченко О. "Добруджанське питання" в зовнішній політиці Румунії та позиція Великої Британії напередодні та в період роботи Паризької мирної конференції (1918–1919) // Записки історичного факультету. - 2019. - Вип. 30. - С. 195-214. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zif_2019_30_13

Дурнов Є. С. Діяльність адвокатури України у складі Румунії у 20–30-х роках ХХ сторіччя // Прикарпатський юридичний вісник. - 2018. - Вип. 1(2). - С. 16-20. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2018_1\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2018_1(2)_4)

Жалоба І., Піддубний І. Внутрішньо- та зовнішньополітичне становище Румунії у першій половині 1921 року (за донесеннями австрійської дипломатичної місії у Бухаресті) // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2021. - Вип. 30. - С. 262-283. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mzu_2021_30_15

Житарюк І. В. Система освіти Буковини та Хотинщини за часів їх перебування у складі королівської Румунії (1918 – 1940) // Наука. Релігія. Суспільство. - 2011. - № 4. - С. 33-41. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nrs_2011_4_9

Ковальчук М. А. Відносини Румунії з урядом Української Народної Республіки в 1919 р. // Український історичний журнал. - 2010. - № 4. - С. 115-127. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UIJ_2010_4_9

Корнецький В. І. Позиція Румунії щодо політики умиротворення (1938-1939 р.) // Історична панорама. Спеціальність : Історія. - 2012. - Вип. 15. - С. 47-67. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Istp_2012_15_6

Кройтор В. Історіографічний аспект українського питання в політиці Румунії міжвоєнного періоду // Галичина. - 2013. - Ч. 22-23. - С. 507-513. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nikp_2013_22-23_63

Кройтор В. К., Томин Ю. М. Буковинська проблема в контексті міждержавних відносин Румунії і ЗУНР // Галичина. - 2014. - Ч. 25-26. - С. 275-281. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nikp_2014_25-26_35

Кройтор В. Українське питання в політиці Румунії (1918–1927 рр.): історіографічний контент // Вісник Прикарпатського університету. Історія. - 2013. - Вип. 23-24. - С. 282-292. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_Ist_2013_23-24_39

Кузьмин М.Н., Мурашко Г.П., Носкова А.Ф. Переходный период в европейских странах социализма: исторические реалии и поиски новых исследовательских подходов. // Новая и новейшая история. 1990. №1

Кузьмина М.Т. Искусство Румынии. - М., 1966.

Кучик О. Міжнародні обставини політичного діалогу УНР і Румунії // Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. - 2013. - Вип. 33. - С. 12-24. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mv_2013_33_4

Макарчук В. С. Східні кордони міжвоєнної Румунії (1918–1940 рр.): аспекти міжнародного права // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. - 2013. - Вип. 2. - С. 23-34. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2013_2_5

Михайлуца М. І. Релігійний традиціоналізм проти політики румунізації населення Південної Бессарабії (кінець 1930- х – червень 1940 р.) // Чорноморський літопис. - 2010. - Вип. 1. - С. 90-94. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chl_2010_1_14

Михайлуца М. І. Позиція церков Бессарабії щодо румунізації (кінець 1930-х – червень 1940 р.) // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. - 2008. - Вип. 25. - С. 19-21. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2008_25_7

Очерки политической истории Румынии 1859-1944. - Кишинев, 1985.

Піддубний І. А. Спроба оновлення складу політичних партій Румунії наприкінці Першої світової війни // Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки. - 2018. - № 2. - С. 5-14. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuI_2018_2_3

Піддубний І. А. Урядова діяльність в умовах спроби трансформації політичного режиму в Румунії у 1938-1940 рр. // Історична панорама. Спеціальність : Історія. - 2016. - Вип. 22-23. - С. 96-131. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Istp_2016_22-23_7

Піддубний І. А. Урядова діяльність в умовах спроби трансформації політичного режиму в Румунії у 1938-1940 рр. // Історична панорама. Спеціальність : Історія. - 2017. - Вип. 24. - С. 53-79. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Istp_2017_24_6

Піддубний І. Органи влади та державне управління на Буковині в період розпаду Австро-Угорщини та інтегрування краю до складу "Великої Румунії" (1918-1922 рр.) // Історична панорама. Спеціальність : Історія. - 2013. - Вип. 17. - С. 64-96. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Istp_2013_17_7

Піддубний І. Політичне життя королівської Румунії в перші повоєнні роки (1918 – 1921 рр.) // Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. - 2012. - Вип. 607-609. - С. 127-134. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvchnuipmv_2012_607-609_22

Піддубний І. Червнева реставрація 1930 р. в Румунії у висвітленні газети "Universul" // Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. - 2017. - № 1. - С. 82-88. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hjyfcnu1_2017_1_15

Піддубний І. А. Діяльність уряду Румунії у 1918-1921 рр.: посадовці та їх дії в надзвичайних умовах // Історична панорама. Спеціальність : Історія. - 2018. - Вип. 26-27. - С. 94-131. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Istp_2018_26-27_8

Попенко Я. В. Реалізація ідеї створення "Великої Румунії" в зовнішньополітичній діяльності Бухаресту впродовж першої чверті ХХ ст. // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Історія. - 2017. - Вип. 25. - С. 275-280. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_ist_2017_25_56

Попенко Я. Румунія на шляху до Бухарестського миру 1918 року // Емінак. - 2016. - № 3(2). - С. 53-59. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2016_3\(2\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2016_3(2)_10)

Присташ Л. Т. Система органів управління Буковиною після адміністративної реформи 1925 р. у Румунії [Електронний ресурс] / Л. Т. Присташ // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. - 2013. - Вип. 33. - С. 10-18. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2013_33_4

Присташ Л. Т. Юридичне оформлення анексії Буковини Румунією // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. - 2014. - Вип. 34. - С. 21-29. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2014_34_5

Пушкарьов В. Виникнення та становлення Ліги націонал-християнського захисту в Румунії у 1922-1927 рр. // Історична панорама. Спеціальність : Історія. - 2015. - Вип. 20. - С. 19-34. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Istp_2015_20_4

Рендюк Т. Апогей діяльності Надзвичайної дипломатичної місії Української Народної Республіки в Румунії (1921 рік) // Україна дипломатична. - 2021. - Вип. 22. - С. 71-88. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrdip_2021_22_8

Рендюк Т. Національна політика королівської Румунії у міжвоєнний період та під час Другої світової війни // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2010. - Вип. 19. - С. 137-154. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mzu_2010_19_16

Рендюк Т. Національна політика Румунії у 20–60-х роках ХХ століття та її наслідки для автохтонних українців // Україна дипломатична. - 2010. - Вип. 11. - С. 841-852. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrdip_2010_11_49

Рендюк Т. Українська військова та політична еміграція в Румунії у міжвоєнний період: невідомі сторінки історії діаспори // Україна дипломатична. - 2011. - Вип. 12. - С. 936-954. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrdip_2011_12_204

Стопчак М. Режим інтернування армії УНР у таборах Польщі та Румунії (1921–1924 рр.) в сучасній вітчизняній історіографії // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: : Історія, міжнародні відносини. - 2015. - Вип. 16(2). - С. 203-210. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2015_16\(2\)_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2015_16(2)_23)

Уреуляк О. В. Правовий статус і компетенція судів присяжних у Буковині в складі міжвоєнної Румунії (1918–1938 рр.) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. - 2014. - Вип. 9-1. - С. 31-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2014_9-1_11

Федорова А. І. Легалізація старообрядницької церкви в Румунії (1925–1947 рр.) // Інтелігенція і влада. Серія : Історія. - 2013. - Вип. 28. - С. 124-131. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2013_28_16

Чорна Л. Соціокультурні процеси в українській діаспорі Румунії (20 - 80-ті роки ХХ ст.) // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. - 2019. - Вип. 43. - С. 191-197. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2019_43_22

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Які наслідки Першої світової війни для Румунії.
2. Охарактеризуйте соціально-економічне та політичне становище Румунії у перші повоєнні роки.

3. Назвіть проблеми розвитку національних меншин в Румунії.
4. Охарактеризуйте політичну програму націонал-лібералів.
5. Коли в Румунії розпочалася «двірцева криза» і в чому її суть.
6. Розкрийте вплив світової кризи 1929-1933 рр. на економіку Румунії.
7. Які завдання легіонерського руху в Румунії.
8. В який період сформувався режим особистої влади Кароля II.
9. Які характерні риси розвитку культури Румунії у міжвоєнний період.
10. Назвіть найвизначніших діячів румунської культури.

Тема: АЛБАНІЯ І ГРЕЦІЯ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (2 год.)

1. Соціально-економічне та політичне становище в перші повоєнні роки. Буржуазно-демократична революція 1924 р..
2. Проголошення республіки. Внутрішня та зовнішня політика уряду Ахмета Зогу.
3. Албанія в роки кризи 1929-1933 рр. і монархічний переворот Ахмета Зогу. Окупація Албанії Італією.
4. Участь Греції в роботі Паризької мирної конференції та її результати. Грецько-турецька війна (1921-1922). Внутрішньо-політичне становище Греції у 1920-х рр.
5. Греція в умовах світової кризи 1929-1933 рр.
6. Зовнішньополітичні пріоритети Греції в 1930-х рр.

Реферати:

1. Політичний портрет Ахмета Зоги.
2. Проголошення республіки в Албанії
3. Конституція Албанії 1925 р.
4. Монархічний переворот Ахмета Зоги.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Основним завданням семінарського заняття є розгляд соціально-економічного, суспільно-політичного та культурного розвитку Албанії та Греції у міжвоєнний період. Студенти мають оцінити наслідки Першої світової війни для розвитку цих країн. Охарактеризувати передумови, причини та хід буржуазно-демократичної революції 1924 р. в Албанії, проаналізувати внутрішню та зовнішню політику уряду Ахмета Зогу та вчинений ним монархічний переворот. Розкрити окупацію Албанії Італією.

Розвиток історії Греції в означений період включає: вивчення участі Греції в роботі Паризької мирної конференції та її результатів; характеристику грецько-турецької війни (1921-1922); висвітлення внутрішньо-політичного становища Греції у 1920-х рр. та в умовах світової кризи 1929-1933 рр.; розкриття зовнішньополітичних пріоритетів Греції в 1930-х рр.

Джерела

Підручники, посібники

Баран З., Полещук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період. Львів, 1999.

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. – К., 2008. (Е)

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. К., 2013. 624 с.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Київ, 2008.

Ротшильд Дж. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. Київ, 2001.

Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи (кін.ХVІІІ – поч.ХХІ ст.). Острог, 2010.

Спеціальна література

Coulombis Th.A. The United States, Greece and Turkey: the troubled triangle. - N.Y., 1983.

Dimaros C.Th. A history of modern greek literature. - London, 1971.

Glogg R. A short history of modern Greece. - Cambridge, 1979.

Glogg R. Modern Greece. - London, 1981.

Mcneil W. The metamorphosis of Greece since World War II. - Chicago, 1978.

Арш Г.Л. Этеристичное движение в России. - М., 1970.

Арш Г.Л., Сенкевич М.Г., Смирнова Н.Д. Краткая история Албании. - М., 1965.

Бешта П. П. Історичний контекст виникнення і зміст концепції створення "Великої Албанії" // Науковий вісник Дипломатичної академії України. - 2004. - Вип. 10(2). - С. 183-209. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2004_10\(2\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2004_10(2)_15)

Білоусова Л. Надзвичайна дипломатична місія УНР в Греції: інформаційна війна за Україну на сторінках афінських часописів (1919-1920) // Україна дипломатична. - 2015. - Вип. 16. - С. 860-878. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrdip_2015_16_111

Вовчук Л., Сирбу О. Витоки та ідейна основа проекту "Велика Албанія" // Acta de historia & politica: saeculum XXI. - 2020. - Vol. 2. - С. 102-110. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ahps_2020_2_15

Грижас Р.Й. В стороне от социалистической интеграции / Проблемы экономической интеграции социалистических и капиталистических стран. - М., 1976.

Даниленко В. Щоденник посла УНР у Греції Ф. Матушевського // Україна дипломатична. - 2005. - Вип. 5. - С. 179-216. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrdip_2004_5_19

Дружинина А.А. Греция далекая и близкая. - М., 1989.

Иванова Ю.В. Северная Албания в XIX - начале XX вв.: общественная жизнь. - М., 1973.

- Кирьякидис Г.Д. Гражданская война в Греции. - М., 1972.
- Кирьякидис Г.Д. Греция во Второй мировой войне. - М., 1967.
- Конституция и основные законодательные акты Народной Республики Албания. Пер. с албан. - М., 1951.
- Краткая история Албании. - М., 1992.
- Матяш І. Діяльність консульства Греції у Києві та Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Греції у 1917–1920 рр.: роль у започаткуванні українсько-грецьких відносин // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2020. - Вип. 29. - С. 10-35. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mzu_2020_29_3
- Никитина Т.В. Греция накануне Первой мировой войны: особенности внутривнутриполитического развития. - М., 1984.
- Сенкевич М.Г. Освободительное движение албанского народа. - М., 1960.
- Терентьева Н.А. Греко-советские взаимосвязи: экономика, наука, культура. - К., 1993.
- Тягуненко Л.В. Развитие экономики Народной Республики Албания. М.: Наука, 1960.
- Шеменков К.А. Греция: проблемы современной истории. - М., 1987.
- Юркевич С. Искусство народов Албании. - М., 1958.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Якими країнами була окупована територія Албанії під час Першої сві ової війни.
2. Розкажіть про врегулювання зовнішньо-політичних проблем Албанії по закінченню Першої світової війни.
3. Які причини буржуазно-демократичної революції 1924 р. в Албанії.
4. Охарактеризуйте внутрішню та зовнішню політику Албанської республіки.
5. Розкрийте період «республіканської диктатури».
6. Які причини монархічного перевороту Ахмета Зогу.
7. Які наслідки італійського завоювання Албанії.
8. Охарактеризуйте становище Греції у Першій світовій війні.
9. Розкрийте передумови, причини та хід Грецько-турецької війни 1921-1922 рр.
10. Назвіть зовнішньо-політичні пріоритети Греції у міжвоєнний період.

II семестр

Тема: СРСР У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ (1939-1945) (6 год.)

Заняття 1 – 2 години

1. Радянсько-німецькі відносини в 1939 –1941 рр.
2. Вступ радянських військ в Західну Україну і Західну Білорусію.
Початок радянізації західноукраїнських і західнобілоруських земель.
3. Радянсько-фінляндська війна та її наслідки.
4. Приєднання до Радянського Союзу Естонії, Латвії, Литви, Бессарабії і Північної Буковини.

Заняття 2 – 2 години

1. Початок німецько-радянської війни. Воєнні дії на фронті влітку – восени 1941 р.
Битва за Москву.
2. Радянський тил в 1941-1943 роках. Антинацистський рух опору.
3. Битва на Волзі. Початок докорінного перелому у війні.
4. Курська битва і її наслідки.

Заняття 3 – 2 години

1. Радянські наступальні операції 1944-1945рр.
2. Битва за Берлін. Капітуляція Німеччини.
3. Війна СРСР проти Японії.
4. Підсумки і уроки війни.

Реферати

1. Радянська воєнна доктрина напередодні війни.
2. Участь українців у радянсько-фінляндській війні.
3. Трагічні сторінки оборони Києва.
4. Підрозділи ОУН-УПА у Другій світовій війні.
5. Битва за Дніпро.
6. Радянські партизани в період війни: правда та вимисел.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Розгляд студентами проблеми участі СРСР у Другій світовій війні включає в себе два періоди: перший (вересень 1939 – червень 1941р.), коли радянська держава та нацистська Німеччина діяли як союзники, розподіляючи сфери впливу в Європі; другий період (червень 1941 – вересень 1945 р.), під час якого обидва тоталітарні режими –

радянський та нацистський вступили між собою у кривавий двобій, метою якого було світове панування.

На першому семінарському занятті студенти мають проаналізувати радянсько-німецькі дипломатичні стосунки у 1939-1941 рр., піддавши детальному аналізу: укладений 23 серпня 1939 р. пакт Ріббентропа-Молотова та визначивши його роль у розв'язанні Другої світової війни; Договір про дружбу і кордони 28 вересня 1939 р.; торговельні угоди між двома державами. Крім того, детальному розгляду та правовій оцінці підлягають дії СРСР щодо захоплення та радянізації територій західноукраїнських і західнобілоруських земель, а також приєднання до Радянського Союзу Естонії, Латвії, Литви, Бессарабії і Північної Буковини. Засудженню підлягає акт відвертої агресії СРСР проти незалежної Фінляндії.

Друге та третє семінарські заняття присвячені безпосередньому аналізу бойових дій Червоної армії проти Німеччини та Японії. Для студентів є важливим подати реальну картину військового протистояння, використовуючи сучасні наукові дослідження та акцентуючи увагу на маловивчених, замовчуваних та сфальсифікованих радянською пропагандою аспектах військових дій. На основі опрацьованих джерел студенти мають проаналізувати тісний зв'язок між прорахунками радянського керівництва та трагічними наслідками початкового періоду німецько-радянської війни. Вивчаючи наступальні операції Радянської армії, студенти мають охарактеризувати військове мистецтво радянських полководців при проведенні військових операцій, враховуючи при цьому втрати в живій силі та техніці, як невиправдану ціну, яку довелося заплатити радянському народу за перемогу. Не менш важливим є висвітлення обох течій антинацистського руху опору: радянського та національно-визвольного, а також героїчної праці радянських людей в тилу. Розглядаючи питання про підсумки та уроки війни, студенти мають усвідомити, що амбіції обох диктаторів щодо світового лідерства коштували світу десятки мільйонів людських життів як кадрових військових так і мирного населення.

Джерела

1418 дней войны. Из воспоминаний о Великой Отечественной. – М., 1990. (Е)

Баграмян И. Так мы шли к победе. – М., 1988. (Е)

Баграмян И. Так начиналась война. – М., 1988. (Е)

Василевский А. Дело всей жизни. Кн.1-2.-М., 1988. (Е)

Виктор Астафьев Прокляты и убиты (Е)

Виктор Некрасов. В окопах Сталинграда (Е)

Военнопленные в СССР. 1939-1956: Документы и материалы / сост.: М. М.

Загорюлько, С. Г. Сидоров, Т. В. Царевская ; под ред. М. М. Загорюлько. - М. : Логос, 2000. - 1120 с.

Год кризиса, 1938-1939 [Текст] : документы и материалы: в 2 т. / Министерство иностранных дел СССР. - М. : Политиздат, 1990. Т. 1 : 29 сентября 1938 г. - 31 мая 1939 г. - 554 с. –

Год кризиса, 1938-1939 [Текст] : документы и материалы: в 2 т. / Министерство иностранных дел СССР. - М. : Политиздат, 1990. Т. 2 : 2 июня 1939 г. - 4 сентября 1939 г. - 430 с.

Гриф секретности снят. Потери вооруженных сил СССР в войнах, боевых действиях и военных конфликтах: статистическое исследование [Текст] / ред. Г. Ф. Кривошеева. - М. : Воениздат, 1993. - 415 с.

Довженко О. Сторінки щоденника (1941-1956). – К., 2004. – 384 с. (Е)

Жуков Г.К. Воспоминания и размышления. В 3-х кн. -М., 1995. (Е)

Конев И.С. Сорок пятый. -М., 1970.

Леонид Рябичев. Война всё спишет (Е)

Маннергейм Карл. Как я отделился от России. – М., 2013. (Е)

Микола Жулинський. Моя друга світова війна (Е)

Николай Никулин. Воспоминания о войне (Е)

Оглашению подлежит. СССР-Германия. 1939-1941. Документы и материалы. – М., 2004. (Е)

Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне [Текст] : сб. док. / сост. В. П. Ямпольский (и др.). - М. : Книга и Бизнес, 1995 - . Т. 1 : Накануне, Кн. 1 : (ноябрь 1938г. - декабрь 1940 г.). - 1995. - 451 с.

Партизанская война на Украине. Дневники командиров партизанских отрядов і соединений (1941-1944). – М., 2010. – 670 с. (Е)

Партизанское движение в годы Великой отечественной войны 1941-1945. Документы и материалы. – М., 1999. (Е)

Розанов Г.Л. Сталин – Гитлер: Документальный очерк советско-германских дипломатических отношений. 1939 – 1941 гг. – М., 1991.

СССР-Германия. 1939-1941. Документы и материалы. В 2-х т. – М., 1989. (Е)

Тайны дипломатиии третьего рейха. 1944-1955. Документы. – М., 2011. (Е).

Щоденники Гальдера. 1939-1942. (Е)

Эйзенхауер Д. Крестовый поход в Европу. (Е)

Підручники та посібники

Боффа, Джузеппе. История Советского Союза: в 2 т.. Т. 2: От Отечественной войны

до положения второй мировой державы. Сталин и Хрущев. 1941-1964 гг. / Д. Боффа; пер. с итал. И.Б. Левина ; . - М. : Междунар. отношения, 1994. - 632 с. (Е)

Верг, Ніколас. Історія Радянської держави. 1900-1991: навч. посібник. - Рівне : Вертекс, 2001. - 480 с. (Е)

Вітенко М. Історія Росії. Від найдавніших часів до наших днів. – Івано-Франківськ, 2013. (Е)

История русской советской литературы (1917-1940): учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов по спец. "Рус. яз. и лит." / под ред.: А. И. Метченко, С. М. Петрова ; . - М. : Просвещение, 1975. - 496 с.

Карр, Эдвард. История Советской России: [в 14 т. : пер с англ.]. Кн. 1. Т. 1/2:Большевитская революция. 1917-1923 / Э. Карр; предисл. А. П. Ненарокова ; . - М. : Прогресс, 1990. - 1990 с.

Нариси історії Росії. За заг. ред. акад. О.О.Чубар'яна. – К., 2007.

Рибак І. В. Історія радянського суспільства. -Кам'янець-Подільський, 1998.

Рибак І.В. Новітня історія Росії радянської доби (1917 – 1991 рр.). – Кам'янець-Подільський, 2006.

Хоскинг Джефри. История Советского Союза. 1917-1991. – М., 1995. (Е)

Спеціальна література

Абрамович, А. Кто керував Червоною Армією / Абрамович А. // Історія в школі. - 2005. - № 3-4. - С. 59-63.

Александров К. Офицерский корпус армии генерал-лейтенанта А.А. Власова. – 1944-1945 гг. (Е)

Анфилов В.А. Незабываемый сорок первый. -М., 1989. (Е)

Бадах, Ю. Приєднання Бессарабії та Північної Буковини до СРСР (до 70-річчя) [Текст] / Ю. Бадах // Вісник КНТЕУ. - 2010. - № 3. - С. 92-99.

Безсмертя. Книга пам'яті України. 19421-1945.-К., 2000.

Безыменский Л.А. Укрощение «Тайфуна».-М., 1987.

Білецька, С. Політика сталінського режиму щодо інтелігенції західних областей України у вересні 1939 - червні 1941 року [Текст] / С. Білецька // Історія України. - 2008. - Травень (№ 19). - С. 1-5.

Білокін, Сергій. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917-1941рр): джерелознавче дослідження. Т. 1 / С. Білокін ; КНТ ім. П. Могили [та ін.]. - К. : ДМП "Полімед", 1999. - 446 с.

Бухтяк, С. Що скажуть нащадки? : ще раз про Прапор Перемоги / С. Бухтяк // Віче. - 2005. - № 4. - С. 9.

Буцько, О. В. Військовополонені в СРСР (1941-1945 рр.) [Текст] / О.В.Буцько // Український історичний журнал. - 2000. - № 4. - С. 120-126

Васильєв, В. Ю. Україна в політиці керівництва СРСР напередодні Другої світової війни [Текст] / В.Ю. Васильєв // Український історичний журнал. - 2005. - № 1. - С. 4-16.

Вехліляйнен, Оллі. Фінляндія в Другій світовій війні: між Німеччиною і Росією / О. Вехліляйнен; пер. зі швед. Є. Лохіна ; . - К. : Темпора, 2010. - 247 с. (Е)

Волкогонов Д. Триумф и трагедия: Политический портрет И.В.Сталина. В 2-х кн. – М., 1990.

Волошкін, Т. Т. Компенсувати неможливо : Фашистські концтабори / Т. Т. Волошкін // Історія України. - 2006. - Груд. (№ 47). - С. 1-6.

Вооруженные силы СССР, 1941-1945 [Текст]. - Мн. : Харвест, 2011. - 464 с.

Вронська, Т. В. Зворотний бік війни: історичний та соціально-правовий портрет радянських оточенцев [Текст] / Т.В. Вронська, Т.В. Пастушенко // Український історичний журнал. - 2015. - № 2. - С. 23-41

Вронська, Т. Репресії в Західній Україні на початковому етапі Другої світової війни / Т. Вронська // Історичний журнал. - 2006. - № 3.-С.39-50

Вронська, Т.В. Формування особового складу штрафних батальйонів і рот у Червоній армії періоду Великої Вітчизняної війни / Т.В. Вронська // Український історичний журнал. - 2006. - № 3. - С. 137-151.

Гальчак, С. Д. Ставлення державно-партійної влади СРСР та УРСР до "остарбайтерів"-репатріантів [Текст] / С.Д. Гальчак // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія : збірник наукових праць. - Вінниця, 2003. - Вип. 5. - С. 208-214.

Гейстінгс Макс І розверзлося пекло. Світ у війні 1939-1945. Харків, 2019. 752 с.

Генерал армії І.Д.Черняхівський в очах його сучасників / (вступну статтю і документи до друку підготував О.І.Філь) // Український історичний журнал. - 2005. - № 3. - С. 197-207.

Гончаров , С. Ціна перемоги : людський вимір. Ще раз про втрати СРСР у Другій Світовій війні / С. Гончаров ; Сергій Гончаров // Дзеркало тижня. - 2014. - 23 трав. - 30 трав. (№ 18). - С. 15.

Гончаров, Сергій. Гіркота полону [Текст] : німецькі військовополоненні в СРСР - маловідома сторінка історії Другої світової / Сергій Гончаров // Дзеркало тижня. - 2013. - 7-13 вересня. - С. 1, 15

Грабовський, С. Друга світова: вселюдський та український виміри / С. Грабовський // Сучасність. - 2005. - № 9. - С. 47-63

Грабовський, С. Ідейні брати чи вороги? [Текст] : вересень 1939 року: соціалізм Сталіна та соціалізм Гітлера / С. Грабовський // День. - 2009. - 19 вересня. - С. 7

Грабовський, Сергій. Пакт, який розпочав війну. Епізоди Великої Історії / С. Грабовський // Сучасність. - 2009. - № 8. - С. 119-142

Грабовський, Сергій. Сталін і "Штірліци": міф про відважну розвідку та дурного генсека [Текст] / С. Грабовський // День. - 2012. - 17-18 лютого. - С. 11

Даниленко, В. Вермахт напередодні нападу на СРСР: донесення полковника "Мрувки" / В. Даниленко // Історичний журнал. - 2006. - № 3.-С.106-114

Даниленко, В. М. Ліквідація Польської держави та встановлення радянського режиму в західній Європі [Текст] / В.М. Даниленко // Український історичний журнал. - 2006. - № 3. - С. 111-125.

Деревянкин, Т. И. О советско-германских экономических отношениях накануне Великой Отечественной войны (1939-1941 гг.) / Т. И. Деревянкин // Актуальні проблеми економіки. - 2010. - № 3. - С. 13-30.

Донгаров А.Г., Пескова Г.М. СССР и страны Прибалтики (август 1939- август 1940 гг.).- Вопросы истории.- 1991.- №1

Дубинянский, М. Георгий Жуков : За ценой не постоим / М. Дубинянский // Личности. - 2012. - № 5. - С. 6-29.

Зоркальцев, В. І. Економіка СРСР і Велика Вітчизняна війна / В. І. Зоркальцев // Країна знань. - 2013. - № 3/4. - С. 49-53.

Кіселевський, Тадеуш. Польща-СССР: Гібралтар і Катинь [Текст] / Тадеуш А. Кіселевський ; пер. А. Бондар. - К. : Темпора, 2011. - 258 с.

Клоков В.И. Всенародная борьба в тылу немецко-фашистских оккупантов на Украине. -К., 1978.

Колесник, Александр Николаевич. Грехопадение?: Генерал Власов и его окружение / А. Н. Колесник ; . - Харьков : Простор, 1991. - 238 с.

Кормилицын, Сергей Владимирович. Сталин против Гитлера: поэт против художника [Текст] / С. Кормилицын. - СПб. : Питер, 2008. - 320 с.

Кормилицын, Сергей. Коллаборационизм или предательство? [Текст] = : "идейные предшественники" генерала Власова / С. Кормилицын // Москва : Журнал русской культуры. - 2012. - № 5. - С. 165-168

Король, В. Військові втрати слов'янських народів СРСР у роки Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.) / В.Король // Історія в школі. - 2000. - № 5/6. - С. 20-27.

Король, В. Військові втрати українського та інших слов'янських народів СРСР у роки Другої світової і Великої Вітчизняної воєн (1939-1945) / В. Король // Вісник КНУ Шевченка: Сер. Історія. - 2004. - Вип. 75 (74-76). - С. 82-85

Король, В. Ціна перемоги: військові втрати народів СРСР у роки Великої вітчизняної (1941-1945 рр.) / В. Король // Історичний журнал. - 2005. - № 2. - С. 18-30

Косик, Володимир. Україна і Німеччина у другій світовій війні / В. Косик ; пер. з фр. Р. Осадчука. передм. О. Романіва ; Наукове товариство ім. Т. Шевченка. - Л. : Видавнича рада НТШ, 1993. - 658 с.

Кошкин, Анатолий Аркадьевич. Крах стратегии " спелой хурмы" : военная политика Японии в отношении СССР 1931-1945 гг. [Текст] / А. А. Кошкин. - М. : Мысль, 1989. - 272 с.

Кубасєвська, Катерина. Катинь: злочин без строку давності [Текст] / Катерина Кубасєвська // Історія. - 2015. - Квітень, № 4. - Ст. 20-21

Кубасєвська, Катерина. Захоплення Балтії [Текст] : "приєднання" незалежних Литви, Латвії та Естонії до СРСР було справжнім фарсом / Катерина Кубасєвська // Історія. - 2015. - Липень, № 7. - С. 20-21

Кучер, В. Початок Великої Вітчизняної війни: погляд із сьогодення / В. Кучер // Історичний журнал. - 2006. - № 3. - С. 17-29

Левикін, Володимир. Кваліфіковані іноземні спеціалісти у радянському полоні : 1940-1950-ті роки / В. Левикін // Київська старовина. - 2011. - № 3. - С. 49-56

Левітас Ф. Очима генералів вермахту: напад нацистської Німеччини на СРСР / Левітас Ф. // Історія в школі. - 2006. - № 5. - С. 1-3

Левітас, Ф. За кулісами пакту Молотова-Ріббентропа / Ф. Левітас // Історія в школі. - 2010. - № 2. - С. 5-12

Лиддел-Гарт Б. Вторая мировая война. Пер. с англ. - М., 1992.

Лосєв, І. Червень 1941-го: великий страйк Червоної армії / І. Лосєв // День. - 2013. - 21-22 червня (№ 107-108). - С. 11.

Мейнандер, Генрик. Історія Фінляндії, 1944. Війна, суспільство, настрої / Г. Мейнандер; пер. зі швед. Є. Король ; . - К. : Темпора, 2010. - 295 с.

Нікітенко, Костянтин. Сталін проти Штірліца [Текст] : вождь СРСР як найкращий "помічник" нацистської контррозвідки / К. Нікітенко // День. - 2011. - 11-12 листопада. - С. 11

Ніколаєць, Юрій Олексійович. Підготовка поповнення до Червоної Армії в Україні на початку війни СРСР та Німеччини [Текст] / Ю.О. Ніколаєць // Наукові записки

Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського.
Серія: Історія : збірник наукових праць. - Вінниця, 2003. - Вип. 5. - С. 126-132.

Носков А.М. Радянсько-фінляндська війна 1939-1940 рр. // УДЖ. - 1990.- №1-2

Орлов А.С. СРСР - Германия: военно-политические отношения накануне агрессии.
// Военно-исторический журнал. – 1991.- №10

Орлов, Александр Семенович. СССР - Германия: август 1939 - июнь 1941 [Текст] /
А. С. Орлов. - М. : Знание, 1991. - 64 с.

Пилявець, Р. Лендз-ліз для СРСР (1941-1945 рр.) : значення союзницької допомоги
Радянському Союзу для здобуття спільної перемоги над Німеччиною і країнами Осі / Р.
Пилявець // Історія України. - 2010. - Серпень (№ 31). - С. 1-6.

Пилявець, Ю. Г. Каторга у СРСР (1943-1954 рр.) : табори, контингент, умови
утримання та праці в"язнів / Ю. Г. Пилявець, Р. І. Пилявець // Український історичний
журнал. - 2011. - № 2. - С. 91-105.

Платонов, Олег Анатолиевич. Трагедии финского залива. (Е)

Плохій С. Забуті покидьки Східного фронту. Харків, 2020. 314 с..

Политический кризис 1939 года и страны Центральной и Юго-Восточной Европы. -
М., 1989.

Порицький, Л. Пекельний червень 41-го [Текст] / Л. Порицький // Військо
України. - 2005. - № 7. - С. 38-41

Порицький, Леонід. Два акти однієї капітуляції / Л. Порицький // Військо України.
- 2012. - № 5. - С. 36-40

Прийдак, Л. Троїстий пакт і СРСР : візит В.М.Молотова в листопаді 1940 р. в
Берлін / Л.Прийдак // Історія в школі. - 2002. - № 7. - С. 1-5

Радиш, Я. Основні проблеми охорони здоров'я цивільного населення та
військовослужбовців Збройних сил СРСР у довоєнний період та на початку Великої
Вітчизняної війни 1941-1945 [Текст] / Я. Радиш // Управління сучасним містом. - 2004. -
№ 1/3. - С. 44-50.

Райхель, Ю. Турецька війна Сталіна, яка не відбулася / Ю. Райхель // День. - 2008. -
11 жовтня. - С. 7

Райхель, Юрій. Невдала місія в Берлін [Текст] : два диктатори в листопаді 1940
року не змогли домовитися / Ю. Райхель // День. - 2010. - 26-27 листопада. - С. 9

Реабилитация: Политические процессы 30-50-х годов. - М., 1991

Розанов Г.Л. Конец «третьего рейха».-М., 1991.

Самсонов А.М. Вторая мировая война 1939-1945. Очерк важнейших событий. – М.,
1985.

Самсонов А.М. Сталинградская битва.-М.,1982 (Е)

Семиряга, Михаил Иванович. Тайны сталинской дипломатии: 1939-1941 / М. И. Семиряга ; . - М. : Высшая школа, 1992. - 303 с.

Соколов Б.В. Цена победы. Великая Отечественная война: известное об неизвестном. -М., 1991.

Ступак, І. Останній бій капітана Гастелло або подробиці подвигу, якого... не було / І. Ступак // Військо України. - 2006. - № 7. - С. 42-45

Суворов, Виктор. День "М". Когда началась Вторая мировая война: Нефантастическая повесть-документ. Кн. 2: Продолжение книги "Ледокол" / В. Суворов ; . - Черкассы : Инлес, 1994. - 272 с.

Трубайчук , Анатолій Фотійович. Брудершафт двох диктаторів: ХХ сторіччя: Політика в портретах / А.Ф. Трубайчук. - К. : Асоціація істориків "Істина" творчої спілки вчителів України, 1993. - 334 с.

Трубайчук, Анатолий Фотиевич. 1939 год: к истории советско-германского сговора / А. Ф. Трубайчук ; . - К.: Истина, 1994. - 138 с.

Фляйшхауэр И. Пакт Гитлер, Сталин и инициатива германской дипломатии. 1938 – 1939. –М., 1991.

Хітрук, Марина. Загальні особливості розвитку радянського партизанського руху в Україні та СРСР у 1941-1944 рр. / М. Хітрук // Історія в сучасній школі. - 2012. - № 11/12. - С. 44-46

Чернега, А. Радянська правова система в роки другої світової війни / А.Чернега // Історія в школі. - 2000. - № 5/6. - С. 53-56.

Черчилль У. Вторая мировая война. В 3-х кн. Пер. с англ. – М., 1991.

Ширер У. Взлет и падение третьего рейха. В 2-х т. – М., 1991

Юрченко, Сергій. На перехресті трьох стратегій і особистої дипломатії: Ялтинська конференція 1945 р. керівників СРСР, США й Великобританії / С. Юрченко // Пам'ять століть. - 2005. - № 5. - С. 66-79

Яковлев, Н. Н. СССР - США: мотивы сотрудничества и конфликты (1941-1945) [] / Н. Н. Яковлев // США. Канада: экономика политика культура. - 2010. - № 5: К 65-летию окончания Великой Отечественной войны. - С. 7-10.

Яценко, Є. Коростенський Бункер Сталіна / Є. Яценко // Слово Просвіти. - 2008. - 8-14 травня. - С. 8-9

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Які наслідки укладення пакту Ріббентропа-Молотова?
2. Охарактеризуйте сфери впливу СРСР та Німеччини за Договором «Про дружбу і кордони».
3. Як вплинула радянсько-фінляндська війна на міжнародний імідж СРСР?
4. Вкажіть на прорахунки радянського керівництва напередодні німецько-радянської війни.
5. Назвіть основні оборонні та наступальні операції німецько-радянської війни.
6. Які течії руху Опору на території СРСР Ви знаєте?
7. Дайте сучасну оцінку діяльності радянських партизан.
8. Назвіть хронологічні рамки битви на Волзі та Курській дузі.
9. Охарактеризуйте втрати СРСР у Другій світовій війні.
10. Складіть хронологічну таблицю найголовніших подій (10-15) участі СРСР у Другій світовій війні.

**Тема: КРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ
(1939-1945 рр.) (4 год.)**

Заняття 1 – 2 години

1. Польща на початку війни. Рух Опору в 1939-1944 рр.
2. Звільнення країни. Прихід комуністів до влади.
3. Політичне становище Чехії і Словаччини на початку війни. Антифашистська боротьба чехів і словаків за національне поневолення.
4. Повне звільнення країни від німецького поневолення.

Заняття 2 – 2 години

1. Становище Югославії на початку війни. Розгортання антифашистської боротьби в 1941-1944 рр.
2. Визволення країни. Прихід комуністів до влади.
3. Особливості політичного становища Болгарії в 1939-1941 рр. Розгортання в країні антифашистської боротьби.
4. Створення і встановлення влади Вітчизняного фронту.
5. Країни – союзники Німеччини в роки Другої світової війни.

Реферати

1. Оборонна війна поляків у вересні 1939 р.
2. Варшавське національне повстання 1944 р.
3. Нацистський окупаційний режим на території чеських земель.
4. Партизанський рух на території Болгарії.
5. Четницький рух в Югославії.
6. Народно-визвольна армія Югославії.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Упродовж двох семінарських занять студентам пропонується простежити історію Польщі, Чехії, Словаччини, Болгарії, Югославії в період другої світової війни.

Вивчаючи історію Польщі в означений період студенти мають: висвітлити оборонну війну поляків у вересні 1939р.; охарактеризувати нацистський окупаційний режим в країні та зародження польського руху Опору в 1939-1941 р.; вказати на особливості посилення антинацистської боротьби у 1942-43 рр.; детально проаналізувати Варшавське національне повстання 1944 р.; розкрити військові дії по звільненню країни від нацистів та формування владних інституцій комуністів.

Чеські землі в період нацистської окупації, об'єднані під назвою «Протекторат Богемії і Моравії» функціонували в умовах тотальної мобілізації, експлуатації та грабежу, національного підкорення, політичної безправності і жорстокого терору. Глибоко

проаналізувавши нацистську репресивну політику, студенти мають обґрунтувати та розкрити зміст боротьби чехів за своє визволення, показати роль зовнішніх сил у звільненні Чехії від нацистів.

Розглядаючи становище словацьких земель, студенти мають відзначити про функціонування першої в історії словаків незалежної держави – Словацької республіки, створеної не лише за бажанням словацького народу, але й за волею нацистської Німеччини, яка мала свої далекосяжні плани. При цьому студенти мають: глибоко проаналізувати політичне та економічне становище Словаччини; показати зародження в країні осередків антинацистського опору та визначити їх роль у підготовці словацького національного повстання; розкрити причини поразки повстання та окупацію країни нацистами: відзначити роль Червоної армії у звільненні країни.

В роки другої світової війни Болгарія після підписання у Відні 1 березня 1941 р. Протоколу про приєднання країни до Троїстого пакту, а 25 листопада 1941 р. – про приєднання до Антикомінтернівського пакту опинилася у нацистському таборі. Відповіддю на таку позицію болгарського керівництва було розгортання в країні антинацистського опору. Студенти мають: розкрити основні напрямки та форми підпільної й партизанської боротьби; показати передумови зародження та становлення Вітчизняного фронту, його приходу до влади; висвітлити основні етапи звільнення Болгарії від нацистів.

Югославія як і Болгарія приєдналася 25 березня 1941 р. до Троїстого пакту, що призвело до державного перевороту, який здійснила група генералів Генерального штабу на чолі з генералом Душаном Сімовичем. Останній уклав договір про дружбу і ненапад з Радянським Союзом, однак навіть такий крок не врятував країну від нацистської окупації. Аналізуючи політику окупантів, студенти повинні висвітлити територіальне розчленування країни; охарактеризувати створення незалежної держави Хорватії. В рамках антинацистського опору студенти повинні розкрити два основних напрямки руху Опору на чолі із Д. Михайловичем та Й.Б. Тіто, визначити їх роль у звільненні країни від окупантів.

Джерела

Варшавское восстание 1944: документы из рассекреченных архивов// Новая и новейшая история.-1993.-№3.

Восточная Европа в документах российских архивов. 1944— 1953 гг.: В 2-х т. - М. - Новосибирск, 1997-1998.

Документы и материалы по истории советско-польских отношений. Т.1-12. – М., 1964-1986. (Е)

Свобода Л. От Бузулука до Праги. Воспоминания. - М., 1984. (Е)

Сталин и Польша. 1943-1944 годы. Из рассекреченных документов российских архивов // Новая и новейшая история. - 2008. - № 3. - С. 104-137.

НКВД и польское подполье. 1944 - 1945. По «Особым папкам» И.В.Сталина. Отв.ред. А.Ф.Носкова.-М, 1994.

Польське підпілля. 1939 - 1941. Невідомі документи з архівів спеціальних служб. Упоряд. З.Гайовнічек та ін.- Варшава-Київ, 1998 - 2001.-Т.1-2.

СССР - Польша. Механизмы подчинения. 1944-1949 гг.: Сборник документов. -М, 1995.

Підручники та посібники

Барбара Єлавич. Історія Балкан ХХ століття. Т.2. – К.:Свенас, 2004. (Е)

Дильонгова, Ганна. Історія Польщі 1795-1990 / Г. Дильонгова ; Пер. з польської М. Кірсенка. - К. : Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2007. - 237 с. (Е)

Дыбковская А., Жарын М., Жарын Я. История Польши с древнейших времен до наших дней. – Варшава, 1995. (Е)

Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів. – Львів, ЛНУ ім. І. Франка, 2002. - 752 с. (Е)

История Чехии / Ред. В. И. Пиче. - М. : Гос. изд-во пол. л-ры, 1947. - 258 с. (Е)

Краткая история Болгарии. С древнейших времен до наших дней. - М., 1987.

Краткая история Чехословакии: С древнейших времен до наших дней / Отв. ред А. Х. Клеванский ; АН СССР. Ин-т славяноведения и балканистики. - М.: Наука, 1988. - 574 с. (Е)

Кріль М.М. Історія Словаччини. – Львів, 2006. (Е)

Польша. История / Е. Ключовский, Х. Лашкевич, Я. Скарбек, Р. Внук; пер. Е. Гендель, пер. А. Гиль ; Ин-т Центрально-Восточной Европы. - Люблин : 2011. - 167 с.

Польща. Нарис історії / за ред. В.Менджецького, Є.Брацисевича. – Варшава, 2015. – 366 с. (Е)

Черній В.А. Історія Болгарії. – Львів, 2007. (Е)

Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи (40-ві 90-ті роки ХХ ст. Курс лекцій.-К., 1997

Спеціальна література

Александра, М. Бойовий шлях чехословацького корпусу за визволення України, Польщі та Чехословаччини від фашистських загарбників під час другої світової війни :

Методичні поради учителю історії / М.Александра // Історія в школі. - 2000. - № 5/6. - С. 16-19.

Бонев В. О едином, народном и Отечественном фронте Болгарии. - М., 1973.

Боффа, Джузеппе. История Советского Союза: в 2 т.. Т. 2: От Отечественной войны до положения второй мировой державы. Сталин и Хрущев. 1941-1964 гг. / Д. Боффа; пер. с итал. И.Б. Левина ; . - М. : Междунар. отношения, 1994. - 632 с. (Е)

Валев Л.Б. Болгарский народ в борьбе против фашизма (Накануне и в начальный период второй мировой войны).- М., 1964. (Е)

Васелы И. Хроника февральских дней 1945 года в Чехословакии. - М., 1960.

Власенко В. М., Сапсай О. В. До історії ОУН в Румунії (за матеріалами архівно-слідчої справи Г. Порохівського) // Сумська старовина. - 2015. - № 47. - С. 53-62. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/SumS_2015_47_7

Гаврилишин П. М. Проблема встановлення східного кордону Польщі в системі міжнародних відносин в роки Другої світової війни // Галичина. - 2015. - Ч. 27. - С. 139-144. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nikp_2015_27_17

Гибианский Л.Я. Советский Союз и новая Югославия. 1941-1947.- М., 1987.

Гиренко Ю.С. Сталин – Тито. - М., 1991.

Гольд Г. Дорошева А. Антифашистський рух на землях Південної Бессарабії у 1941 – 1944 рр. та крах Румунії // Гілея: науковий вісник. - 2018. - Вип. 139(1). - С. 178-182. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2018_139\(1\)_38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2018_139(1)_38)

Григорчук, П. С. Створення та діяльність Польської підпільної держави в роки Другої світової війни [Текст] / П. С. Григорчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. - Вінниця, 1999. - Вип. 1. - С. 110-118.

Григорьянц Т.Ю. Оккупационная политика фашистской Германии в Польше (1939-1945 гг.). Попытки германизации и колонизации «присоединенных» польских земель. - М., 1979.

Грін О. О. Конституційно-правовий статус Закарпаття в складі Угорщини (1939–1944 рр.) // Конституційно-правові академічні студії. - 2015. - Вип. 1. - С. 62-70. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kpac_2015_1_9

Грін О. О. Судова система та судочинство на Закарпатті в складі Угорщини (1939-1944 рр.) // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2). - С. 208-213. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)_55](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)_55)

Гулай, В. Насилля як самокерований механізм українсько-польського конфлікту на Волині в роки Другої світової війни / В. Гулай // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. - К.; Миколаїв, 2008. - Вип. 14, розд. 2. - С. 202-208

Гусак Г. Свидетельство о Словацком национальном восстании. - М., 1969.

Давиденко О. В. Дослідження етапів організації підпільної освіти в Польщі у роки другої світової війни // ScienceRise. Pedagogical Education. - 2016. - № 9. - С. 21-25. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/texcped_2016_9\(5\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/texcped_2016_9(5)_6)

Давиденко, Юрій. Католицькі організації польського руху опору в роки Другої світової війни / Ю. Давиденко, А. Жмака // Історія України. - 2010. - Травень, № 17/18. - С. 16-21.

Движение сопротивления в странах Центральной и Юго-Восточной Европы (1939-1945 гг.).-М., 1995.

Держалюк М. Окупаційна політика Угорщини в Україні у роки Великої Вітчизняної війни // Сторінки воєнної історії України. - 2012. - Вип. 15. - С. 98-128. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sviur_2012_15_10

Зуев Ф. Г. Антифашистское Сопротивление в Польше в годы II мировой войны. М., 1988.

Івашук С., Горевалов С. Нариси до проблем історії Польщі (Новітній час). Листопад 1917 – травень 1945 р. – Львів, 1998.

Ільюшин І.І. Притистояння УПА і Армії Крайової в роки Другої світової війни. - К., 2001.

Ільюшин, І. Українсько-польські взаємини під час другої світової війни / І. Ільюшин // Вісник КНУ Шевченка: Сер. Історія. - 2003. - Вип. 65-66. - С. 40-42

Ільюшин, Ігор Іванович. Українська повстанська армія і Армія Крайова. Протистояння в Західній Україні (1939-1945 рр.) [Текст] / Ігор Ільюшин. - К. : Києво-Могилянська академія, 2009. - 399 с.

Катынская драма: Козельск, Старобельск, Осташков. Судьба интернированных польских военнослужащих. - М., 1991.

Климовский Д.С. Зловещий пакт. Из истории германо-польских отношений межвоенного двадцатилетия. - Минск, 1968.

Клоков В.И. Борьба народов славянских стран против фашистских поработителей (1939-1945 гг.).- К., 1961.

Козак, Христина. "...ще одна така перемога - і Польщі би не було взагалі" [Текст] : 1 серпня 1944 року у Варшаві розпочалось антинацистське повстання, організоване підпільною Армією Крайовою / Христина Козак // Історія. - 2014. - Серпень, № 8. - С. 8

Копылов А.А. Отечественный фронт и народно-демократическая революция в Болгарии. - Львов, 1985.

Кубаєвська, Катерина. Катинь: злочин без строку давності [Текст] / Катерина Кубаєвська // Історія. - 2015. - Квітень, № 4. - Ст. 20-21.

Кухарчук О. С. Комуністичний політичний режим у Чехословаччині і на Закарпатті в роки Другої світової війни // Чорноморський літопис. - 2012. - Вип. 6. - С. 24-30. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chl_2012_6_6

Куцька О. Пропагандистське забезпечення вступу та перебування Червоної Армії на території Румунії (друга половина 1944 - початок 1945 років) // Схід. - 2014. - № 2. - С. 77-85. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhid_2014_2_15

Левченко Ю. І. Передумови окупації Румунією південно-західної території України в роки Другої світової війни // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Історичні науки. - 2013. - № 16. - С. 214-221. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlui_2013_16_24

Лучканин С. Румунія в Другій світовій війні 1939–1945: "білі плями" і нові погляди на проблему // Європейські історичні студії. - 2018. - № 9. - С. 79-95. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eis_2018_9_7

Макар Ю. Українські етнічні землі Польщі в роки Другої світової війни // Питання історії України. - 2010. - Т. 13. - С. 54-59. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piu_2010_13_12

Макарчук В. С., Рудий Н. Я. Передумови та міжнародно-правові особливості встановлення кордону між Румунією та Радянським Союзом після Другої світової війни // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. - 2014. - Вип. 4. - С. 44-53. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2014_4_8

Михайлуца М. І. Християнізація як складова зовнішньої політики Румунії на Півдні України в роки Другої світової війни // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Історичні науки. - 2013. - Вип. 3.35. - С. 131-133. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_2013_3

Моторна І. В. Політика румунської адміністрації щодо молдован та українців в Трансністрії (1941 – 1944 рр.): процеси румунізації та асиміляції // Записки історичного факультету. - 2015. - Вип. 26. - С. 133-143. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zif_2015_26_11

Назаревич, Рышард. Варшавское восстание 1944 год. Политические аспекты [Текст] / Рышард Назаревич. - М. : Прогресс, 1989. - 231 с.

Носкова А.Ф. Крестьянское политическое движение в Польше. Сентябрь 1939 -

весна 1948 гг. - М., 1987.

Носкова А.Ф. Разорение экономики Польши гитлеровской Германией. 1939 – 1944.-М., 1971.

Очеретяний В. В., Ніколіна І. І. Процес створення нацистської табірної системи на території Польщі в період Другої світової війни // Інтермарум: історія, політика, культура. - 2018. - № 5. - С. 239-251. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inhpc_2018_5_19

Пагіря О. "Гібридна війна" Угорщини та Польщі проти Карпатської України у 1938—1939 рр. // Український визвольний рух. - 2016. - № 21. - С. 292-323. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uvr_2016_21_16

Пагіря О. М. Співпраця чехословацьких військових і "Карпатської Січі" у протидії диверсійним акціям Польщі й Угорщини проти Карпатської України (1938–1939) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. - 2019. - Вип. 32. - С. 97–112. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uks_2019_32_9

Пагіря О. Проблема Закарпаття у переговорах між представниками українського визвольного руху і воєнно-політичними колами Угорщини (1943-1944 рр.) // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2011. - Вип. 20. - С. 214-238. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mzu_2011_20_17

Пагіря О. Роззброєння членами Карпатської Січі чехословацьких військ в умовах агресії Угорщини проти Карпатської України (14 - 16 березня 1939 р.) // Проблеми гуманітарних наук. Серія : Історія. - 2019. - Вип. 2. - С. 121–146. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgn_ist_2019_2_10

Парсаданов В.С. Советско-польские отношения в годы Великой Отечественной войны (1941-1945). - М., 1982.

Парсаданова В.С. Формирование Национального фронта в Польше (1944-1946).-М., 1972.

Пендзей І. В. Проблема суспільного вибору та національно-демократичного відродження Угорщини (вересень-грудень 1944 рр.) // Галичина. - 2016. - Ч. 28. - С. 64-69. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nikp_2016_28_11

Петров С. БКП в борьбе против монархофашизма. (1941-1944 гг.).-М., 1973.

Піддубний І. Діяльність короля та уряду Румунії на початку Другої світової війни // Історико-політичні проблеми сучасного світу. - 2018. - Т. 37-38. - С. 216-227. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ippss_2018_37-38_26

Польское рабочее движение в годы войны и гитлеровской оккупации. М., 1968.

Поп И.И. Чехословакия – Советский Союз. 1941-1947 гг. - М., 1990.

Постоловський Р.М., Пугач Є.П., Страшнюк С.Ю. Виникнення тоталітарних режимів в країнах Центральної і Південно-Східної Європи (1944-1953).- Харків, 2000

Потрашков, С. В. Зовнішній фактор у політичному житті Болгарії 1941-1945 рр. - погляд сучасних болгарських істориків [Текст] / С. В. Потрашков // Вісник Харківської державної академії культури. - 2007. - Вип. 21.

Потрашков, С. В. Щоденники та мемуари політичних діячів Болгарії як джерела з історії країни часів Другої світової війни [Текст] / С. В. Потрашков // Вісник Харківської державної академії культури. - 2006. - Вип. 17. - С. 91-96.

Пронь С. В. Дипломатія Німеччини щодо Польщі та України напередодні Другої світової війни // Історичний архів. - 2008. - Вип. 2. - С. 99-102. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ians_2008_2_15

Радченко І. Діяльність благодійних організацій з порятунку євреїв Угорщини у роки Другої світової війни: основні етапи та їх особливості // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Історичні науки. - 2018. - № 2. - С. 74-80. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_2018_2_14

Рендюк Т. Національна політика королівської Румунії у міжвоєнний період та під час Другої світової війни // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2010. - Вип. 19. - С. 137-154. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mzu_2010_19_16

Роїк С. В. Репресії як фактор формування умов повсякденного життя польського суспільства на початку німецької окупації (кінець 1939 – початку 1941 року) [Текст] / С. В. Роїк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. - Вінниця, 2013. - Вип. 21. - С. 205-209.

Роїк С. В. Трудова повсякденність польського суспільства Генерального Губернаторства (1939-1945 роки) [Текст] / С. В. Роїк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. - Вінниця, 2014. - Вип. 22. - С. 212-216.

Савенко А. В. Плани Румунії щодо українських земель в роки Другої світової війни // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Історія. - 2009. - Т. 115, Вип. 102. - С. 75-79. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2009_115_102_16

Сергійчук В.Л. Трагедія українців Польщі. - Тернопіль, 1997.

Славин Г.М. Освободительная война в Югославии (1941-1945 гг.). - М., 1965.

Славик Ю. В. Створення та функціонування в Угорщині концентраційних таборів Крива та Вор'юлопош (березень-липень 1939 р.) // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Історія. - 2013. - Вип. 2. - С. 24-31. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuust_2013_2_7

Советские Вооруженные силы в борьбе за освобождение народов Югославии. -М., 1960.

Трофимович Л. Дипломатична підготовка бессарабського походу в Румунію в 1940 році // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Історичні науки. - 2016. - Вип. 25. - С. 234-242. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2016_25_35

Трофимович, В. Москва і Українсько-Польський конфлікт у роки Другої Світової війни / В.Трофимович // Історія в школі. - 2002. - № 5/6. - С. 28-31.

Шваб Л. П. "В очікуванні визволення": польська дипломатична "гра" довкола питань східного кордону Польщі в роки Другої світової війни // Гілея: науковий вісник. - 2014. - Вип. 89. - С. 138-143. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_89_35

Шишкін І. Післявоєнна Польща в польській політичній думці в роки Другої світової війни // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Історичні науки. - 2016. - Вип. 25. - С. 243-249. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2016_25_36

Шімон І. П. Особливості державного режиму в Румунії в період Другої світової війни (1940–1944 рр.) // Форум права. - 2015. - № 2. - С. 187–191. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

Шпак М. А. Дискусійне питання щодо ролі уряду Болгарії у порятунку євреїв під час Другої світової війни // Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки. - 2018. - № 3-4. - С. 79-84. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuI_2018_3-4_13

Яремко М. Державний переворот у Югославії 27 березня 1941 р. // Проблеми гуманітарних наук. Історія. - 2013. - Вип. 32. - С. 190–200. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgn_ist_2013_32_17

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Яка роль Червоної Армії в окупації Польщі?
2. На які окупаційні зони було поділено територію Польщі нацистами?
3. Які течії польського руху в роки Другої світової війни Ви знаєте?
4. Яку позицію зайняло радянське керівництво під час Варшавського повстання?
5. Яку назву мало об'єднання чеських земель під час нацистської окупації?

6. Хто став протектором чеських земель у вересні 1941 р.?
7. Коли була прийнята конституція Словацької республіки?
8. Коли відбулося Словацьке національне повстання?
9. Охарактеризуйте політичну програму Вітчизняного фронту.
10. На які зони була поділена Югославія після окупації?
11. В чому суть угоди Тіто-Шубашича та які її наслідки?
12. Складіть хронологічну таблицю найголовніших подій (5-10) участі кожної слов'янської країни у Другій світовій війні.

Тема: РАДЯНСЬКИЙ СОЮЗ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ. (1945-1991 РР.) (6 год.)

Заняття 1 – 2 години

СРСР в 1945-1964 рр.

1. Труднощі післявоєнної відбудови економіки та спроби їх подолання. Посилення репресій сталінського режиму.
2. Конфронтаційний характер зовнішньої політики післявоєнного періоду.
3. Лібералізація суспільно-політичного життя країни в 1953-1964 рр.
4. Економічні реформи в СРСР за періоду правління Хрущова.
5. Зміни в зовнішній політиці.

Заняття 2 – 2 години

СРСР в 1964-1991 рр.)

1. Двірцевий переворот 1964 р. Політика реанімації сталінізму.
2. Військово-промисловий комплекс і тотальна мілітаризація радянської економіки.
3. Дисидентський рух, переслідування інакодумців.
4. Курс на прискорення соціально-економічного розвитку та лібералізація суспільного та культурного життя в період перебудови.
5. Зрушення у зовнішній політиці в 1985-1991 рр.
6. Проголошення незалежності союзних республік. Розпад СРСР.

Заняття 3 – 2 години

Розвиток радянської культури (1945-1991).

1. Загальні тенденції розвитку культури.

2. Освіта і наука.
3. Образотворче мистецтво.
4. Література і театр.

Реферати:

1. Післявоєнні репресії в СРСР.
2. М. Хрущов: політичний портрет.
3. Державний переворот 1964 р.
4. Л. Брежнєв: політичний портрет.
5. Дисидентський рух в СРСР.
6. Горбачов – людина та політик.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Вивчення історії радянського суспільства у післявоєнний період розраховане на 5 семінарських занять, з яких перші чотири передбачають характеристику різних за своєю суттю періодів радянської історії. Перший із них включає: визначення розмірів збитків, завданих війною радянській економіці та суспільству в цілому; характеристику територіальних змін; аналіз етапів відбудови народного господарства. У суспільно-політичному житті він характеризується: подальшим посиленням культу особи Й. Сталіна та репресивної політики; посиленням ідеологічного тиску на суспільно-політичне та культурне життя, пов'язаного з іменем секретаря ЦК ВКП(б) з ідеології А. Жданова (так звана “ждановщина”); репресіями проти партійних, державних та військових діячів. Спроба Л. Берії здійснити державний переворот після смерті вождя зумовила необхідність переходу до колективного керівництва, керівні позиції в якому посів М. Хрущов.

Розглядаючи наступний період розвитку СРСР, студенти мають усвідомити, що характерними його рисами є: лібералізація суспільно-політичного життя; спроби проведення економічних реформ; кардинальні зміни у зовнішній політиці держави. Характеризуючи процеси лібералізації суспільного життя студенти мають: з'ясувати, що лібералізація, передусім, це скасування або послаблення державного контролю над усіма сферами життя суспільства, вказати на наявні прояви такої лібералізації: охарактеризувати процес десталінізації в СРСР, відзначивши його незавершений характер; визначити опір десталінізації з боку сталінських сил. Розкриття студентами економічних реформ передбачає висвітлення заходів реформування промисловості, соціальної сфери. При цьому студенти мають відзначити позитивні та негативні наслідки реформ. Аналізуючи зовнішню політику означеного періоду, студенти мають усвідомити, що за період правління М. С. Хрущова радянська зовнішня політика стала гнучкішою, активнішою, але

часто була непослідовною; було порушено єдність соціалістичного табору через розкол з Китаєм, Албанією, Румунією; погіршилися відносини між Сходом і Заходом через загострення Карибської кризи; невирішеною залишилася “німецька проблема”; були відсутні вагомі результати політики СРСР щодо країн “третього світу”.

Характеристика студентами наступного періоду, що отримав назву «застою» або «неосталінізму» включає в себе: висвітлення системної кризи розвитку радянського суспільства; аналіз косигінської реформи та її результатів; розкриття основ становлення дисидентського руху: визначення основних тенденцій зовнішньої політики в означений період. Аналізуючи системну кризу суспільства, студенти мають: розкрити особливості так званого «тихого» перевороту 1964 р.; подати характеристику нового очільника держави Л. Брежнєва; зупинитися на аналізі ознак економічної, політичної, ідеологічної, екологічної та моральної кризи суспільства; вказати на загальні причини «застою» та основні його етапи. Крім того, студенти мають акцентувати увагу на проведених економічних реформах в промисловості та сільського господарства, вказати на їх сильні та слабкі сторони, охарактеризувати їх наслідки для подальшого розвитку радянської економіки. Вивчаючи дисидентський рух, студенти мають обґрунтувати його періодизацію, особливості, основні течії, конкретні наслідки боротьби проти правлячого режиму. Мета зовнішньої політики в роки “застою” полягала у: відверненні загрози розпаду соціалістичного табору через розкол з Китаєм, Албанією, Румунією; нормалізації відносин між Сходом і Заходом після Карибської кризи (1962 р.); проведенні політики підтримки “прогресивних” рухів країн “третього світу”; підтримці вигідних СРСР режимів у всьому світі (в Іраку, Лівії, Палестині тощо).

Висвітлюючи перебудовні процеси в СРСР та його розпад, студентам слід: розкрити передумови, причини та основні етапи перебудови; охарактеризувати суть проведених реформ; висвітлити процес розпаду СРСР та проаналізувати його наслідки. Розуміння студентами перебудовних процесів передбачає усвідомлення перебудови як політичного курсу КПРС, розпочатого у 1985 р. і спрямованого на оздоровлення суспільно-політичної, економічної та ідеологічної сфер життя, спроби способом «революції згори» здійснити системну модернізацію суспільства. В цьому аспекті належить чітко визначити причини запровадження нового курсу та його мету, охарактеризувати сфери поширення та основні етапи. Серед проведених реформ, слід проаналізувати політику «прискорення», гласності, демократизації, «нового мислення», лібералізації суспільно-політичного та культурного життя. Студенти мають усвідомити, що характерними риси нового етапу зовнішньої політики СРСР були: пом'якшення у відносинах між Сходом і Заходом; початок активного переговорного процесу; визнання

світу єдиним і взаємозалежним; початок процесу роззброєння та завершення «холодної війни»; припинення підтримки прорадянських режимів в Азії, Африці, Латинській Америці; виведення радянських військ із Східної Європи; розширення економічних зв'язків з усіма державами. Розкриваючи процес розпаду СРСР, студентам слід акцентувати увагу на: загостренні політичної боротьби в країні; посиленні національних рухів; активізації суспільно-політичних процесів у першій половині 1991р.; характеристиці «новоогарьовського процесу» та серпневого заколоту ДКНС, вказати на основні причини, етапи та наслідки розпаду СРСР.

Останнє семінарське заняття присвячене аналізу процесу розвитку радянської культури упродовж 1945-1991 рр. В цьому контексті студенти повинні охарактеризувати загальні тенденції розвитку культури, ґрунтовно висвітлити основні її напрямки: освіту і науку; образотворче мистецтво; літературу і театр тощо.

Джерела

Венский вальс холодной войны (вокруг встречи Н.С. Хрущева и Дж.Ф. Кеннеди в 1961 году в Вене). Документы [Текст] / Рос. гос. архив новейшей истории, Ин-т всеобщ. истории РАН ; сост.: И. В. Казарина, М. Ф. Нурик, П. Руггенталер ; отв. сост. М. Ю. Прозуменщиков. - М. : РОССПЭН, 2011. - 751 с.

Военнопленные в СССР [Текст]: документы и материалы / Ред. М.М. Загоруйко. - К.: Логос, 2000. - 1120 с.

Горбачёв М.С. Жизнь и реформы. –Т.1-2. –М., 1995.

Горбачев. М.С. Августовский путч (причины и последствия).- М, 1991.

Горбачов, Михайло Сергійович. Вибрані промови і статті [Текст] : пер. з рос. Т. 2 / М. С. Горбачов ; Ін-т марксизму-ленінізму при ЦК КПРС. - К. : Політвидав України, 1987. - 509 с.

Громько А.А. Памятное. – М., 1990. В 2 кн. (Е)

Довженко О. Сторінки щоденника (1941-1956). – К., 2004. – 384 с. (Е)

Ельцин Б.Н. Записки президента. – М., 1995. (Е)

Ельцин Б.Н. Исповедь на заданную тему. - Рига, 1990.

Заключённые на стройках коммунизма. Гулаг и объекты энергетики в СССР. Собрание документов и фотографий. – М., 2008. (Е)

Крамола. Инакомыслие в СССР при Хрущёве и Брежнев 1953-1982. Рассекреченные документы Верховного Суда и Прокуратуры СССР. – М., 2005. (Е)

Лигачев Е.К. Борис был не прав. — М., 2012.

Лигачев Е.К. Кто предал СССР? — М., 2009.

- Лукиянов Анатолий Август 19991-го. А был ли заговор. – М.: Алгоритм, 2010.
- Медведев В.А. В команде Горбачева: взгляд изнутри. - М., 1994.
- Начало советско-югославского конфликта. Протоколы заседаний Политбюро ЦК КПЮ 19 февраля - 7 июля [Текст] // Вопросы истории. - 2008. - № 8. - С. 3-23
- Петро Шелест : "Справжній суд історії ще попереду": спогади, щоденники, документи, матеріали / за ред. Ю. Шаповала. - К. : Генеза, 2004. - 808 с.
- Региональная политика Н.С.Хрущёва, ЦК КПСС и местные партийные комитеты 1953-1964. Документы. – М., 2009. (Е)
- Рижков Н.И. Главный свидетель. – М: Алгоритм, 2009.
- Рыжков Н.И. Перестройка: История предательств.- М., 1992.
- Рыжков Н.И. Трагедия великой страны. - М., 2007.
- Серов И.А. Записки из чемодана. Тайные дневники первого председателя КГБ, найденные через 25 лет после его смерти / Под ред., с коммент. и прим. Александра Хинштейна. М.: Просвещение, 2016.
- Собчак А.А. Хождение во власть. - М., 1991.
- Хрущев С. Пенсионер союзного значения. - М., 1991.
- Хрущев С. Рождение сверхдержавы: Книга об отце / С.Н. Хрущев ; . - М. : Время, 2000. - 640 с.
- Хрущев С.Н. "Никита Хрущев. Реформатор". – М.: Время, 2010.
- Хрущов Н.С. Люди, время, власть (Воспоминания). В 4-х книгах. – М., 1999. (Е)
- Черняев А. Дневник помощника Президента СССР. 1991 г. – М., 1997.
- Шепилов Д. Непримкнувший. Воспоминания. – М.: Литагент «Центрполиграф», 2017. (Е)
- Яковлев А.Н. Горькая чаша: Большевизм и Реформация России. - Ярославль, 1994.
- Яковлев А.Н. Муки прочтения бытия. Перестройка: надежды и реальности. -М., 1991.

Підручники та посібники

- Верг, Ніколас. Історія Радянської держави. 1900-1991: навч. посібник. - Рівне : Вертекс, 2001. - 480 с. (Е)
- Вітенко М. Історія Росії. Від найдавніших часів до наших днів. – Івано-Франківськ, 2013. (Е)
- Карр, Эдвард. История Советской России: [в 14 т. : пер с англ.]. Кн. 1. Т. 1/2:Большевитская революция. 1917-1923 / Э. Карр; предисл. А. П. Ненарокова ; . - М. : Прогресс, 1990. - 1990 с.
- Нариси історії Росії. За заг. ред. акад. О.О.Чубар'яна. – К., 2007.

Рибак І. В. Історія радянського суспільства. - Кам'янець-Подільський, 1998.

Рибак І.В. Новітня історія Росії радянської доби (1917 – 1991 рр.). – Кам'янець-Подільський, 2006.

Спеціальна література

Аверкієва, О.О. Перебудова та розпад СРСР (1985-1991 рр.) / О.О. Аверкієва // Все для вчителя. - 2009. - Лютий (№ 3-4). - С. 157.

Авраменко, н. Д. Перебудова і розпад СРСР : [розробка уроку] / н. Д. Авраменко // Історія та правознавство. - 2010. - Січень (№ 3). - С. 10-12.

Авторханов А. Загадка смерті Сталіна. – М., 1991. (Е)

Авторханов А. Технологія влади. – М., 1991. (Е)

Андреотти, Джуліо. СССР, увиденный вблизи. От "холодной войны" до Горбачева [Текст] : пер. с итал. / Джуліо Андреотти. - М. : Прогресс, 1989. - 390 с.

Боффа, Джузеппе. История Советского Союза: в 2 т.. Т. 2: От Отечественной войны до положения второй мировой державы. Сталин и Хрущев. 1941-1964 гг. / Д. Боффа; пер. с итал. И.Б. Левина ; . - М. : Международный. отношения, 1994. - 632 с. (Е)

Боффа, Джузеппе. От СССР к России. История неоконченного кризиса. 1964-1994. – М., 2015. (Е)

Брежнев Л.И. Материалы к биографии. –М., 1989.

Булекова, О.В. СРСР в період "застою" (1964-1985 рр.) / О.В. Булекова // Все для вчителя. - 2009. - Лютий (№ 3-4). - С. 120-122.

Валовой Д.В. От застою к развалу. –М., 1991.

Войтович, О. Політичні аспекти історії Радянського Союзу у 1941-1964 роках / О. Войтович // Історія України. - 2006. - Груд. (№ 46). - С. 1-5.; Груд. (№ 47). - С. 8-11.

Войтович, Олексій. Політична історія Радянського Союзу доби перебудови (1985-1991) / О. Войтович // Історія України. - 2007. - Листопад (№ 42). - С. 5-8

Волкогонов, Дмитрий Антонович Семь вождей. Галерея лидеров СССР [Текст] : в 2 кн. / Д. А. Волкогонов. - М. : Новости, 1995 - (в пер.).Кн. 1 : Владимир Ленин. Иосиф Сталин. Никита Хрущев. - 496 с.

Гатченко, С. Н. СРСР у період "Застою" (1964-1985) : урок, 11, клас / С. Н. Гатченко // Історія та правознавство. - 2013. - № 5. - С. 28-31.

Геншер, Г.-Д. Революція Горбачова : Не кожна епоха знаходить свою велику людину, не кожний великий талант знаходить свою епоху / Г.-Д. Геншер // День. - 2012. - 11 вересня (№ 161). - С. 9.

Гинда, В. Сталинский стрелок : [Про Н. С. Хрущева] / В. Гинда // Корреспондент. - 2009. - № 19. - С. 62-64.

Горелик, Феликс Борисович. СССР: причины взлета и падения [Текст] : історична література / Ф.Б. Горелик. - Луганск : Фонд культуры Украины, 2007. - 140 с.

Гриценко, А. П. Роки "застою" в СРСР (1964-1985) : урок / А. П. Гриценко // Історія та правознавство. - 2011. - № 32. - С. 14-21.

Гриценко, А. Урок на тему "Роки "застою" (1964-1985) в СРСР" : Всесвітня історія, 11 клас / А. Гриценко // Історія в сучасній школі. - 2012. - № 3. - С. 18-24

Даниелс, Роберт Винсент. Взлет и падение коммунизма в России [Текст] / Роберт Винсент Даниелс ; пер. с англ. И. Кожановской. - М. : РОССПЭН : Президентский центр Б.Н. Ельцина, 2011. - 510 с.

Даниленко В. Україна у 1985-1991 рр.: остання глава радянської історії. – К., 2018.

(Е)

Даниленко, В. Етнополітика в СРСР та УРСР у 40-80-ті роки ХХ ст. / В. Даниленко // Історія України. - 2011. - Березень (№ 9). - С. 3-8.

Даниленко, В. Холодна війна і поширення антисемітизму в СРСР (1945-1953) / В. Даниленко // Пам'ять століть. - 2006. - № 6. - С. 4-26.

Дубинянський, М. Йосиф VS Йосиф. 60 років тому в СРСР стартувала антиюгославська кампанія / М. Дубинянський // Дзеркало тижня. - 2008. - 6 вересня. - С. 20

Дубов, В. Біле і чорне життя генсека : [М. С. Хрущов] / В. Дубов // Урядовий кур'єр. - 2011. - 10 вересня (№ 166). - С. 20.

Жуковский, Сергей. Перестройка (1985-1991) [Текст] : из учебника "Россия в XX веке" / Сергей Жуковский, Ирина Жуковская // История. - 1998. - Июнь, № 26. - С. 10-16

Зінченко Олександр. Як українці зруйнували імперію зла. Харків: Vivat. 2024. 557 с.

Карельский В.М. Власть, демократия, перестройка. –М., 1990.

Король, Віктор. Чи були у Сталіна підстави не довіряти лікарям? / В. Король // Історія в школі. - 2012. - № 11/12. - С. 26-33

Кравченко, М. П. Раднаргоспи М. Хрущова як складова комуністичного будівництва в СРСР: плани та реальність / М. П. Кравченко, О. В. Прокопенко // Наукові записки. Сер.: Історія : зб. наук. праць / за заг. ред. П. С. Григорчука. - Вінниця : ДП "ДКФ", 2013. -Вип. 21. - С. 216-220

Кубаєвська, Катерина. Вторгнення в Афганістан [Текст] : 35 років тому СРСР увів у цю країну свій "обмежений військовий контингент" / Катерина Кубаєвська // Історія. - 2014. - Грудень, № 12. - С. 18

Кулібаба, Д. Розпад імперії / Д. Кулібаба // Хроніка-2000. - 2011. - Вип. 1(87): Україна-Азербайджан. - С. 490-495.

Кульчицький, С. В. XX з'їзд КПРС - переломний пункт в історії радянського комунізму [Текст] / С.В. Кульчицький // Український історичний журнал. - 2006. - № 2. - С. 106-129.

Левикін, Володимир. Кваліфіковані іноземні спеціалісти у радянському полоні : 1940-1950-ті роки / В. Левикін // Київська старовина. - 2011. - № 3. - С. 49-56

Лукас Е. Нова холодна війна. Як Кремль загрожує Росії і Заходу. – К., 2009. – 488 с.

(Е)

Макаренко, Л. І. Перебудова та розпад СРСР (1985-1991) / Л. І. Макаренко // Історія та правознавство. - 2010. - Листопад (№ 32). - С. 18-21

Медведев Р. Личность и эпоха: Политический портрет Л.И .Брежнева. В 2-х кн.-М., 1991.

Медведев Р.А. Н.С. Хрущев: Политическая биография. –М., 1990.

Медведев, Рой Александрович. О Сталине и сталинизме / Р. А. Медведев ; . - М. : Прогресс, 1990. - 488 с.

Медведев Р. Сталин и сталищина. –М., 1991.

Мельник, І. Політичні процеси на території СРСР після серпневих подій / І. Мельник // Історичний журнал. - 2005. - № 1. - С. 97-102

Мельник-Хмарный В. Саморазрушение или кризис государственного управления в СССР и СНГ. –Днепропетровск, 1992.

Мокрик Радомир. Бунт проти імперії: українські шестидесятники. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2023. Вид.5-те. 416 с.

Молчанов, Александр Иванович. Россия, Украина и Белоруссия от Н. Хрущева до "Беловежской Пути". В 3 т. [Текст] / А. И. Молчанов. - СПб. : Владимир Даль, 2005. - 416 с.

Никита Сергеевич Хрущев: Материалы к биографии. -М., 1989.

Овчар, І. Суспільно-політичні наслідки перетворень у СРСР (1985-1991 роки) / І. Овчар // Віче. - 2007. - № 21-22. - С. 24-26

Овчар, І. Шляхи й можливості трансформації політичної системи Радянського Союзу в 1985-1991 роках / І. Овчар // Віче. - 2007. - № 16. - С. 24-25

Пилявець, Ю. Г. Каторга у СРСР (1943-1954 рр.): табори, контингент, умови утримання та праці в'язнів / Ю.Г. Пилявець, Р.І. Пилявець // Український історичний журнал. - 2011. - № 2. - С. 91-105.

Підлущкий, О. Олексій Косигін : нереалізована альтернатива застою [Текст] / О. Підлущкий // 25 портретів на тлі епохи. - Х., 2012. - С. 251-265

Плохій С. Остання імперія. Занепад і крах Радянського Союзу. – Харків, 2019. 506 с.

Рибаков, Д. Радянський акваріум, або хто розвалив колоса на глиняних ногах [Текст] / Д. Рибаков // Дзеркало тижня. - 2006. - 30 грудня (№50). - С. 21

Рибаков, Д. Розстріляна правда Хрущовської відлиги [Текст] : 35 років трагедії в Новочеркаську / Д. Рибаков // Дзеркало тижня. - 2007. - 2 червня (№21). - С. 21

Рибалка, Л. Політичні реформи в СРСР та Україні наприкінці 80-х рр. ХХ ст. / Л. Рибалка // Історія України. - 2011. - Червень (№ 21). - С. 6-14.

Русначенко, А. Рухи опору режимові в Україні та в Росії у 1950-1980-х роках / А. Русначенко // Мандрівець. - 2010. - № 2. - С. 30-37

Савойська, С. Розпад СРСР: парад суверенітетів / Світлана Савойська // Пам'ять століть. - 2010. - № 6. - С. 34-43

Сахаров А.Д. Тревога и надежда. –М., 1990.

Семененко, А. І. Спроба державного заколоту в СРСР: історіографія / А. І. Семененко // Краєзнавство : науковий журнал. - 2006. - N 1/4. - С. 158-161

Соколов, В. Гергій Пятаков і "Пятаковщина" / В. Соколов, Ф. Самойлов // Пам'ять століть. - 2006. - № 1. - С. 235-238.

Страшнюк, С. Ю. "Холодна війна": причини, зміст, основні етапи / С. Ю. Страшнюк // Історія та правознавство. - 2006. - Груд. (№ 35). - С. 2-6.

Толстов, Р. Д. Економічна реформа середини 60-х років ХХ ст. та подальші спроби удосконалення радянського господарського механізму (1965- 1985 рр.) / Р. Д. Толстов // Актуальні проблеми економіки. - 2008. - № 8. - С. 11- 22.

Труняк, С. М.С.Хрущов: два кольори часу (Урок-суд,11 клас) / С. Труняк // Історія в школі. - 2003. - № 7. - С. 21-33

Фельштинський, Юрій. Третя світова: битва за Україну [Текст] / Юрій Фельштинський, Михайло Станчев ; пер. з рос. В. Єшкілева. - Київ : Наш Формат, 2015. - 408 с.

Хоскінг Джеффри. История Советского Союза. 1917-1991. – М., 1995. (Е)

Шаповал, Ю. Як гекачепісти країну з кризи виводили [Текст] / Ю. Шаповал // Дзеркало тижня. - 2006. - 19 серпня (№31). - С. 1,21

Шмелев Н., Попов В. На переломе: Экономическая перестройка в СССР. –М.. 1989.

Яковлев А.Н. Муки прочтения бытия. Перестройка: надежды и реальности. -М., 1991. (Е).

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Оцініть збитки, завдані СРСР Другою світовою війною.
2. Охарактеризуйте труднощі післявоєнної відбудови економіки.
3. Проаналізуйте масштаби післявоєнних репресій в СРСР.
4. В чому полягав конфронтаційний характер зовнішньої політики СРСР у післявоєнний період?
 5. Як ви розумієте термін «десталінізація», до якого періоду його можна віднести?
 6. Коли в СРСР відбувся «тихий» державний переворот?
 7. Хто був ініціатором перебудовних процесів в СРСР і коли вони почалися?
 8. Назвіть причини розпаду СРСР.
 9. Охарактеризуйте наслідки розпаду СРСР.
 10. Складіть хронологічну таблицю найголовніших подій (10-15) що стосуються окремих етапів розвитку СРСР.

Тема: ПОЛЬЩА В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ. (2 год.)

Заняття 1 – 2 години

1. Відродження Польщі: економічні та політичні проблеми. Становлення «Реального соціалізму».

2. Суспільно-політична криза 1956 р. Польща в 1960-і роки. Рух студентів та інтелігенції в 1968 р.

3. Суспільно-політична криза 1980-1981 рр.

4. Антитоталітарна демократична революція.

5. Розвиток польської культури.

Реферати:

1. Армія Крайова у боротьбі за національну незалежність Польщі.

2. Операція «Вісла».

3. В. Гомулка: політичний портрет.

4. Студентський рух у Польщі 1968 р.

5. Лех Валенса – лідер «Солідарності».

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Розглядаючи тему семінарського заняття, студенти передусім мають охарактеризувати політичне та економічне становище Польщі після її звільнення від нацистів, оцінити характер завданих збитків. Важливим є розуміння механізмів радянізації Польщі після її звільнення військами Червоної армії. Детальному висвітленню підлягає протистояння підрозділів УПА та Армії Крайової. Простежуючи становлення «реального соціалізму» в Польщі, студенти мають розкрити етапи встановлення монопольної влади ПОРП, показати її протистояння із католицькою церквою, проаналізувати вплив СРСР на економічний розвиток післявоєнної Польщі.

Розкриваючи суть першої серйозної кризи тоталітарної системи 1956 р., студенти повинні визначити її економічні та політичні причини, охарактеризувати події та показати роль СРСР у її вирішенні. Висвітлюючи розвиток держави у 1960-х рр., студенти мають охарактеризувати передумови та причини протесту суспільства проти авторитарної політики В. Гомулки, визначивши при цьому роль студентських та робітничих заворушень.

Нездатність партійного керівництва Польщі розв'язати соціально-політичні й економічні проблеми, що постали перед країною стала причиною чергової кризи 1980-81 рр. Характеризуючи її хід та наслідки студенти мають: прийти до розуміння падіння авторитету комуністичної влади в країні та визначити ступінь довіри громадян до

незалежної самоврядної професійної спілки «Солідарність»; охарактеризувати роль профспілки у становленні демократичної держави; дати оцінку рішенням В. Ярузельського про запровадження військового стану у грудні 1981 р. Аналізуючи завершення антитоталітарної революції у Польщі, студенти мають: відзначити вплив перебудовних процесів в СРСР на політичну активність поляків; оцінити роль «круглого столу» для консолідації польського суспільства та розвитку держави; розкрити характер проведених виборів; проаналізувати проведені економічні реформи в державі.

Джерела

Вагнадзе Г. Польский диалог. События в Польше 1980-х годов глазами журналистов. – Тбилиси, 1990. (Е)

Западная Белоруссия и Западная Украина в 1939–1941 гг.: Люди, события, документы. СПб.: Алетейя, 2011. – 424 с.

Из Варшавы. Москва, товарищу Берия... Документы НКВД СССР о польском подполье 1944–1945 гг. М.; Новосибирск: "Сибирский хронограф", 2001.

Катынь. Март 1940 г. – сентябрь 2000 г.: Расстрел. Судьбы живых. Эхо Катыни. Документы. М.: Издательство "Весь Мир", 2001. – 688 с.

НКВД и польское подполье 1944–1945 (по "Особым папкам" И. В. Сталина). М., 1994.

Советский Союз и польское военно-политическое подполье. Апрель 1943 - декабрь 1945: в 3 т. Т. 1 : Апрель 1943 - август 1944. Ч. 2: Апрель - август 1944 / под ред. А.Н. Артизова. М.: Политическая энциклопедия, 2019. 783 с.

Советский Союз и польское военно-политическое подполье. Апрель 1943 г. — декабрь 1945 г. В 3 т. Т. 1: Апрель 1943 г. — август 1944 г. Ч. 1: Апрель 1943г. — март 1944г. / Подред. А Н. Артизова. — М.: Международный фонд «Демократия», 2018. — 864 с.

Советский Союз и польское военно-политическое подполье. Апрель 1943 г. – декабрь 1945 г. Т. 2. Ч. 1: Варшавское восстание. Июль – ноябрь 1944 г. М.: Международный

Советский фактор в Восточной Европе. 1944-1953: В 2 т. : документы. Т. 1: 1944-1948 / РАН и-т славяноведения, Федеральная архивная служба России, Гос. архив РФ, Рос. гос. архив социально-политической истории; сост., научн. коммент. Т. В. Волокитиной, Г. П. Мурашко, А. Ф. Носкова [и др.]. - М. : РОССПЭН, 1999. (Е).

Советский фактор в Восточной Европе. 1944-1953: В 2 т. : документы. Т. 2: 1948-1953 / РАН и-т славяноведения, Федеральная архивная служба России, Гос. архив РФ, Рос.

гос. архив социально-политической истории; сост., научн. коммент. Т. В. Волокитиной, Г. П. Мурашко, А. Ф. Носкова [и др.] ; . - М. : РОССПЭН, 1999. (Е).

фонд «Демократия», 2016. 832 с.

Підручники та посібники

Алексієвець Л.М. Новітня історія Польщі (1918-1939). – Київ-Тернопіль, 2002. – 320 с. (Е)

Бердах (О., Леснодорский В., Пиетрчак М. История государства и права Польши. - М., 1990.

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки 1945-1990. К., 2003.

Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с. (Е:В)

Дильонгова, Ганна. Історія Польщі 1795-1990 / Г. Дильонгова ; Пер. з польської М. Кірсенка. - К. : Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2007. - 237 с. (Е)

Дыбковская А., Жарын М., Жарын Я. История Польши с древнейших времен до наших дней. – Варшава, 1995. (Е)

Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів. – Львів, ЛНУ ім. І. Франка, 2002. - 752 с. (Е)

История Польши. М.: Издательство Академии наук СССР, 1954, 1955. Т. I, II.

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-2013 рр. К., 2014.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Київ. 2008.

Польша. История / Е. Ключовский, Х. Лашкевич, Я. Скарбек, Р. Внук; пер. Е. Гендель, пер. А. Гиль ; Ин-т Центрально-Восточной Европы. - Люблин : 2011. - 167 с.

Польща. Нарис історії / за ред. В.Менджецького, Є.Брацисевича. – Варшава, 2015. – 366 с.

Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи (кін.ХVІІІ – поч.ХХІ ст.). Острог, 2010.

Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн ХХ століття. К., 2005

Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи (40-ві 90-ті роки ХХ ст. Курс лекцій.-К., 1997.

Спеціальна література

Алексієвець Л. Історіографічні оцінки суспільно-політичного розвитку Польщі в постсоціалістичний період (1989–2001) // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць.. Серія: : Історія, міжнародні відносини. - 2013. - Вип. 11. - С. 226-231. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2013_11_24

Бальцерович Л. Соціалізм, капіталізм, трансформація: очерки на рубеже веков. – М., 1999.

Буцко, Ольга Владимировна. Взаимоотношения советских воинов с населением Польши 1944-1945 [Текст] / О. В. Буцко. - К. : Наук. думка, 1991. - 144 с.

Вавринюк А. А. Післявоєнний польсько-український кордон і переселення українського населення з Польщі в 1944–1947 рр. // Панорама політологічних студій. - 2013. - Вип. 10. - С. 236-246. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pps_2013_10_32

Войнаровський А. В. Специфіка політичної боротьби в повоєнній польщі історіографічний аспект // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Історія. - 2012. - Вип. 20. - С. 333-337. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_ist_2012_20_69

Войнаровський А. В. Джерела та історіографія проблеми становлення комуністичного режиму в Польщі у 1944-1948 рр. // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Історія. - 2006. - Вип. 10. - С. 372-380. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_ist_2006_10_78

Войнаровський, А. В. Опір становленню тоталітарному режиму в Польщі у 1944-1948 рр. [Текст] / А.В. Войнаровський // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. - Вінниця, 2005. - Вип. 9. - С. 305-317.

Войнаровський, А. В. Особливості становлення комуністичного режиму в Польщі [Текст] / А. В. Войнаровський // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія : збірник наукових праць. - Вінниця, 2007. - Вип. 12. - С. 263-268.

Войнаровський, А. В. Специфіка політичної боротьби в повоєнній Польщі: історіографічний аспект [Текст] / А. В. Войнаровський // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. - Вінниця, 2012. - Вип. 20. - С. 333-336.

Войнаровський, А. В., Савчук А. А. Діяльність антикомуністичних сил у повоєнній Польщі (1945-1948 рр.) // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія / - Вінниця, 2013. - Вип. 21. - С. 209-216.

В'ятрович, Володимир. Друга польсько-українська війна 1942-1947 [Текст] / Володимир В'ятрович. - Вид. 2-е, доп. - К. : Києво-Могилянська академія, 2012. - 368 с.

Даниленко, В. М. Ліквідація Польської держави та встановлення радянського режиму в західній Європі [Текст] / В.М. Даниленко // Український історичний журнал. - 2006. - № 3. - С. 111-125.

Дзівокі Ю. З історії організації і структури греко-католицької церкви в Польщі після 1945 р. // Історичний архів. - 2011. - Вип. 6. - С. 18-25. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ians_2011_6_4

Дмитренко, Александр Григорьевич. Провал "стратегического эксперимента". Политика США в отношении Польши в 70-80-е годы [Текст] / А. Г. Дмитренко. - Л. : Выща школа, 1988. - 192 с.

Зашкільняк Л.О. Польська історіографія після Другої світової війни: проблеми національної історії (40-60-ті рр.). - К., 1992.

Конопка, А. Вивід радянських військ з Польщі у 1989-1993 роках [Текст] : збірка / пер.пер. Тетяни довжок // Історична освіта і сучасність. Як викладати історію школярам і студентам. - К., 2007. - Розд. 1. - С. 107-116.

Макар, Ю. Про формування українсько-польського кордону після Другої світової війни [Текст] / Ю. Макар, В. Макар // Зовнішні справи. - 2015. - № 8. - С. 54-56

Мотика, Гжегож. Від Волинської різанини до операції "Вісла". Польсько-український конфлікт 1943-1947 рр. [Текст] = Od Rzezi Wolynskiej do Akcji "Wisla". Konflikt polsko-ukrainski 1943-1945 / Гжегож Мотика ; пер. з пол. А. Павлишина. - Київ : Дух і Літера, 2013. - 360 с.

Носа, В. З історії польсько-українських відносин: Люблінський процес 1956 р. / В.Носа // Історія в школі. - 2000. - № 10. - С. 6-7.

Носкова А. Ф. Разорение экономики Польши гитлеровской Германией. 1939–1944: (Территория генерал-губернаторства). М.: Наука, 1971. – 255 с.

Парсаданова В.С. Советско-польские отношения. 1945-1949.-М., 1990.

Підлуцький, О. Лех Валенса : робітник, який переміг червоного дракона [Текст] / О. Підлуцький // 25 портретів на тлі епохи. - Х., 2012. - С. 443-461.

Постоловский Р.М., Пугач Є.П., Страшнюк С.Ю. Встановлення тоталітарних режимів в країнах Центральної та Південно-Східної Європи (1944-1953).- Харків, 2000.

Пронь Т. Масове переселення українців з Польщі і в УРСР у 1944–1946 рр.: ключові концепти документованого та історичного графічного нарративу // Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика . - 2012. - Вип. 17. - С. 59-72. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uxxs_2012_17_8

Священко З. В. Особливості аграрних перетворень в Польщі у другій половині ХХ ст. // Гілея: науковий вісник. - 2016. - Вип. 109. - С. 103-106. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_109_27

Советские военнопленные и движение Сопротивления на польских землях в годы второй мировой войны: Сборник статей. М.: Институт славяноведения и балканистики РАН, 1991. – 164 с.

Советский Союз - Народная Польша, 1974-1987 [Текст] : документы и материалы / М-во иностр. дел СССР, М-во иностр. дел ПНР. - М. : Политиздат, 1989. - 486 с.

Страшнюк С.Ю., Пугач Є.П. Політичні кризи та антитоталітарні рухи в країнах Східної Європи (50-80-ті роки ХХ ст.). –Харків, 1998.

Трухан, Мирослав. Українці в Польщі після другої світової війни. 1944-1984 [Текст] / Мирослав Трухан ; передм. Василь Маркусь ; Фондація дослідження Лемківщини. - Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто : [б. в.], 1990. - 403 с.

Тымовский М., Кеневич Я., Хольцер Е. История Польши. – М., 2004. (Е)

У истоков «социалистического содружества»: СССР и восточноевропейские страны в 1944-1949 гг. –М., 1995.

Халюк, Л. М. Змістові мотиви в оповіданнях-спогадах українців-переселенців про акцію "Вісла" 1947 року : наукове повідомлення молодого вченого на засіданні Президії НАН України 15 лютого 2012 року / Л. М. Халюк // Вісник Національної академії наук України. - 2012. - № 4. - С. 51-54

Чорна Н. Еволюція українсько-польських відносин у контексті інтеграції Польщі до НАТО: історіографія // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць.. Серія: : Історія, міжнародні відносини. - 2013. - Вип. 12. - С. 63-72. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2013_12_9

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Коли було утворено тимчасовий уряд національної єдності, який його склад?
2. Яка роль польського комітету національного визволення в радянізації післявоєнної Польщі?
3. В чому суть операції «Вісла»?
4. За яких умов відбулося встановлення «реального соціалізму» в Польщі?

5. Чому виникла суспільно-політична криза 1956 р.
6. Що було причиною студентських заворушень 1968 р.
7. В якому році виникла професійна спілка «Солідарність», хто був її лідером?
8. Яку роль відіграло запровадження військового стану у Польщі у грудні 1981 р.?
9. Хто був автором економічних реформ у Польщі на початку 1990-х рр.
10. Складіть хронологічну таблицю найголовніших подій (10-15) розвитку Польщі у 1945-1990 рр.

Тема: ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ. (2 год)

Заняття 1 – 2 години

1. Відродження Чехословацької республіки. Лютневі події 1948 р. Встановлення владної монополії комуністів.
2. Визрівання суспільно-політичної кризи кінця 60-х рр. «Празька весна».
3. Демократична революція 1989 року.
4. Розпад Чехословацької держави.
5. Розвиток культури Чехословаччини у другій половині ХХ ст.

Реферати:

1. К. Готвальд: політичний портрет.
2. Чеська програма «соціалізму з людським обличчям».
3. В. Гавел: політичний портрет.
4. Дисидентський рух у Чехословаччині.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Розглядаючи означену тему, студенти мають усвідомити, що післявоєнна Чехословаччина була чи не найбільш вільною країною континентальної Європи з добре розвиненою ринковою економікою, високим, як на той час, рівнем життя, усталеними демократичними інститутами правової держави, що гарантувало їй безперечний успіх у відродженні державності. Характеризуючи її етапи, студенти повинні обґрунтувати: територіальні та демографічні зміни й міграційні процеси в державі після закінчення війни; продемонструвати стан економіки та перші кроки з її відродження; показати політичну боротьбу між політиками західної та радянської орієнтації; охарактеризувати вибори до органів влади та місцевого самоврядування; розкрити процес встановлення владної монополії комуністів після лютневих подій 1948 р.

Характеризуючи невдалу політику прокомуністичного уряду Чехословаччини кінця 1940-х – першої половини 1960-х рр., студенти мають прийти до розуміння визрівання в країні суспільно-політичної кризи, розкрити діяльність реформаторського крила КПЧ, проаналізувати програму побудови «соціалізму з людським обличчям» в Чехословаччині, відтворити події «празької весни» та їх наслідки для подальшого розвитку Чехословаччини. Аналізуючи шлях Чехословаччини до антитоталітарної революції, студенти мають звернути увагу на зародження в країні дисидентського руху на чолі з В. Гавелом, визначити його роль у підготовці «ніжної» революції 1989 р., відзначивши при цьому сприятливу міжнародну обстановку для її проведення. В останньому питанні

студентам пропонується висвітлити основні напрямки розвитку чеської та словацької культур в означений період.

Джерела

Советский фактор в Восточной Европе. 1944-1953: В 2 т. : документы. Т. 1: 1944-1948 / РАН и-т славяноведения, Федеральная архивная служба России, Гос. архив РФ, Рос. гос. архив социально-политической истории; сост., научн. коммент. Т. В. Волокитиной, Г. П. Мурашко, А. Ф. Носкова [и др.] ; . - М. : РОССПЭН, 1999. (Е).

Советский фактор в Восточной Европе. 1944-1953: В 2 т. : документы. Т. 2: 1948-1953 / РАН и-т славяноведения, Федеральная архивная служба России, Гос. архив РФ, Рос. гос. архив социально-политической истории; сост., научн. коммент. Т. В. Волокитиной, Г. П. Мурашко, А. Ф. Носкова [и др.] ; . - М. : РОССПЭН, 1999. (Е).

Підручники та посібники

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Ванечек В. История государства и права Чехословакии. - М., 1981.

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки 1945-1990. К., 2003.

Гуса В. История Чехословакии. – Прага, 1963.

Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с. (Е)

Зінько Ю.А., Калитко С.Л., Кравчук О.М., Поп Ю.І. Нариси історії Чехії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця, 2017. – 464 с.

История Чехии / Ред. В. И. Пичет ; . - М. : Гос. изд-во пол. л-ры, 1947. - 258 с. (Е)

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-2013 рр. К., 2014.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Краткая история Чехословакии: С древнейших времен до наших дней / отв. ред А. Х. Клеванский ; АН СССР. Ин-т славяноведения и балканистики. - М. : Наука, 1988. - 574 с. (Е)

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Київ. 2008.

Кріль М.М. Історія Словаччини. – Львів, 2006. (Е)

Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи (кін.ХVІІІ – поч.ХХІ ст.). Острог, 2010.

Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн ХХ століття. К., 2005

Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи (40-ві 90-ті роки ХХ ст. Курс лекцій.-К., 1997.

Спеціальна література

Бака В. О. Розплата із комуністичним минулим в Чехословаччині напередодні прийняття люстраційного законодавства (січень 1990 – жовтень 1991) // Гілея: науковий вісник. - 2016. - Вип. 111. - С. 124-128. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_111_33

Бусленко В. Стосунки уряду та опозиції в Чехословаччині в кінці 80-х – на початку 90-х років ХХ ст. // Studia politologica Ucraino-Polona. - 2016. - Вип. 6. - С. 162-168. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spup_2016_6_17

Валента И. Советское вторжение в Чехословакию 1968 г. –М., 1991.

Васильченко М. Громадсько-політична діяльність українців Чехословаччини у післявоєнний період // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Історичні науки. - 2008. - Вип. 10. - С. 466-475. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2008_10_44

Віднянський С. В. Вацлав Гавел: символ демократичних змін у ЦентральноСхідній Європі (до 30-річчя "оксамитової революції" у Чехословаччині) // Проблеми всесвітньої історії. - 2019. - № 2. - С. 159-184. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prwh_2019_2_12

Віруцька С. В. Аналіз політичної та суспільної реакції в Німецькій Демократичній Республіці на події у Чехословаччині періоду "Празької весни" // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. - 2014. - Вип. 17. - С. 79-88. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvvi_2014_17_11

Вовканич І.І. Чехословаччина в 1945-1948 роках: Нарис історії перехідного періоду. - Ужгород, 2000.

Гавел В. Заочный допрос. –М., 1991.

Дедурін Г. Г. Правові засади державної політики Чехословаччини щодо неслов'янських національних меншин (1945–1948 рр.) // Прикарпатський юридичний вісник. - 2021. - Вип. 6. - С. 13-17. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2021_6_5

Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с. (Е)

Десятинчук І. "Декрети Бенеша" та вигнання німців із Чехословаччини після Другої світової війни // Літопис Волині. - 2013. - Чис. 13. - С. 91-96. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lv_2013_13_21

Десятинчук І. О. Особливості реформування політичної системи Чехословаччини наприкінці 60-х рр. ХХ ст.: теорія та практика // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. - 2012. - Вип. 23. - С. 454-466. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvtvi_2012_23_46

Дмитрук В. Реакція українського суспільства на події 1968 року в Чехословаччині // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2018. - Вип. 27. - С. 84-105. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mzu_2018_27_7

Дмитрук, Володимир Іванович. Україна не мовчала. Реакція українського суспільства на події 1968 року в Чехословаччині / В.І. Дмитрук; НАН України. Ін-т історії України ; . - К. : 2004. - 314 с.

Ключкович А. Ю. Колапс посттоталітарного режиму в Чехословаччині (словацький контекст) // Регіональні студії. - 2019. - № 17. - С. 32-36. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regst_2019_17_8

Кравчук О. М. Чехословаччина міжвоєнного періоду в спогадах подолянина В. Приходька // Освіта, наука і культура на Поділлі. - 2013. - Т. 20. - С. 251-256. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Onkp_2013_20_26

Крал В. Дни, которые потрясли Чехословакию. - М., 1980.

Крал В. План «Зет».-М., 1978.

Латыш М.В. «Пражская весна» 1968 г. и реакция Кремля. - М., 1998.

Мелешенко Т. В. Демократична трансформація суспільства у Чехословаччині на початку 90-х років ХХ століття // Збірник наукових праць [Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди]. Сер. : "Історія та географія". - 2014. - Вип. 50. - С. 132-141. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ist_2014_50_27

Мелешенко Т. В. Розвиток і консолідація громадянського суспільства у Чехословаччині кінця 80–х початку 90–х рр. ХХ ст. // Гілея: науковий вісник. - 2015. - Вип. 94. - С. 110-114. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2015_94_27

Мелешенко, Т. В. Трансформаційні процеси в Чехословаччині у 1989-1992 рр. Роль Вацлава Гавела у поверненні країни до загального цивілізаційного русла [Текст] / Т. В. Мелешенко // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова: збірник наукових праць. Сер. 6.Історичні науки . - К., 2010. - Вип.7. - С. 268-274.

Млынарж З. Мороз ударил из Кремля. - М., 1992.

Москва и восточная Европа. Становление политических режимов советского типа. 1949-1953. Очерк истории. (Е)

Мотрук С. Події 1968 та 1989 рр. в Чехословаччині: проблеми інтерпретації // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. - 2010. - Вип. 102. - С. 40-45. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2010_102_14

Мотрук С. Політичні кризи в Чехословаччині другої половини ХХ ст.: погляд із сьогодення // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2010. - Вип. 19. - С. 71-86. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mzu_2010_19_11

Мотрук, С. Структура та особливості розвитку громадянського суспільства у Чехословаччині (1969-1989 рр.) / С. Мотрук // Історичний журнал. - 2005. - № 1. - С. 27-34.

Мурашко Г. П. Политическая борьба в Чехословакии в 1944–1948 гг. и национализация средств производства. М.: Наука, 1986. – 328 с.

Очерки истории чешской литературы XIX–XX веков. М.: Издательство АН СССР, 1963. – 724 с., илл.

Палінчак М. М. Держава і церква у Чехословаччині в 40-50-х роках ХХ століття // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. - 2010. - Вип. 24. - С. 146-150. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2010_24_23

Пінцак В. Особливості формування режиму народної демократії в Чехословаччині // Історична панорама. Спеціальність : Історія. - 2014. - Вип. 18. - С. 56-64 . - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Istp_2014_18_7

Постоловский Р.М., Пугач Є.П., Страшнюк С.Ю. Встановлення тоталітарних режимів в країнах Центральної та Південно-Східної Європи (1944-1953).- Харків, 2000

Постоловський Р. "Празька весна" 1968 року в Чехословаччині в українській історіографії // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2018. - Вип. 27. - С. 106-119. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mzu_2018_27_8

Постоловський Р. Лібералізація в Чехословаччині 50-х – 60-х років ХХ ст.: історико-філософський аспект // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. - 2015. - Вип. 26. - С. 147-149. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvtvi_2015_26_53

Рапош, Павел. Чехословакия: путь к социализму [Текст] : пер. с словац. / Павел Рапош. - М. : Прогресс, 1988. - 184 с.

Свєженцева О. І. Дослідження тоталітарного режиму в Чехословаччині на рубежі 40–х – 50–х рр. ХХ ст.: через призму документальної новизни // Гілея: науковий вісник. - 2015. - Вип. 102. - С. 145-150. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2015_102_37

Слесаренко А. В. Проблемні аспекти розвитку "паралельної культури" в Чехословаччині (1970–1980-ті роки) // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. - 2012. - Вип. 23. - С. 472-480. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvtvi_2012_23_48

Снитип З., Цесар Я. Чехословацкая революция 1944-1948. –М., 1986.

Страшнюк С.Ю., Пугач Є.П. Політичні кризи та антитоталітарні рухи в країнах Східної Європи (50-80-ті роки ХХ ст.). –Харків, 1998.

Субот О. А. Перша хвиля масових репресій у Чехословаччині у 1948-1950 рр. // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - 2015. - Вип. 44(2). - С. 103-110. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2015_44\(2\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2015_44(2)_21)

Субот О. Політичні переслідування національних меншин у Чехословаччині у 1945 – 1948 рр. // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Історичні науки. - 2015. - Вип. 24. - С. 178-187. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2015_24_29

Субот О. Процес трансформації державно-партійного апарату Чехословаччини у 1953 – 1968 рр. та участь у ньому А. Новотного // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. - 2016. - Вип. 27. - С. 176-182. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvtvi_2016_27_43

Терешко Ю. Словацьке питання у політичному житті Чехословаччини другої половини 40–60-х років ХХ століття // Етнічна історія народів Європи. - 1999. - Вип. 1. - С. 74–79. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_1999_1_26

Філіпчук І. В. Погляди О. Дубчека на розвиток Чехословаччини періоду "Працької весни" // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. - 2013. - Вип. 24. - С. 236-242. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvtvi_2013_24_50

Філіпчук І. В. Розвиток студентського руху в Чехословаччині періоду "Працької весни" // Грані. - 2013. - № 9. - С. 154-159. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2013_9_27

Худіш П. М. Репатріація з Чехословаччини до Закарпаття (1945 - 1948 рр.): хід, сутність та наслідки процесу // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Історичні науки. - 2015. - № 8. - С. 34-43. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlui_2015_8_7

Шик О. Весенее Вторжение – иллюзии и действительность. –М., 1991.

Шніцер І. Вплив Словацького фактора на серпневі події 1968 р. в Чехословаччині // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. - 2023. - Вип. 2. - С. 88-94. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2023_2_11

Шніцер І. О. Кампанія проти словацьких "буржуазних націоналістів" в Чехословаччині (1948–1951 рр.) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. - 2020. - Вип. 1. - С. 224-231. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2020_1_26

Шніцер І. О. Рух за федералізацію Чехословаччини під час "Празької весни" 1968 р. в документах Словацького національного архіву // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Історія. - 2012. - Вип. 28. - С. 180-184. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2012_28_25

Шніцер І. О. Судовий процес над Йозефом Тісо та його вплив на суспільно-політичне життя в Чехословаччині 1946–1947 рр. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. - 2019. - Вип. 2. - С. 127-133. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2019_2_13

Шніцер І. Проблема конституційного врегулювання чесько-словацьких відносин в Чехословаччині в 1946 – 1948 рр. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. - 2022. - Вип. 2. - С. 130-138. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2022_2_14

Шніцер І. Проблеми федералізації Чехословаччини в січні – серпні 1968 р. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. - 2023. - Вип. 1. - С. 99-105. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2023_1_13

Юнгер М. Реакція угорських суспільствознавців на події в Чехословаччині 1968 року // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. - 2010. - Вип. 99. - С. 60-63. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2010_99_18

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Які міграційні процеси мали місце у післявоєнній Чехословаччині?
2. В чому суть аграрної реформи, започаткованої у Чехословаччині у 1945 р.?
3. Яку роль відіграли лютневі події 1948 р. для подальшого розвитку Чехословаччини?
4. Як Ви розумієте чеський «соціалізм з людським обличчям»?
5. Кого із комуністів-реформаторів в Чехословаччині Ви знаєте?
6. Які наслідки подій «празької весни»?
7. Коли в Чехословаччині остаточно оформився дисидентський рух і хто його очолив?

8. Яку роль у здійсненні демократичної революції 1989 р. відіграла організація «Громадянський форум»

9. Назвіть визначних представників чеської та словацької культури означеного періоду.

10. Складіть хронологічну таблицю найголовніших подій (10-15) розвитку Чехословаччини у 1945-1989 рр.

Тема: БОЛГАРІЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ. (2 год.)

1. Болгарія в добу «народної демократії».
2. Становлення тоталітарної держави.
3. Болгарія в 60-80-х рр. Назрівання кризи.
4. Демократична революція 1989 р. Руйнування тоталітарних структур.
5. Розвиток болгарської культури.

Реферати:

1. Вітчизняний фронт: структура та політична програма.
2. Тодор Живков: політичний портрет.
3. Союз демократичних сил Желю Желева.
4. Конституція РБ 1991 р.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Розгляд пропонованої теми слід розпочинати із 9 вересня 1944 р., коли ході повстання політична влада в Болгарії перейшла до рук представників партій, об'єднаних у Вітчизняний фронт (ВФ). Студенти мають: охарактеризувати склад ВФ та його програму; розкрити кроки комуністичних сил, спрямованих на підпорядкування політичного життя країни, що привели до розпаду коаліції та загострення політичного становища. Слід також вказати, що взяття комуністами з літа 1946 р. курсу на повне панування в Болгарії відобразилося на: зміні форми правління (від монархії до республіки); контрольованих виборів до Великих Народних зборів; придушення опозиції; прийняття конституції, яка закріпила тоталітарний комуністичний режим в державі. На основі аналізу нормативних актів, студенти мають обґрунтувати наступ прокомуністичних сил на приватний капітал в державі, розкрити процес поступового запровадження сталінської моделі соціалізму, шляхом реформування економічного сектору та суспільно-політичного життя суспільства.

Обґрунтовуючи становище Болгарії у 1960–80-х рр., студенти мають відзначити вичерпання екстенсивних можливостей розвитку економіки та поступове сповільнення темпів її росту, адже при збереженні командно-адміністративної системи керівництва народним господарством всі реформи були наперед приречені на провал. Разом з тим студенти мають простежити процес поступового зосередження монопольної влади в руках Тодора Живкова, проаналізувати основні положення нової Конституції НРБ 1971 р., яка визначила Болгарію як соціалістичну державу, узаконила всевладдя БКП, закріпивши спеціальною статтею її керівну роль в суспільстві.

Відлік демократичних змін в Болгарії бере початок з 9 листопада 1989 р., коли на засіданні політбюро ЦК БКП було прийнято рішення про "добровільну" відставку Т. Живкова. Студентам належить: розкрити плюралізм програм політичних партій в країні після послаблення позицій БКП; визначити роль національного «круглого стола» у консолідації суспільства; охарактеризувати результати перших вільних виборів до парламенту у червні 1990 р.; висвітлити процес обрання президентом Желю Желева; проаналізувати затверджену Великими Народними Зборами 12 липня 1991 р. Конституцію Республіки Болгарії (РБ), яка гарантувала розмаїтість форм власності та свободу господарської ініціативи, політичний плюралізм, парламентське управління, розподіл влади. Окремо слід проаналізувати проведені в державі економічні реформи. При розгляді останнього питання семінару студенти мають детально охарактеризувати розвиток болгарської культури упродовж 1945-1990 рр.

Джерела

Живков, Тодор. Избранные статьи и речи. Март 1981 г. - июль 1987 г. [Текст] : пер. с болг. / Тодор Живков ; сост. М. Балев. - М. : Политиздат, 1987. - 640 с.

Петрова А. Пятнадцать лет при дворе Живкова // Новое время. - 1990.-№39.

Советско-болгарские отношения, 1983-1986 [Текст] : документы и материалы / М-во иностр. дел СССР, М-во иностр. дел НРБ. - М. : Политиздат, 1988. - 295 с.

Советско-болгарские отношения. Документы и материалы. (1948-1970).-М., 1974.

Советско-болгарские отношения. Документы и материалы. (1971-1981).-М., 1982.

Чериков К. Из записок помощника Тодора Живкова// Новая и новейшая история.- 199.-№6.

Підручники та посібники

Барбара Єславіч. Історія Балкан ХХ століття. Т.2. – К.:Свенас, 2004. (Е)

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки 1945-1990. К., 2003.

Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с. (Е)

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-2013 рр. К., 2014.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець XX – початок XXI ст.). Київ. 2008.

Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи (кін. XVIII – поч. XXI ст.). Острог, 2010.

Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн XX століття. К., 2005

Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи (40-ві 90-ті роки XX ст. Курс лекцій.-К., 1997.

Спеціальна література

Бонев В. О едином, народном и Отечественном фронте в Болгарии. - М., 1973.

Бурдяк В. Інтеграція Республіки Болгарія до Європейського Союзу // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць.. Серія: : Історія, міжнародні відносини. - 2012. - Вип. 9. - С. 23-34. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2012_9_5

Бурдяк В. І. Коаліційний уряд вітчизняного фронту повоєнної Болгарії та боротьба за режим народної демократії // Прикарпатський вісник НТШ. Думка. - 2015. - № 3. - С. 112-122. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_2015_3_14

Валев Л. Б. Болгарский народ в борьбе против фашизма (накануне и в начальный период второй мировой войны). М.: "Наука", 1964. – 372 с.

Валев Л.Б. Исследование по новой и новейшей истории Болгарии. - М., 1986.

Волокитина Т.В. Программа революции: У истоков народной демократии в Болгарии. 1944-1946 гг.-М., 1990.

Георгієва М. Д. До питання про трансформацію виробничих відносин в аграрному секторі економіки Болгарії (1985 – 1989 рр.) // Грані. - 2014. - № 5. - С. 130-133. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2014_5_25

Георгієва М. Д. Розвиток аграрної науки болгарії у 1959-1969 рр. // Молодий вчений. - 2014. - № 1(04). - С. 17-20. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_1\(04\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_1(04)_4)

Георгієва М. Особливості формування аграрних відносин в Болгарії (1948-1960 рр.) // Часопис української історії. - 2013. - Вип. 26. - С. 50-52. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ChasUkr_2013_26_13

Георгієва М. Реформування аграрного сектору економіки Болгарії (1946 - 1958 рр.) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. - 2012. - Вип. 113. - С. 6-8. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2012_113_4

Григорчук, П. С. Політичне протиборство та встановлення тоталітарного комуністичного режиму в Болгарії (1944-1948 рр.) // Вісник інституту історії, етнології і права : зб. наук. праць / ред.кол.: Ю. А. Зінько]. - Вінниця , 2010. -Вип. 8. - С. 96-99.

Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с. (Е)

Докашенко Г. П. Політичні сили повоєнної Болгарії про стратегію розвитку освітянської сфери // Грані Історії. - 2008. - 2008. - С. 290-299. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/grist_2008_2008_33

История Болгарии: в 2 т.. Т. 2 / под ред. П. Н. Третьякова, С. А. Никитина, Л. Б. Валева ; АН СССР Институт славяноведения. - М. : Изд. АН СССР, 1955. - 610 с. (Е)

История и культура Болгарии: К 1300-летию образования болгарского государства / ред. кол.:А.А. Улуныян (отв. ред.) [и др.] ; . - М. : Наука, 1981. - 351 с.

Каковкіна О. М. Особливості розвитку міжнародного туризму у Болгарії у 1970-х – на початку 1990-х рр. // Гуманітарний журнал. - 2015. - № 1-2. - С. 149-157. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gumj_2015_1-2_19

Копылов А.А. Отечественный фронт и народно-демократическая революция в Болгарии.-Львов, 1985.

Краткая история Болгарии: С древнейших времен до наших дней / Г. Г. Литаврин, М. А. Бирман, Б. Н. Билунов и [др.] ; предисл. Д. Ф. Маркова; АН СССР. Ин-т славяноведения и балканистики. - М. : Наука, 1987. - 567 с. (Е)

Кушнар'ов І. В. Інструменти боротьби з політичною корупцією в країнах Центральної та Східної Європи: оцінка ефективності на прикладі Румунії та Болгарії // Політикус. - 2017. - Вип. 4. - С. 58-61. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/polit_2017_4_14

Лахижа М. І. Посткомуністична трансформація: закономірності та особливості в Республіці Болгарія // Аспекти публічного управління. - 2013. - № 2. - С. 27-32. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2013_2_7

Меліш О. О. Виникнення македонського питання та формування політики Болгарії щодо його розв'язання // Грані. - 2014. - № 5. - С. 123-130. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2014_5_24

Мельничук Л. Н. Особливості договору про вступ Румунії та Болгарії до Європейського союзу // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. - 2014. - Вип. Спец. вип.. - С. 466-473 . - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2014_Spets

Мілова, М. Болгарський тоталітаризм: витоки становлення (роль радянського фактора у становленні соціалізму в Болгарії) [Текст] / М. Мілова // Людина і політика. - 2003. - № 3. - С. 72-82

Москва и восточная Европа. Становление политических режимов советского типа. 1949-1953. Очерк истории. (Е)

Осадца І. Вплив членства в НАТО на колишні комуністичні країни (на прикладі Республіки Болгарія) // Історико-політичні проблеми сучасного світу. - 2015. - Т. 29-30. - С. 167-171. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ippss_2015_29-30_22

Постоловський Р.М., Пугач Є.П., Страшнюк С.Ю. Встановлення тоталітарних режимів в країнах Центральної і Південно-Східної Європи (1944-1953).-Харків, 2000.

Прокопєць Л. С. Зовнішня політика Болгарії на початку демократичної трансформації // Панорама політологічних студій. - 2013. - Вип. 10. - С. 28-36. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pps_2013_10_6

Самойленко Н. І. Болгарія: влада і закон (1918–1962 рр.) у дослідженнях українських істориків // Гуржіївські історичні читання. - 2014-2015. - Вип. 8-9. - С. 34-37. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gurit_2014-2015_8-9_14

Самойленко Н. І. Соціальна історія Болгарії в українській історіографії (1986–2013 рр.) // Дриновський збірник. - 2014. - Т. 7. - С. 189-196. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drin_2014_7_26

Сохань П.С. Очерки истории украинско-болгарских связей. - К., 1972.

Стоянова Е. П. Деякі аспекти мовної ситуації в Болгарії у зв'язку з її вступом до Європейського Союзу // Мовознавство. - 2010. - № 6. - С. 11-22. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MoZn_2010_6_3

Страшнюк С. Ю. Під тиском Тіто та диктатом Сталіна: як у Болгарії з'явилася "македонська національна меншина" // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. : Історія. - 2011. - № 965, вип. 43. - С. 171-180. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIS_2011_965_43_21

Страшнюк С.Ю., Пугач Є.П. Політичні кризи та анти тоталітарні рухи в країнах Східної Європи (50-80-і рр.ХХ ст.).-Харків, 1998.

Чекиш Н. В. Проблеми реформування аграрного сектору економіки Болгарії в 90-ті рр. ХХ ст. // Вісник аграрної історії. - 2019. - Вип. 29-30. - С. 236-244. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vai_2019_29-30_33

Шарагіна О. В. Генезис "тихої лірики" (1960–1980 рр. ХХ ст.) в літературному процесі слов'янських народів (Україна, Росія, Болгарія) // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"].

Серія : Філологія. Літературознавство. - 2016. - Т. 277, Вип. 265. - С. 92-97. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufl_2016_277_265_20

Щербань П. М. Спроби лібералізації економічної та політичної системи в Болгарії у 1985-1989 рр.: роль внутрішніх і зовнішніх чинників // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - 2013. - Вип. 37. - С. 231-235. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2013_37_50

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Коли політична влада в Болгарії перейшла до рук представників партій, об'єднаних у Вітчизняний фронт?
2. Які політичні партії увійшли до Вітчизняного фронту?
3. Хто очолив союзна контрольную комісію (СКК) після підписання угоди про перемир'я?
4. Коли Великі Народні Збори затвердили конституцію Народної Республіки Болгарії?
5. Які умови мирного договору, підписаного Болгарією у 1947 р.
6. Яким чином відбулося монопольне зосередження влади у руках Тодора Живкова?
7. Проаналізуйте зміст нової Конституції НРБ 1971 р.
8. В чому суть кампанії «болгаризації»?
9. Коли Великими Народними Зборами була затверджена Конституцію Республіки Болгарії (РБ)?
10. Складіть хронологічну таблицю найголовніших подій (10-15) розвитку післявоєнної Болгарії.

Тема: ЮГОСЛАВІЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ. (2 год.)

1. Відродження Югославії й альтернативи повоєнного розвитку.
2. Встановлення комуністичної диктатури. Будівництво соціалізму “по-радянськи”.
3. Суспільна криза початку 50-х років. Перехід до самоврядного соціалізму.
4. Криза економічної та політичної системи у 80-х роках. Розпад югославської федерації.
5. Розвиток культури югославських народів.

Реферати:

1. Й. Броз Тіто: людина та політик.
2. Сталін-Тіто: історія взаємин двох диктаторів.
3. Самоврядний соціалізм за югославським зразком.
4. Розпад Югославії.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Розглядаючи питання післявоєнного розвитку Югославії, студентам належить: охарактеризувати втрати країни у війні; шкоду, завдану економіці; жорстоку політичну боротьбу між силами, об'єднаними в межах народно-визвольного фронту (НВФ) та опозицією. Простежуючи процес встановлення комуністичної диктатури в країні студенти мають охарактеризувати перші післявоєнні вибори до Народної Скупщини, на яких перемогли представники КПЮ на чолі з Й.Тіто та взяли курс на прискорену комунікацію країни.

Студентам слід усвідомити, що соціально-економічні передумови утвердження тоталітаризму в Югославії полягали в економічній відсталості країни, посиленій воєнною руїною й неминучою люмпенізацією населення. Далися взнаки також відсутність демократичних традицій, зрідший за роки війни вплив Радянського Союзу й КПЮ, а також те, що стара державна система була замінена ще в ході визвольної війни і комуністи Югославії взяли курс на встановлення своєї влади раніше, ніж деінде. Як наслідок у 1947-1946 рр. в Югославії в основному завершилося формування тоталітарної моделі суспільного ладу за радянським зразком.

Розкриваючи передумови суспільної кризи 1950-х років в Югославії, студенти мають розкрити основні причини погіршення взаємовідносин між Югославією та СРСР, в основі яких лежав особистий конфлікт Сталін-Тіто. Детальному аналізу підлягають економічні реформи початку 50-х років, що стали першими кроками в напрямку до ринково-орієнтованої економіки й сприяли певному підвищенню ефективності

виробництва, зростанню продуктивності суспільної праці. Студентам слід звернути увагу на особливості зовнішньо-політичного розвитку Югославії. Разом з тим, студенти мають зрозуміти, що реформи середини 60-х рр. так і не досягли запланованих успіхів й, навпаки, призвели до посилення розриву в економічному рівні між республіками. Посилився процес республіканської ізоляції, а міжнаціональні відносини продовжували загострюватись. Криза соціалізму в Югославії наступила у грудні 1971 р., коли рішенням Президії СКЮ процес реформ був грубо перерваний.

Слід констатувати, що смерть Тіто 4 травня 1980 р. прискорила економічну й політичну кризу Югославії. Почалась агонія суспільної системи в країні, що виявилось, передусім, у сфері економіки. Її безпосередніми причинами стали низька економічна ефективність господарства, зростання світових цін на енергоносії й сировину, а також ріст зовнішньої заборгованості. Спроба керівництва провести нову серію економічних реформ закінчилася повним провалом і лише прискорила децентралізаторські тенденції в республіках. У цьому контексті студенти мають проаналізувати причини та особливості здійснення антитоталітарної революції у союзних республіках, розкрити основні фактори та причини розпаду Югославії, вказати на її трагічні наслідки. Окремим аспектом є характеристика культурного розвитку народів Югославії у післявоєнний період.

Джерела

Встречи и переговоры на высшем уровне руководителей СССР и Югославии в 1946–1980 гг. Том второй 1964–1980. М., 2017. 944 с.

Встречи и переговоры на высшем уровне руководителей СССР и Югославии в 1946–1980 гг. Том первый: 1946–1964. М., 2014. 880 с.

Македония: Документы истории и культуры. - София, 1978.

Македония: путь к самостоятельности. Документы. - М., 1997.

Международные организации и кризис на Балканах. Документы. Т. 1–2, 3. М.: Индрик, 2000. – 496 с.; 288 с.

Начало советско-югославского конфликта. Протоколы заседаний Политбюро ЦК КПЮ 19 февраля - 7 июля [Текст] // Вопросы истории. - 2008. - № 8. - С. 3-23.

Словения. Путь к самостоятельности: Документы / Сост. и отв. редактор Е. Ю. Гуськова. — Москва: Индрик, 2001. — 552 с.

Югославия в огне: Документы, факты, комментарии (1990-1992). –М., 1992.

Югославия: участники событий вспоминают / Сост. и отв. ред. Е. Ю. Гуськова. — СПб.: Владимир Даль, 2021. — 527 с.

Югославский кризис и Россия: Документы, факты, комментарии (1990-1993). –М., 1993. (Е)

Підручники та посібники

Барбара Єлавіч. Історія Балкан ХХ століття. Т.2. – К.:Свенас, 2004. (Е)

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки 1945-1990. К., 2003.

Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с. (Е)

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-2013 рр. К., 2014.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Київ. 2008.

Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи (кін.ХVІІІ – поч.ХХІ ст.). Острого, 2010.

Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн ХХ століття. К., 2005

Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи (40-ві 90-ті роки ХХ ст. Курс лекцій.-К., 1997.

Спеціальна література

Асатуров С. К. Фактор націоналізму у розпаді Югославії // Зовнішні справи. - 2020. - № 9-10. - С. 26-32. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zovsp_2020_9-10_7

Барбара Єлавіч. Історія Балкан ХХ століття. Т.2. – К.:Свенас, 2004. (Е)

Бейліс О.С. Новітня історія Югославії (1918-1974 рр.). – Львів, 1975.

Бірюкова О. О. Югославізм: цивілізаційний проект чи націоналістична ідеологія? // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Питання політології. - 2011. - № 984, вип. 19. - С. 222-230. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPP_2011_984_19_43

Василишин М. Б. Сербська неореалістична проза 60-70-х років у контексті літератури тогочасної Югославії // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського. - 2012. - Вип. 19. - С. 223-231. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kdsm_2012_19_32

Вопросы социальной, политической и культурной истории Юго-Восточной Европы. - М., 1984.

Газін, В. П. Косово: прецедент чи виключення із правил [Текст] : монографія / В. П. Газін // Актуальні проблеми сучасності: історія, світова політика. - 2009. - С. 215-239.

Гибианский Л.Я. Советский Союз и новая Югославия. 1941-1947гг. -М., 1987.

Гиренко Ю.С. Сталин - Тито. - М., 1991. (Е)

Гуменюк А. Г. Порушення прав людини під час конфлікту в колишній Югославії // Науковий вісник Дипломатичної академії України. - 2000. - Вип. 4. - С. 182-195. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2000_4_20

Гуменюк Я. Щодо аналізу економічної складової санкцій ООН під час проведення операцій в колишній Югославії // Актуальні проблеми міжнародних відносин. - 2011. - Вип. 96(2). - С. 106-112. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_96\(2\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_96(2)_22)

Гутник В. В. Право на захист у практиці діяльності Комітету з прав людини, Міжнародного Трибуналу для колишньої Югославії та Міжнародного кримінального суду // Адвокат. - 2010. - № 1. - С. 29-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2010_1_4

Гутник В. В. Принцип non bis in idem у практиці діяльності Комітету з прав людини, Міжнародного Трибуналу для колишньої Югославії та Міжнародного кримінального суду // Адвокат. - 2009. - № 10. - С. 34-37. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2009_10_6

Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с. (Е)

Дубинянский, М. Иосип Броз Тито : балканский упрямец / М. Дубинянский // Личности. - 2009. - № 4. - С. 69-91.

Захарова О. Тетяна Окуневська – "народна актриса" повоєнної Югославії. Театр і кінематограф як засоби міжкультурної комунікації // Актуальні питання гуманітарних наук. - 2021. - Вип. 39(1). - С. 110-116. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2021_39\(1\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2021_39(1)_20)

История македонского народа. – Скопье, 1975. (Е)

История Югославии. В 2-х т.-Том 2. -М., 1963.

Каменецкий В.М. Политическая система Югославии. – М., 1991.

Козак, Х. Довічний президент Югославії [Текст] : колишнього слюсаря шанували і президенти, і монархи, і прості громадяни / Христина Козак // Історія. - 2015. - Травень, № 5. - С. 19.

Кузнечевский В. Д. Эволюция югославской концепции социализма. М.: Институт славяноведения и балканистики РАН, 1990. – 188 с.

Кузнечевский В.Д. Эволюция югославской концепции соцреализма. - М., 1990.

Масний В. О. Безпекова складова відносин США та Югославії середини 1940-х – середини 1960-х рр. // Гілея: науковий вісник. - 2018. - Вип. 139(1). - С. 170-173. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2018_139\(1\)_36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2018_139(1)_36)

Меренич І. О. Геополітична ніша Балкан у системі міжнародних відносин до та після розпаду Югославії // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія. - 2012. - Т. 20, вип. 22(4). - С. 272-278. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdufsp_2012_20_22\(4\)_55](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdufsp_2012_20_22(4)_55)

Милованов В.С. Советско-югославские экономические отношения. - М., 1978.

Митрович, М. Югославская действительность в анонимных посланиях Йосипу Броз Тито (1956-1966 годы) / М. Митрович // Славяноведение. - 2008. - № 3. - С. 48-59.

Москва и восточная Европа. Становление политических режимов советского типа. 1949-1953. Очерк истории. (Е)

Мусатов В.Л. Предвестники бури // Политические кризисы в Восточной Европе (1951-1981). - М., 1996.

Ноголь А.В. Роль Канади у врегулюванні конфлікту в країнах колишньої Югославії // Науковий вісник Дипломатичної академії України. - 2016. - Вип. 23(2). - С. 82-87. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2016_23\(2\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2016_23(2)_13)

Овсійчук В.В. Образотворче мистецтво Югославії. Нарис історії. - К., 1983.

Писарев Ю.А. Образование югославского государства. - М., 1975.

Підлущкий, О. Йосип Броз Тіто : фундатор "іншого" соціалізму [Текст] / О. Підлущкий // 25 портретів на тлі епохи. - Х., 2012. - С. 105-121

Руда В. В. Розвиток інтеграційної співпраці західноєвропейських країн під час конфліктів у колишній Югославії // Грані Історії. - 2008. - 2008. - С. 325-333. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/grist_2008_2008_37

Саган Г. Відродження релігійного життя українців Югославії після Другої світової війни // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Історичні науки. - 2019. - Вип. 29. - С. 33-39. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2019_29_6

Саган Г. Державне регулювання церковної політики у соціалістичній Югославії після другої світової війни // Українське релігієзнавство. - 2009. - № 49. - С. 135-145. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukr_2009_49_10

Саган Г. Контакти у сфері культури українців Югославії з громадськістю інших країн упродовж 1980 - 1990-х років // Наукові записки [Національного університету

"Острозька академія"]. Історичні науки. - 2013. - Вип. 21. - С. 71-77. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2013_21_13

Саган, Г. Відсталі регіони в Югославії: проблема розвитку (70-80-ті роки ХХ ст.) / Г. Саган // Історичний журнал. - 2007. - № 4. - С. 21-26

Славин Г.М. Освободительная война в Югославии (1941-1945 гг.).-М., 1965.

Социалистическая Федеративная Республика Югославия. - М., 1985.

Степанова А. Г. Гуманітарна діяльність ООН в колишній Югославії // Науковий вісник Дипломатичної академії України. - 1999. - Вип. 2. - С. 68-78. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_1999_2_13

Стругар В. Югославия в огне войны 1941–1945. М.: "Наука", 1985.

Тетерук А. Історико-правові причини конфлікту в колишній Югославії та на сході України і їх порівняння // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки. - 2017. - № 865. - С. 51-55. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2017_865_9

Шахін Ю. В. Чому розпалась Югославія? Версії української історіографії // Записки історичного факультету. - 2013. - Вип. 23. - С. 364 - 377. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zif_2013_23_27

Шимкевич К. "Подолання минулого": досвід врегулювання протиріч у постконфліктних суспільствах на прикладі колишньої Югославії // Гілея: науковий вісник. - 2013. - № 75. - С. 146-149. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_75_63

Шимкевич К. Роль ООН у вирішенні проблеми військових злочинів під час міжетнічного конфлікту в Югославії (1990-ті рр.) // Південний архів. Сер. : Історичні науки. - 2009. - Вип. 30. - С. 21-26. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pain_2009_30_4

Шофман А.С. Очерки истории Македонии и македонского народа: В 2-х т. - Казань, 1960.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Охарактеризуйте втрати Югославії у Другій світовій війні.
2. Чому в Югославії найшвидше завершилося формування тоталітарної моделі суспільного ладу за радянським зразком?
3. В чому суть особистого конфлікту між Сталіном та Тіто?
4. Як Ви розумієте зміст «самоврядного соціалізму»?
5. Коли помер Й. Тіто?
6. Які наслідки міжнаціональних зіткнень в автономному краї Косово?

7. Назвіть причини розпаду Югославії.
8. Хто такий С. Мілошевич і яка його доля?
9. Яких Ви знаєте визначних діячів культури Югославії.
10. Складіть хронологічну таблицю найголовніших подій (10-15) розвитку післявоєнної Югославії.

Тема: УГОРЩИНА В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ. (2 год.)

1. Період «народної демократії» (1944-1947 роки). Особливості соціалістичного будівництва наприкінці 1940-х – 1953 роках.
2. Спроби соціалістичного оновлення та демократизації суспільного життя (1953-1955) роки. Поглиблення кризи та крах ракошизму (березень 1955 – жовтень 1956 року).
3. Народна революція 1956 року. Угорські реформи 1960-1970-х років. «Епоха» Я. Кадара.
4. Революція кінця 1980-х – початку 1990-х років, її розвиток та особливості.
5. Культура Угорщини в другій половині ХХ ст.

Реферати:

1. Імре Надь: людина та політик.
2. Режим особистої влади М. Ракоші.
3. Визначні діячі демократичної революції в Угорщині кінця 1980-х – початку 1990-х рр.
4. Визначні діячі угорської культури другої половини ХХ ст.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Тема семінарського заняття охоплює історію Угорщини від звільнення її від нацистів до демократичної революції кінця 1980-х – початку 1990-х років. Студенти повинні розуміти особливості періоду «народної демократії» в Угорщині, а також усвідомити передумови, причини та механізми встановлення в державі тоталітарного режиму та його функціонування до 1953 р. Лібералізація суспільного життя та крах ракошизму привели до народної революції 1956 р., яка була жорсткою придушена військами країн соціалістичного табору. Студенти мають не лише відтворити події революції, але й проаналізувати їх з позицій демократичних цінностей, прав та свобод людини і громадянина. Спроба комуністів утримати владу, змусила останніх вдатися до реформ, наслідки яких були короточасними. Студенти мають зрозуміти особливості правління Я. Кадара, які в результаті привели до демократичної революції кінця 1980-х – початку 1990-х рр. Глибоко аналізуючи революційні процеси, здобувачі мають виокремити особливості угорської демократичної революції, у порівнянні з іншими країнами соціалістичного табору. Останнє питання присвячене розвитку культури Угорщини у другій половині ХХ ст. Окрім характеристики загальних рис та особливостей студенти мають проаналізувати окремі галузі культури, визначити відомих її представників.

Джерела

Підручники та посібники

Барбара Єлавіч. Історія Балкан ХХ століття. Т.2. – К.:Свенас, 2004. (Е)

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки 1945-1990. К., 2003.

Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с. (Е)

История Венгрии в 3 т. -М.: Наука. -1971-1976. Т. 2 / ред. кол.: Т. М. Исламов, Р. А. Авербух, Ю. А. Писарева ; 599 с.

История Венгрии: В 3-х т. - М., 1971-

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-2013 рр. К., 2014.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Коротка історія Угорщини. - Ньїредьгаза, 1997.

Краткая история Венгрии. - М., 1991.

Краткая история Венгрии: С древнейших времен до наших дней / Т. М. Исламов, А. И. Пушкаш, В. П. Шушарин; отв. ред. Т. М. Исламов ; АН СССР. Ин-т славяноведения и балканистики. - М. : Наука, 1991. - 607 с.

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Київ. 2008.

Очерки новой и новейшей истории Венгрии. - М., 1963.

Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи (кін.ХVІІІ – поч.ХХІ ст.). Острог, 2010.

Чизмадиа А., Ковач К., Асталош Л. История Венгерского государства и права. - М., 1986.

Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн ХХ століття. К., 2005

Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи (40-ві 90-ті роки ХХ ст. Курс лекцій.-К., 1997.

Спеціальна література

Бакланова Н. М., Букач В. М. Прояви політичної антикультури в "молодих демократіях" Центральної та Східної Європи: кейс Угорщини // Політик. - 2020. - Вип. 1. - С. 46-51. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/polit_2020_1_9

Бариська Я. О. Формування демократичних інститутів в Угорщині (кінець 1980-х – 1990-ті роки) // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія :

Право. - 2015. - Вип. 35(2.1). - С. 10-15. - Режим доступу:
[http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_35\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_35(2))

Бусленко В. В. Конвертаційні стратегії влади та політичної опозиції в Угорщині в 1990-их рр // Політичне життя. - 2019. - № 3. - С. 18-24. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/pollife_2019_3_5

Бутирська І. В. Членство Угорщини в ЄС та її соціальні реформи // Гілея: науковий вісник. - 2014. - Вип. 91. - С. 394-399. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_91_96

Держалюк М. С. Формування кордонів у Центрально-Східній Європі за наслідками Другої світової війни (на прикладі Угорщини) // Суспільно-політичні процеси. - 2023. - Вип. 22. - С. 269-300. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubpolpr_2023_22_11

Іллар К. Я. Нові пріоритети зовнішньої політики Угорщини в 1994-1998 роках: розвиток і реалізація // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. - 2014. - Вип. 1. - С. 107-111. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2014_1_19

Іллар К. Я. Передумови формування концептуальних засад зовнішньополітичних пріоритетів Угорщини // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Історія. - 2013. - Вип. 1. - С. 120-124. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2013_1_19

Капітан Л. І. Події 1956 р. в Угорщині: відлуння у Радянському Закарпатті // Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки. - 2014. - № 9. - С. 126-131. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuI_2014_9_26

Кіш Є. Б. Особливості формування громадянського суспільства Угорщини у ХХ столітті // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Історія. - 2013. - Вип. 1. - С. 99-103. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2013_1_16

Кобаль В. І. Особливості управління та організації освітнього процесу в університетах Угорщини в 60-і роки ХХ століття [Електронний ресурс] / В. І. Кобаль // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія : Педагогіка та психологія. - 2017. - Вип. 2. - С. 199-202. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdupp_2017_2_62

Кольцов В. М. Різновиди, вияви й етапи розвитку протестності та нонконформізму (на прикладі режимів "реального соціалізму" в Польщі, Угорщині та Чехословаччині 40-х – 80-х рр. ХХ ст.) // Політикус. - 2017. - Вип. 6. - С. 15-21. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/polit_2017_6_5

Леррі Р. Діяльність малих церков в умовах посилення авторитарних тенденцій у політичному житті гортійської Угорщини у 40-х роках ХХ століття // Культурологічний

альманах. - 2022. - Вип. 4. - С. 61–70. - Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/cultal_2022_4_9

Ліхтей І. Події 1956 року в Угорщині й позиція ООН // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2017. - Вип. 26. - С. 486-498. - Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mzu_2017_26_32

Лозовий В. С. Гуманітарна політика Угорщини на Закарпатті: історичні витоки та сучасна реалізація // Стратегічні пріоритети. - 2019. - № 3-4. - С. 15-21. - Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2019_3-4_4

Лушай В. І. Діяльність І. Надя та його роль у подіях жовтня– листопада 1956 р. в Угорщині // Література та культура Полісся. - 2009. - Вип. 49. - С. 87-92. - Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ltkp_2009_49_15

Мателешко Ю. Політика "м'якої сили" Угорщини на Закарпатті: цілі, суб'єкти, напрями // Геополітика України: історія і сучасність. - 2018. - Вип. 2. - С. 253-270. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gpuis_2018_2_11

Мусатов В.Л Янош Кадар и время реформ в Венгрии // Новая и новейшая история.1990. №3

Пендзей І. Від "епохи М. Горті" до "епохи Я. Кадара": передісторія комуністичного тоталітарного режиму в Угорщині // Галичина. - 2013. - Ч. 22-23. - С. 263-271. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nikp_2013_22-23_33

Пендзей І. В. Карой Грос: основні пріоритети політики реформ (1987-1989 рр.) // Проблеми всесвітньої історії. - 2018. - № 2. - С. 118-131. - Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/prwh_2018_2_11

Пендзей І. Соціально-економічні та політичні перетворення в Угорщині (1988–1990 рр.) // Вісник Прикарпатського університету. Історія. - 2010. - Вип. 18. - С. 110-118. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_Ist_2010_18_19

Перга Т. Ю. Відносини Угорщини з сусідніми країнами у ХХ – на початку ХХІ ст. // Проблеми всесвітньої історії. - 2021. - № 3. - С. 74-91. - Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/prwh_2021_3_5

Попович Т. П. Особливості формування виборчої системи в Угорщині в 1980-ті – 1990-ті роки // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2019. - Вип. 59(1). - С. 70-73. - Режим доступу:

[http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2019_59\(1\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2019_59(1)_16)

Пронько В.А. Угорщина. Трагедія 1956 р. // Український історичний журнал.1997. №5

Скиба І. Економічні реформи в Угорщині (кінець 1950-х–1960-і роки) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. - 2022. - Вип. 2. - С. 139-146. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2022_2_15

Скиба І. І. Держава і протестантські церкви в Угорщині у 1948 – 1989 рр. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. - 2021. - Вип. 2. - С. 103-109. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2021_2_15

Скиба І. І. Державно-церковні відносини в Угорщині в 1956 – 1989 рр. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. - 2020. - Вип. 1. - С. 232-238. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2020_1_27

Скиба І. І. Янош Кадар як політичний діяч Угорщини // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. - 2019. - Вип. 1. - С. 166-172. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuist_2019_1_20

Ткач Д. І. Вступ до НАТО - перший етап інтеграції Угорщини до європейських та євроатлантичних структур // Науковий вісник Дипломатичної академії України. - 2003. - Вип. 8. - С. 231-242. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2003_8_22

Ткач Д. І. Лібералізація господарської діяльності в Угорщині як перший крок на шляху економічних трансформацій (досвід 90-х років ХХ сторіччя) // Вчені записки університету "КРОК". Серія : Економіка. - 2016. - Вип. 43. - С. 33-44. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzuk_2016_43_7

Ткач Д. І. Процес інтеграції Угорщини до Європейського Союзу // Науковий вісник Дипломатичної академії України. - 2002. - Вип. 7. - С. 176-185. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2002_7_20

Ткач Д. І. Формування ринкової фінансово-кредитної системи в Угорщині (досвід 90-х років ХХ сторіччя) // Вчені записки університету "КРОК". Серія : Економіка. - 2016. - Вип. 44. - С. 24-34. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzuk_2016_44_6

Юнгер М. "Процес філософів" 1973 року як спроба зупинити розвиток інакомислення в Угорщині // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2017. - Вип. 26. - С. 290-306. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mzu_2017_26_17

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Які причини слабкості антинацистського опору в Угорщині?
2. В чому суть державного перевороту Франца Салаші?
3. Назвіть заходи Тимчасового уряду Угорщини після звільнення країни від нацистів.
4. Назвіть особливості соціалістичного будівництва в Угорщині наприкінці 1940-х – 1953 рр.
5. Назвіть реформаторські заходи уряду І. Надя.
6. Які причини падіння режиму М. Ракоші.
7. Назвіть основні етапи народної революції 1956 р. в Угорщині.
8. В чому зміст угорських реформ 1960 – 1970-х рр.
9. Чому демократичну революції кінця 1980-х рр можна визначити як «переговорну».
10. Назвіть найвизначніших діячів угорської культури другої половини ХХ ст.
11. Складіть хронологічну таблицю найголовніших подій (10-15) розвитку Угорщини в 1945-1990 рр.

Тема: РУМУНІЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ. (2 год.)

1. Період «народної демократії» (1945-1948 роки).
2. Соціально-економічний та політичний розвиток румунського суспільства наприкінці 1940-х – 1965 років.
3. Становлення та розвиток диктатури Н. Чаушеску, її особливості.
4. «Бухарестська весна». Народна революція 1989 року, її особливості та розвиток.
5. Культура Румунії в другій половині ХХ ст.

Реферати:

1. Режим генерала Антонеску.
2. Утворення Румунської народної республіки.
3. Н. Чаушеску: людина та політик.
4. «Бухарестська весна»
5. Визначні діячі культури Румунії другої половини ХХ ст.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Розглядаючи тему семінарського заняття, студенти мають пригадати, що Румунія у Другій світовій війні брала участь на боці нацистської Німеччини та обґрунтувати причини такої позиції. Окрім того, студенти мають пояснити причини слабкості антинацистського руху в країні. Використовуючи надбання вітчизняної та зарубіжної історіографії, студенти мають проаналізувати події перевороту 23 серпня 1944 р. Аналізу підлягає також боротьба політичних партій за владу після закінчення війни, ліквідацію монархії та створення Румунської народної республіки. Особливої уваги заслуговує висвітлення розвитку промисловості та сільського господарства Румунії в 1940 – 1960-х рр. Важливим є розуміння студентами етапів становлення та розвитку особистої диктатури Н. Чаушеску. При цьому варто усвідомити умови та ознаки «Бухарестської весни». Після цього студенти мають глибоко проаналізувати соціально-економічний розвиток Румунії у першій половині 1980-х рр. та визначити причини Народної революції 1989 р., встановити її основні етапи та наслідки. Насамкінець студенти мають розкрити основні тенденції розвитку культури Румунії у другій половині ХХ ст. та визначити відомих її діячів.

Джерела

Підручники та посібники

Барбара Єлавіч. Історія Балкан ХХ століття. Т.2. – К.:Свенас, 2004. (Е)

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки 1945-1990. К., 2003.

Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с. (Е)

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-2013 рр. К., 2014.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Київ. 2008.

Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи (кін.ХVІІІ – поч.ХХІ ст.). Острог, 2010.

Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн ХХ століття. К., 2005

Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи (40-ві 90-ті роки ХХ ст. Курс лекцій.-К., 1997.

Спеціальна література

Бурдяк В. І. Трансформація політичного режиму в Румунії: труднощі початку переходу до демократії // Прикарпатський вісник НТШ. Думка. - 2016. - № 3. - С. 87-105. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_2016_3_11

Восточная Европа на историческом переломе. Очерки революционных преобразований 1989-1990 гг. - М., 1991.

Дроздов В. В. Російська періодика про розвиток подій в Румунії в 50-х – 60-х рр. ХІХ ст. // Історична панорама. Спеціальність : Історія. - 2009. - Вип. 8. - С. 84-97. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Istp_2009_8_9

Завгородня Т., Цибанюк О. Управління системою фізичного виховання і спорту Румунії: нормативні засади (1948–1989) // Педагогічний дискурс. - 2016. - Вип. 20. - С. 68-72. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/0peddysk_2016_20_12

Златін О. Особливості становлення зовнішньої політики посткомуністичної Румунії // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2015. - Вип. 24. - С. 211-231. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mzu_2015_24_15

Ковалець Л. М. Український поет із Румунії Кирило Куцюк-Кочинський у світлі мемуарів та поетичного самовираження // Слово і час. - 2018. - № 7. - С. 11-23. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sich_2018_7_4

Кузьмина М.Т. Искусство Румынии. - М., 1966.

Лебедев Н.И. Румыния в годы Второй мировой войны. - М., 1961.

Левит И.Э. Участие фашистской Румынии в борьбе против СССР. Кишинев, 1985.

Малець О. О. Етнокультурний розвиток румунів Закарпаття 1944-90 рр. ХХ століття // Вісник Закарпатського художнього інституту. - 2015. - Вип. 7. - С. 195-200. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/newtracaar_2015_7_46

Марына В.В. 1944-1945 годы: Ждали ли русских в Восточной Европе // Славяноведение. 1991. №1

Мельничук Л. Концептуальні засади відносин Румунії з Європейськими Співтовариствами (1980 – початок 1990-х рр.) // Історико-політичні проблеми сучасного світу. - 2018. - Т. 37-38. - С. 181-196. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ippss_2018_37-38_23

Мельничук Л. Оціночний етап інтеграції Румунії як складова вступу до Європейського Союзу (1995-1999 рр.) // Історико-політичні проблеми сучасного світу. - 2014. - Т. 27-28. - С. 71-76. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ippss_2014_27-28_15

Мельничук Л. Передумови та становлення відносин Румунії з Європейськими Співтовариствами (1960 – 1970-ті рр.) // Історико-політичні проблеми сучасного світу. - 2017. - Т. 35-36. - С. 128-134. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ippss_2017_35-36_17

Мельничук Л. Підсумки та наслідки імплементації вступу Румунії до ЄС // Історико-політичні проблеми сучасного світу. - 2013. - Т. 25-26. - С. 264-269. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ippss_2013_25-26_53

Носенко Т. І. Корнелій Ірод – український письменник Румунії (феномен творчості) // Слово і час. - 2019. - № 10. - С. 90-100. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sich_2019_10_12

Потапов В.И. Судьба диктатора Чаушеску. // Новая и новейшая история. 1990. №4

Сарафінчан Л. Євроатлантична та європейська інтеграція Румунії в контексті міжнародної безпеки // Історико-політичні проблеми сучасного світу. - 2010. - Т. 21-22. - С. 273-278. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ippss_2010_21-22_58

Сталинские «чистки» в компартиях Центральной и Восточной Европы // Вопросы истории. 1993. №2

Цибанюк О. О. Генеза розвитку системи фізичного виховання Румунії: реформування нормативно-правової бази (1948–1957 рр.) // Інноваційна педагогіка. - 2020. - Вип. 22(4). - С. 38-42. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2020_22\(4\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2020_22(4)_9)

Шімон І. П. Демократична революція в Румунії 1989 р.: передумови, зміст, особливості // Форум права. - 2015. - № 1. - С. 371–376. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

Эдвард Бэр. Целуй руку, которую не можешь укусить // Иностранная литература. 1992. №4-5

Яворська І. Репатріація буковинського єврейства до Румунії в 1944 – 1946 рр. // Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. - 2013. - Вип. 676-677. - С. 37-42. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvchnuipmv_2013_676-677_9

Язькова А.А. Конец «золотой эпохи» Чаушеску // Вопросы истории. 1991.-№9-10.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Назвіть причини участі Румунії у Другій світовій війні на боці нацистської Німеччини.
2. Які умови перемир'я були висунуті Радянським Союзом керівництву Румунії.
3. Як в румунській та радянській історіографії трактуються події 23 серпня 1944 р.
4. Які ви знаєте національні політичні партії Румунії після звільнення Румунії від нацистів.
5. В яких умовах Румунія перестала бути монархією.
6. Обґрунтуйте етапи становлення та розвитку диктатури Н. Чаушеску.
7. Які причини та ознаки «бухарестської весни».
8. Які наслідки демократичної революції 1989 р.
9. Назвіть найвизначніших діячів румунської культури другої половини ХХ ст.
10. Складіть хронологічну таблицю найголовніших подій (10-15) розвитку Румунії в 1945-1990 рр.

Тема: АЛБАНІЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ. (2 год.)

1. Утвердження комуністичного режиму. Радянсько-албанські відносини.
2. Становлення та особливості авторитарного режиму Е. Ходжі.
3. Назрівання суспільно-політичної кризи в Албанії у 1980-ті роки.
4. Демократична революція кінця 1980-х – початку 1990-х років, її розвиток та особливості.
5. Культура Албанії в другій половині ХХ ст.

Реферати:

1. Е. Ходжа: людина та політик.
2. Конституція Албанії 1976 р.
3. Демократична революція кінця 1980-х рр. в Албанії.
4. Визначні діячі культури Албанії другої половини ХХ ст.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Вивчення теми слід розпочати із формування антинацистського та антифашистського руху опору в Албанії, визначивши при цьому роль Комуністичної партії Албанії та новостворених органів революційної влади. Детальному аналізу мають бути піддані економічний та політичний розвиток Албанії після звільнення країни. Важливо проаналізувати різні аспекти радянсько-албанських відносин та вказати на їх значення для розвитку країни. Слід обґрунтувати причини погіршення цих відносин наприкінці 1950-х рр. та зближення країни із Китаєм. Разом з тим, студенти мають висвітлити посилення монополії КПА (згодом Албанської партії праці (АПП)) на владу та встановлення тоталітарного режиму. Важливо проаналізувати проведені реформи та продемонструвати прагнення Е. Ходжа ізолювати країну. Черговим етапом розвитку країни є назрівання суспільно-політичної кризи 1980-х років, наслідком якої була демократична революція. Останнім питанням є висвітлення усіх сфер культурного розвитку Албанії у другій половині ХХ ст.

Джерела

Підручники та посібники

Барбара Єславіч. Історія Балкан ХХ століття. Т.2. – К.:Свенас, 2004. (Е)

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.

Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки 1945-1990. К., 2003.

Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с. (Е)

История Румынии нового и новейшего времени. - М., 1964.

История Румынии. 1918-1970. - М., 1970.

История Румынии: В 2-х т. - М., 1971.

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-2013 рр. К., 2014.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Краткая история Румынии. С древнейших времен до наших дней.- М., 1987

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Київ. 2008.

Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи (кін.ХVІІІ – поч.ХХІ ст.). Острогоз, 2010.

Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн ХХ століття. К., 2005

Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи (40-ві 90-ті роки ХХ ст. Курс лекцій.-К., 1997.

Спеціальна література

Арш Г.Л., Сенкевич М.Г., Смирнова Н.Д. Краткая история Албании. - М., 1965.

Бурдяк В. Трансформаційні зміни в Албанії на зламі століть // Історико-політичні проблеми сучасного світу. - 2015. - Т. 29-30. - С. 93-98. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ippss_2015_29-30_8

Грижас Р.Й. В стороне от социалистической интеграции / Проблемы экономической интеграции социалистических и капиталистических стран. - М., 1976.

Зібері І., Рова Л., Мучо К. Вплив монетарної і фінансової політики на прямі іноземні інвестиції в Албанії в 1990–2009 рр. // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 9. - С. 311-320. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_9_40

Иванова Ю.В. Северная Албания в XIX - начале XX вв.: общественная жизнь. - М., 1973.

Конституция и основные законодательные акты Народной Республики Албания. Пер. с албан. - М., 1951.

Краткая история Албании. - М., 1992.

Решетников Л. Советско-албанский конфликт // Коммунист. - 1990.-№9.

Сенкевич М.Г. Освободительное движение албанского народа. - М., 1960.

Смирнова Н.Д. Образование Народной Республики Албания. 1939-1946 гг.-М., 1960.

Тягуненко Л.В. Развитие экономики Народной Республики Албания. М.: Наука, 1960.

Юркевич С. Искусство народов Албании. - М., 1958.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Назвіть особливості руху Опору в Албанії.
2. Охарактеризуйте міжнародне становище Албанії після Другої світової війни.
3. Проаналізуйте розвиток радянсько-албанських відносин.
4. Які причини радянсько-албанського конфлікту.
5. Які причини формування тоталітарного режиму в Албанії.
6. В чому суть особистої диктатури Е. Ходжі.
7. Які ознаки суспільно-політичної кризи 1980-х рр. в Албанії.
8. Охарактеризуйте, причини, хід та наслідки демократичної революції в Албанії.
9. Назвіть найвизначніших діячів румунської культури другої половини ХХ ст.
10. Складіть хронологічну таблицю найголовніших подій (10-15) розвитку Румунії в 1945-1990 рр.

Тема: ГРЕЦІЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ. (2 год.)

1. Громадянська війна (1946-1949 рр.). Реконструкція та модернізація.
2. Військовий переворот 1967 р. та режим «чорних полковників».
3. Греція в умовах відновленої демократії (1974-1989).
4. Греція – складова об'єднаної Європи.
5. Розвиток культури Греції.

Реферати:

1. Громадянська війна в Греції.
2. Політична боротьба у Греції в 1950-х рр.
3. Папандреу: людина та політик.
4. Конституція Греції 1975 р.
5. Визначні діячі культури Греції другої половини ХХ ст.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

Поразка лівих сил на парламентських виборах 1946 р. призвела до початку громадянської війни в країні. Не бажаючи признавати їх результатів, прихильники прокомуністичних сил вирішили силовими методами здобути владу, однак вони зазнали поразки. Студенти мають детально розглянути найбільші військові операції цієї війни. Наступний період реконструкції та модернізації передбачали якісні зміни в розвитку країни. Студенти мають усвідомити особливості внутрішньої та зовнішньої політики 1950 – середини 190-х рр.. Детальному аналізу підлягають причини та умови встановлення режиму «чорних полковників» та їх заходи із відновлення економіки. Наступний період – відновленої демократії, передбачав відхід від авторитаризму та перехід до парламентських методів боротьби, в результаті яких при владі тривалий час були соціалістичні уряди. Однак, через складне економічне становище, на парламенських виборах 1990 р. перемогу отримали народні демократи, які й сформували уряд. Студенти мають продемонструвати, що упродовж 1990-х рр. Греція перетворилась індустріально-аграрну країни із середнім рівнем розвитку. Складним, але не менш важливим є опанування студентами основ культурного розвитку Греції в означений період.

Джерела

Підручники та посібники

- Барбара Єславіч. Історія Балкан ХХ століття. Т.2. – К.:Свенас, 2004. (Е)
- Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ, 2004.
- Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки 1945-1990. К., 2003.

Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с. (Е)

Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-2013 рр. К., 2014.

Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.

Кріль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Київ, 2008.

Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи (кін.ХVІІІ – поч.ХХІ ст.). Острог, 2010.

Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн ХХ століття. К., 2005

Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи (40-ві 90-ті роки ХХ ст. Курс лекцій.-К., 1997.

Спеціальна література

Alexander G. The prelude to the Truman doctrine. British policy in Greece 1944-1947. - Oxford, 1982.

Coulombis Th.A. The United States, Greece and Turkey: the troubled triangle. - N.Y., 1983.

Dimaros C.Th. A history of modern greek literature. - London, 1971.

Glogg R. A short history of modern Greece. - Cambridge, 1979.

Glogg R. Modern Greece. - London, 1981.

Mcneil W. The metamorphosis of Greece since World War II. - Chicago, 1978.

Wittnes L.S. American intervention in Greece, 1943-1949. - N.Y. 1982.

Арш Г.Л. Этеристичное движение в России. - М., 1970.

Булик М. В. Комуністична партія Греції (ККЕ) в партійній системі сучасної Греції // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія. - 2011. - Вип. 1. - С. 110-116. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_ip_2011_1_21

Вітман К. М. Назва "Республіка Північна Македонія" як результат етнополітичного компромісу з Грецією // Актуальні проблеми політики. - 2019. - Вип. 63. - С. 111-124. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appol_2019_63_11

Войчук А. Ю. Особливості інституту президента в Греції // Регіональні студії. - 2020. - № 23. - С. 19-23. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regst_2020_23_5

Дружинина А.А. Греция далекая и близкая. - М., 1989.

Зорбилас С. Неофашизм в Греции (1967-1974 гг.). - М., 1981.

Кириякидис Г.Д. Гражданская война в Греции. - М., 1972.

Кириякидис Г.Д. Греция во Второй мировой войне. - М., 1967.

Кірсенко М.В. Греція на зорі сучасності. - К., 1996.

Комар Н. Вигоди та втрати греції в процесі європейської інтеграції // Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. - 2018. - Вип. 45. - С. 298-312. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mv_2018_45_30

Короткова Ю. М. Мовна політика та іншомовна освіта в Греції другої половини ХХ століття // Освіта та педагогічна наука. - 2013. - № 3. - С. 49-55. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OsDon_2013_3_8

Кушнарьов І. В. Політична корупція у Греції: форми, механізми протидії // Держава і право. Серія : Політичні науки. - 2017. - Вип. 75. - С. 116-126. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drpn_2017_75_13

Никитина Т.В. Греция накануне Первой мировой войны: особенности внутриполитического развития. - М., 1984.

Попов В.Д. Современное экономическое развитие Греции. - М., 1979.

Рябченко Е. В. Становище українських мігрантів в Республіці Греція // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія. - 2016. - Вип. 15. - С. 307-313. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_ip_2016_15_38

Терентьева Н.А. Греко-советские взаимосвязи: экономика, наука, культура. - К., 1993.

Фазан В. В. Становлення та розвиток філологічної освіти і науки в Греції // Теорія та методика навчання та виховання. - 2017. - Вип. 42. - С. 219-227. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ttmniv_2017_42_23

Фазан В. Розвиток університетської педагогічної освіти у Греції // Педагогічні науки. - 2017. - Вип. 70. - С. 70-73. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2017_70_17

Шеменков К.А. Греция: проблемы современной истории. - М., 1987.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

1. Назвіть популярні політичні партії Греції після закінчення Другої світової війни.
2. Охарактеризуйте зовнішню політику Греції в 1950-х рр.
3. Коли у Греції було скасовано монархію та встановлено республіку.
4. Яка політична програма режиму «чорних полковників».
5. Яки період в історії Греції називають періодом відновленої демократії.
6. Які напрямки зовнішньої політики Греції є найважливішими.
7. Назвіть найвизначніших діячів грецької культури другої половини ХХ ст.
8. Складіть хронологічну таблицю найголовніших подій (10-15) розвитку Румунії в 1945-1990 рр.